

Klæbu Historielag

Årsskrift 2022

kr 150,-

Hilsen fra styret

Året 2022, Frivillighetens år, startet på best mulig måte med hyllest til frivilligheten i historielaget. Under et arrangement i Sentralbiblioteket 31. januar, ble Klæbu historielag tildelt Trondheim kommunes byggeskikkpris for 2021 for nyhuset på Teigen. Siden byggestart i 2017 er det lagt ned et betydelig antall dugnadstimer i tillegg til innsatsen fra NTNU. Det var derfor stor stas å motta denne prisen på vegne av historielagets medlemmer. Nyhuset er blitt en suksess for våre arrangementer og populært for utleie. Dette er igjen med på å gi gode kroner i kassa.

Er koronaepidemien over? I hvert fall er omfanget redusert betydelig, og 28. april fikk vi arrangert vårt årsmøte igjen etter 2 års opphold på grunn av pandemien. Men valgkomiteen har løst situasjonen godt og bidratt til at drifta av laget har gått ufortrødent videre. Og i år har vi fått gjennomført mange av våre tradisjonelle aktiviteter med godt fremmøte. Noen av disse er:

- Kirsti Tømmervold var årets 17. mai taler ved kirka.
- Medlemstur til Horgøien gård 18. mai.
- Friluftsgudstjeneste 12. juni (Torils avskjeds-samling med klæbyggen).
- Historiekveld (Trønderske idrettsutøvere) med Otto Ulseth 14. juni.
- Søndagskaféen i sommer med godt oppmøte.
- Tradisjonell St.hans feiring på Teigen.
- Historiekveld om bergkunst 30. august.
- Familie-/friluftsdagen i Kulturuka.
- Medlemstur til Tingvoll 24. september.

Arbeidskomiteene har bidratt til at arrangementene har gått knirkefritt. Vi har for eksempel en egen komite som står for servering under arrangement. En egen gruppe sørger for fine uteforhold på Teigen med rydding og gressklipping. De har et stort område de skal over. I høst kom det ønske fra sistnevnte gruppe om en ny gressklipper. Takket være gave fra Nidaros Sparebank ved siste gavetildeling, har vi nå anskaffet

en meget effektiv gressklipper til denne gruppen. Redaksjonskomiteen har jobbet flittig siden i fjor, noe årets årsskrift vitner om. I tillegg stiller våre medlemmer ellers opp når det er behov for det.

Men vi unngår ikke at utfordringer står i kø. Låven og låna på Teigen «skriker» etter vedlikehold og våre lokaler på Seminarplassen må muligens finne andre løsninger når Seminarbygget og Gamle festsal nå er under vurdering av Trondheim kommune.

Hjemmesiden vår <http://klabuhistorielag.no> og facebook-siden blir flittig brukt. Det er viktig for kontakten med våre medlemmer og andre interesserte.

Styret retter en stor takk til alle som har bidratt på et eller annet vis i 2022.

Klæbu, september 2022.

*Alf Steinar Tømmervold
leder*

Styret i Klæbu historielag 2022

Alf Steinar Tømmervold, leder
Tore Olav Sandnæs, nestleder
Håvard Solli, kasserer
Ragnar Thesen, sekretær
Ann-Mari Haugness styremedlem

Lasse Overgaard
Anne-Cathrine Skaaren Moe

Forside: Maleriet er av kong Karl XV og tilhører det svenske kongehusets samlinger. Takk til det svenske kongehuset som har gitt oss tillatelse til bruk av maleriet. Det er malt av kunstneren Arvid Julius Gottfried Virgin i 1874 etter en original malt av Georg von Rosen fra 1873. Oljemaling, malt på lerret.

© Kungl. Hovstaterna, foto Alexis Daflos.

Hilsen fra redaksjonskomiteen

November er ofte en mørk og litt hustrig måned. For oss i redaksjonskomiteen er november en måned vi har blikket festet mot og ser fram til. Det er da vi endelig ser resultatet av ett års lagarbeid med å bringe fram viktig stoff om Klæbu i fortid og nær nåtid. For oss er det et lyspunkt, og så håper vi at årets årsskrift og kalender for 2023, sprer litt glede og lys for flere.

Apropos lagarbeid. 2022 er Frivillighetens år, og frivilligheten må da kunne sies å være Norges viktigste lagarbeid. Vi har derfor valgt å innlede årsskriftet med en bolk som på ulike vis synliggjør frivillig arbeid i dag og gjennom tidene.

Bygdeborgene på Tanemsåsen og Litjmyrberget, også kalt tvillingborgene, er behørig omtalt i årets årsskrift. Det er meget spesielt at man har funnet to bygdeborger like i nærheten av hverandre. Vi synes derfor det er viktig å presentere resultatene fra det registrerings- og utgravingsarbeidet som arkeologistudenter ved NTNU har gjort.

Årsskriftet inneholder ellers stoff med stor variasjonsbredde. Tidsspennet er vidt fra Folkevandrings-tida og bygdeborgene til i dag. Du finner artikler med faglig tyngde, og tekster preget av mer dagligdagse hendelser og problemstillinger. På det viset håper vi at alle dere lesere vil finne noe som angår dere, som pirrer nysgjerrigheten, og kanskje fører til interessante samtaler oss klæbygger imellom.

Pandemiårene førte med seg stengte arkiver, eller i det minste redusert tilgang til arkivmateriale. Denne reduserte tilgangen sliter vi fortsatt med, og det hindrer oss i en viss grad fra å hente dokumentasjon på ulike felt.

Vi i redaksjonskomiteen registrerer med glede at gradvis flere av dere lesere tar kontakt og formidler tips og ideer, eller gir tilbakemeldinger. Det er også verd å merke seg at flere utenom komiteen tar på seg oppgaven med å skrive artikler eller presentere hverdagsopplevelser fra livet sitt. Alt dette takker vi for. Det er kontakten mellom dere og oss som komite som har mulighet til å skape dynamikk og føre oss framover.

For redaksjonskomiteen, Ivar Skei

Redaksjonskomiteens sammensetning

Ivar Skei, leder – Bjørn Bromseth – Turid Dragsten
Astrid Grendstad – Kari Lium – May Schei
Geir Magne Sund

Kommentar:

Redaksjonskomiteen har ofte drøftet måten gårdsnavn skal skrives på. Ifølge stedsnavnloven skal det hete f.eks. Nedre Tanem, mens det i Klæbu jevnt over blir benyttet betegnelsen Tanem nedre. Vi har kontaktet Språkrådet og fått opplyst at vi som privat organisasjon ikke er forpliktet til å følge lovens bestemmelser. Redaksjonskomiteen har derfor valgt å benytte den uttalen og skrivemåten som er vanlig i Klæbu.

Innhold

Hilsen fra styret		Landskap før og nå	38
Hilsen fra redaksjonskomiteen	1	Sommerfjøs i Klæbu	40
2022 – Frivillighetens år	2	Sommerfjøset	43
Speiderliv	2	Gjenstand i historielagets eie	44
Klæbu kommunes frivillighetspris	10	Sommerturen	45
Lag og foreninger i Klæbu	11	Muntre minner	47
Konkurranse	15	Da jenkaen kom til Klæbu	48
Bygdeborger	16	Hus og bygninger i Klæbu fra fortid til nåtid	49
Tanemsåsen	20	Dette er ikke en fiskeskrøne	57
Litjmyrberget	25	Kronprins Karl XV besøkte Klæbu seminar	58
Da Karl Marx kom til Klæbu	29	Klæbu bibliotek i front	60
70-årskonfirmanter 2022	30	Ein lysteleg «julskjøt» av Olav Gullvåg	64
Gyngehesten	31	Treskjæring – et tradisjonshåndverk	70
Langt levd liv	33	Gjenstander i historielagets eie	75
Skitur	36	Medlemstur til Tingvoll	76

2022 – Frivillighetens år

Av Styret i Klæbu historielag

Frivillighetens år

Med bakgrunn i regjeringas Frivillighetsmelding (Stortingsmelding nr. 10, 2018-2019) ble 2022 vedtatt til å være Frivillighetens år. Statistisk Sentralbyrå sitt satellittregnskap for frivillig sektor 2021 anslår den frivillige innsatsen i Norge til å tilsvare 142.000 årsverk, og Frivillighetsbarometeret 2021 sier at over halvparten av den voksne befolkninga i Norge har gjort frivillig arbeid i det siste året. Dette er riktignok en nedgang fra tidligere år, men man regner med at dette i stor grad skyldes koronapandemien.

Med Frivillighetens år ville regjeringa sette flomlys på frivillige organisasjoner og synliggjøre den merverdien frivillig arbeid bidrar med i samfunnet. Statistisk sentralbyrå har beregna at det frivillige arbeidet i landet vårt bidro med en verdiskaping tilsvarende 78 milliarder kroner i 2018. Det er med andre ord hold i slagordet «Uten frivilligheten stopper Norge!»

Det drives et utstrakt frivillig arbeid også i Klæbu, og i årets Årsskrift har vi valgt ut en organisasjon som er del av en verdensomspennende bevegelse og som engasjerer både barn, unge og voksne; Speiderne. Redaksjonskomiteen har truffet mennesker som har viet store deler av livet sitt til speiderarbeid og som forteller om engasjementet sitt med stor entusiasme. Vi retter en stor takk til både disse og til alle andre som bidrar i det frivillige arbeidet i bygda vår.

Speiderliv

Av Kari Lium

Da Robert Baden-Powell grunnla speiderbevegelsen i 1907, var det militære strukturer som lå til grunn; med tropper og patruljer, uniformer, rangorden, manøver og marsjering. Disiplin, lydighet, offervilje, korpsånd, tapperhet og utholdenhet anså han som idealer for så vel den gode borger som for den gode soldat. Målet for Baden-Powell var at britisk ungdom skulle oppdras til sterke og sunne individer som ville gjøre en innsats for landet sitt. De oppdragelsesprinsippene som lå til grunn i de bøkene og skriftene Baden-Powell ga ut, anbefalte han for en rekke ledere som var i et ansvarsforhold overfor barn og unge; rektorer, lærere, ledere av fritidsskoler, prester, gutteklubber, YMCA (norsk: KFUM) og mange flere.

Ideene til Baden-Powell ble godt mottatt, og The Scouts – Speiderne – spredte seg raskt til å bli en meget stor internasjonal organisasjon, og den er nå en av verdens største barne- og ungdomsorganisasjoner registrert i mer enn 200 land. Allerede i 1909 ble det organisert en speidertropp i Kristiania, en tropp Baden-Powell besøkte så tidlig som i 1911. Norsk speiderguttforbund i Trøndelag ble stiftet en gang før 1923, som er det året en finner laget omtalt. (Nasjonalbladet 8.01.1923). I en protokoll fra 1915 er

Klæbu nevnt med en speidertropp (Øverland, 2008). Men det er lite vi har funnet om speidere i Klæbu før andre verdenskrig.

Speiderne skal være partipolitisk uavhengige og interkonfesjonelle (felles for alle kirkesamfunn). De skal arbeide for fred, forbrødring og internasjonal forståelse, og internasjonale konferanser og leire har vært gjennomgående aktiviteter.

De norske speiderorganisasjonene (Norske gutters speiderkorps 1910-1912, Norsk Speiderguttforbund 1911, Norges KFUK-speidere 1920 og Norsk Speiderpikeforbund 1921) ble alle tvangsoppløst av de norske NS-myndighetene høsten 1941. Eiendelene deres ble konfiskert, og medlemmene ble pålagt å levere inn uniformene og distinksjonene sine. Men speiderbevegelsen kom raskt i gang igjen etter krigens slutt.

Baden-Powell

*Foran: Arne Pedersen (t.v.) og Ivar Gundersen
Bak (fra v.): Hans Jørgen Buvarp, Jarle Lysklett, Ivar Aune og Knut Ulstad. Foto eies av: Jarle Lysklett.*

Klæbu 1. speidertropp

Sommeren 1946 flytta Arne Pedersens familie til Klæbu, og de hadde ikke bodd her lenge før Arne ble med i «Speider'n». Johannes Johnsen, som var diakon og jobba på Klæbu pleiehjem, var også innflytter til Klæbu. Han kom hit våren 1947, og allerede høsten 1947 organiserte han en gruppe gutte-speidere. Denne troppen ble ikke formelt registrert i Norsk Speiderguttforbund før i 1949. Fra mellomkrigstida kjenner vi ikke til noen annen speideraktivitet i Klæbu, enn at grupper fra andre kommuner har vært på leir her. Blant annet hadde en gruppe fra Strinda-speiderne hatt overnattingsleir ovenfor Bostad en gang på 1930-tallet.

Arne Pedersen var med i den første gruppen av speidere i Klæbu, og han beskriver Johnsen som en leder som var flink til å få ungdommene med seg, han var god til å lære fra seg og til å organisere. I denne troppen var, foruten Arne Pedersen, også Hans Jørgen Buvarp, Ivar Gundersen, Ivar Aune, Jarle Lysklett og Rolf Gundersen jr. med.

Aktivitetene i speidertroppen var noe av de samme som det vi kjenner til i dag; knytting av knuter, livlinekasting, bruk av kart og kompass, turer i skog og mark og deltakelse på speiderleirer. Møter

ble holdt ca. en gang i måneden, og da var de oftest hjemme hos forstander Gundersen på Klæbu pleiehjem.

Til enkelte aktiviteter trengtes det utstyr, og det var ikke alle forunt å ha særlige ressurser tilgjengelig i denne første etterkrigstida. Det var for eksempel behov for soveposer til de populære overnattingsturene, men det var noe de færreste eide. Her trådte kjøpmann Aune til med en kreativ løsning; han foreslo at de kunne bruke melsekker. Til butikken sin fikk han levert mel i store papirsekker. Melsekkene bestod av flere lag papir, og når de reiv ut det innerste laget, var det aller meste av melrestene borte. En sekk var selvsagt for kort til at det kunne gi beskyttelse for en lang guttekropp, så de klippte vekk botn i én sekk og kobla denne sammen med en sekk med botn. Dette brukte guttene som et trekk utenpå ullteppene som de lå i under overnattingsturer ute i marka.

En av turene Klæbu 1. speidertropp gjennomførte, var togtur til Kotsøy med påfølgende markavandring heim. Fra Kotsøy gikk turen øst for Samsjøen, over Kråkfjellet, ned til Brøttem, over Ståggån og heim. Det var en tur som omfatta 6-7 mil, 2 overnattinger og mye trivelig samvær i et forunderlig godt vær.

I 1950 deltok Klæbu 1. speidertropp på speiderleir på Oppdal. Her traff de speidergutter fra andre deler av Norge, men også fra Danmark, Finland og Skottland. Det stod litt ære av at klæbyggene fikk utnevnelsen for beste orden i leiren sin heile to dager av leiroppholdet. Jarle Lysklett legger til at Klæbu 1. speidertropp fikk utnevnelsen for beste leioppsett. Men når det gjaldt svømmeferdigheter, kom klæbyggene til kort. Mens danskene svømte rundt som de reine fisker, kunne guttene fra Klæbu bare beundre dem på avstand – i tanker om ei altfor kald Nidelva

Tegning av speiderhilsen (fra speiderguttboka 1949)

som ikke frista særlig til svømmetrening. Det som ifølge Arne Pedersen gikk langt bedre, var fotballkampen mot skottene; «Æ trur vi vann den, ja!»

Johannes Johnsen flytta fra Klæbu i 1952/53, og Ivar Gundersen ble utfordra til å ta over som patruljefører for den første speiderpatruljen i Klæbu; Haukepatruljen. Også Jarle Lysklett ble patruljefører for en av speiderpatruljene, Falkepatruljen. På denne tida var det speidere bare i Nordbygda, noe som kommer av at det var her Johannes Johnsen bodde og satte i gang med aktiviteten.

Da Jarle Lysklett skulle overta som patruljefører, fikk han anledning til å delta på patruljeførerkurs i Trondheim. Her var opplæringa veldig praktisk lagt opp, blant annet i å lage utstyr man selv kunne bruke. Lysklett smiler litt av minnet om «seieren» i nedskriving av oppskrift på pannekaker; han var den eneste som huska at det skulle litt salt i røra.

Jarle Lysklett forteller om et «speiderliv» med mye moro, men også trening i mange ulike disipliner, som kasting med line, bygging av leir og bruk av redskaper og ting guttene lagde selv.

*Utgitt av Norsk Speiderguttforbund i 1949.
Utlånt av Ingar Lium*

Møtene i speiderpatruljene hadde både praktisk og idealistisk innhold. Møtene starta med sang og unison framføring av speiderhilsenen «Vær beredt!» og svaret «Alltid beredt!». Speiderguttboka var med, og den ble brukt som oppslagsverk når speiderguttene var samla til møter og aktiviteter, men den kunne også brukes i andre sammenhenger når guttene hadde bruk for ulike tips.

Sang, leik og praktisk læring sammen med en god porsjon idealisme ga en ballast som har vært god å ha med videre i livet, sier Jarle Lysklett.

1960-tallet

I Adresseavisen 8. januar 1964 omtales en juletreffest som ble arrangert på Klæbu pleiehjem i romjula. Dette beskrives som en tradisjon som speiderne pleide å arrangere. Det er imidlertid noe usikkert om dette er speidere fra Klæbu, da det fortelles om juletreffesten i 1960 at der delte de ut juleposer som var blitt samla inn under gudstjenesten i Vår frues kirke i Trondheim. Og når det gjelder en tur arrangert for klienter og ansatte på Klæbu pleiehjem, og som gikk til Hegra, Storlien og Meråker i 1965, ble denne arrangert av Sør-Trøndelag krets av Norsk Speiderguttforbund.

Kunnskapen om speideraktivitet i Klæbu i perioden mellom seint 50-tall og midten av 1970-tallet, er meget mangelfull. Det skal visstnok ha vært en lærer som drev en speidertropp i Klæbu en gang i denne tida, men dette har verken Spiderhistorisk museum eller vi i Klæbu historielag informasjon om.

Ei ny tid

I Spiderhistorisk leksikon står følgende:

«Sverre Shetelig forteller om oppstarten av 1. Klæbu, dagens Klæbu speidergruppe:

I romjulen 1975 kom det fire gutter til meg på sosialkontoret i Klæbu. De hadde vært på Hallsetheimen, på et arrangement som Trondheimsspeiderne arrangerte for beboere på institusjonen. De hadde spurt hvordan de kunne bli speidere og fått til svar at det var bare å gå på sosialkontoret, for der satt det en ledig leder. Jeg var kretsleder i NSF-kretsen (*Norsk Speiderforbund, red. anm.*) på det tidspunktet. Vi startet den første patruljen rett over nyttår i 1976. Troppen og gruppen 1. Klæbu ble godkjent i 1976 og den deltok sammen med 1. Stjørdal på landsleir på Åndalsnes. Senere endret den navn til Klæbu speidergruppe, som den heter i dag.»

Sverre Shetelig hadde vært aktiv i «Speider'n» i mange år da han kom til Klæbu. Han hadde gått gradene fra da han starta som speider i 11-årsalderen i Oslo til å være kretsleder i Trøndelag i 1975. I Oslo drev han speiderarbeid for barn med cerebral parese på Berg gård, og i Trondheim ble han leder for troppen på Døveskolen. Da Klæbuguttene kom på kontoret hans, var det lett for Sverre Shetelig å svare

S.Shetelig og fire gutter på landsleir på Åndalsnes 1976. Gunnar Holthe foran Sverre Shetelig, Torstein Eriksen (med briller), Håvard Skage, Kjell Holdbakk (med skyggelue). Foto eies av Sverre Shetelig.

ja på forespørselen, for «jeg likte guttene, og jeg hadde tid og kapasitet til å starte speiderarbeid i Klæbu.»

Da Sverre Shetelig med sin lille tropp på fire gutter hadde vært på Landsleir i Åndalsnes, spredte ryktene seg raskt om hvor fint dette hadde vært, og samme høst ble det starta to nye patruljer i Klæbu, og snart var det heile fire patruljer i bygda. I løpet av et par år ble det starta en småspeider/ulveflokk for de mellom 8 og 10 år i tillegg til troppen for de mellom 11 og 15 år. Da de første speiderne runda 16 år, starta de «Buster Roverlag». Speiderne kom fra heile kommunen, fra Bostad, Lappen, Tanem og sentrum.

Hyttebygging

Lenge var en liten åpning i skogen på Lauvåsen det faste stedet for troppsmøter. Patruljemøter ble holdt hjemme hos speiderne, og ledermøter ble holdt hjemme hos Shetelig eller andre ledere. Men da det gamle kommunehuset ble fraflytta, begynte de å ha møtene i andre etasje der.

Friluftsliv er en vesentlig del av speidingen. Derfor var Klæbuspeiderne på leiting etter et sted de kunne overnatte, og de fikk en avtale om å låne Flåvollen, da den ikke var i bruk av noen. Den brukte de noen år, og de foretok en del oppussing før låneavtalen opphørte. Det var da kunnskap om hytta ved Damtjønna dukka opp, og den fikk speiderne kjøpe. Hytta var imidlertid i dårlig stand, og da de begynte å skifte tak, oppdaga de at veggene var råtne. Hytta ble revet, men speiderne fikk avslag da de søkte om å få bygge den opp på nytt. Begrunnelsen lå i at Damtjønna var

reservevannskilde for kommunen. Etter kontakt med Arild Huitfeldt, som eide området rundt hytta, fikk de ordna med et makeskifte, og speiderhytte kunne bygges i akseptabel avstand fra tjønna. Hytta ble i helhet bygd på dugnad av ledere, foreldre og eldre speidere.

«Det var fint for en gutt med mye uro i kroppen, å komme inn i speidergruppa til Sverre Shetelig», sier Klaus Sonstad. «Shetelig var en venn av familien, en jeg så opp til. Han var en kul fyr. Og i speidergruppa var det ei systematisert, organisert fritid som ga forutsigbarhet og trygghet for en urolig krabat. Det var et sted der man kunne være opptatt av andre ting enn utfordringene man ellers hadde i livet, om det var på skolen eller hjemme.»

Faksimile fra Drabantposten 29.03.80. Utlånt av Sverre Shetelig

Klaus Sonstad var aktiv speider i mange år, år han karakteriserer som viktige. Klæbutroppen beskriver han som en ekstremt bra gjeng, - her fikk man alt det gode ut av speiderbevegelsens formål og oppgaver. Herfra er det ingen dårlige minner.

«Noe av det fine med «Speider'n» er at her er man sammen med andre enn de man møter på skolen eller i andre aldersbestemte aktiviteter. Man jobber sammen om oppgaver, - feiler og mestrer, men deler opplevelsene og erfaringene. Man er på fine turer og gjør ting som blir minner for livet.»

Som leder var Sverre Shetelig viktig i å få til

Bygging av speiderhytta ved Damtjønna. Foto eies av Sverre Shetelig

dette. Han beskrives som ganske tøff og tydelig, men aldri urettferdig, - alltid med et glimt i øyet. I speidergruppa lærte man å følge reglene, både speiderreglene og regler om hvordan man oppfører seg overfor hverandre. «Det jeg lærte i «Speider'n», har jeg tatt med meg og dratt nytte av overfor egne barn», sier Sonstad.

Et minne som Klaus Sonstad bemerker spesielt, er da han som guttunge fikk ei øks i julegave av Sverre Shetelig. «Det var et veiskille. Det var et uttrykk for at Sverre mente jeg var i stand til både å eie og håndtere den – at jeg var verdig øksa.»

KFUK/KFUM-speidere

Tove Margrethe Hørgård Unsmo var tidligere kretssekretær i KFUK-speiderne, og i Klæbu starta hun i 1998 opp en KFUK/KFUM-gruppe sammen med Birgitte Haugrønning og Kristin Kosberg Ofstad. De første åra ble møtene holdt i Grendahuset på Tanem, seinere flytta de til lokaler de fikk låne på Tanem skole. Tanem ble valgt for ikke å komme i noen konkurranse situasjon med NSF-speiderne som hadde sine samlinger i Klæbu sentrum, i det som nå er Kirkestua. KFUK/KFUM-speiderne fungerte heile tida parallelt med NSF-speiderne, og samarbeidet mellom de to gruppene bestod blant annet i felles møter og turer.

Gruppestørrelsen kunne variere fra 12/15 opp til 35. Miljøet var litt sårbart, for dersom en valgte å slutte, fulgte gjerne flere av vennene med. Det samme skjedde selvsagt når det gjaldt å melde seg inn og bli med, noe som påvirket økning og reduksjon i gruppestørrelsen.

Det var mange kvinnelige ledere i KFUK/KFUM-speidergruppa, så da Arnt Morten Holmli hadde vært en litt aktiv pappa i gruppa i noen år, ble han

forespurt om å gå enda mer aktivt inn. Uten selv å ha noen speiderbakgrunn, sa han seg villig til å være med, men da mest på et mer administrativt område; økonomiarbeid, lokaler, avtaler og slike ting.

I speiderbevegelsen er det en utviklingsoppgave å ta på seg lederfunksjoner og lære opp yngre deltakere. Fra 12-13-årsalderen kunne speiderne få i oppgave å undervise yngre i de ulike «speider-fagene», som knuter, dyrespor, bruk av kart, planter og trær, stjernehimmelen, pionering; det å lage byggverk av tau og treverk – noe som kommer godt med når man skal overleve i naturen. Grunntanken, heilt fra Baden-Powells tid, er at man lærer det man gjør. I tillegg driver KFUK/KFUM-speiderne fortsatt med morse, et signalspråk som etter hvert er nokså ukjent for de aller fleste.

Speiderne hadde landsleir hvert 4. år, mellom disse arrangerte de kretsleir hvert fjerde år. Begge deler strakk seg over ei uke. I år der det verken var lands- eller kretsleir, ble det arrangert lokale ukesleire i egen regi eller sammen med andre lag. Klæbu KFUK/KFUM var da ofte sammen med Strinda, Strindheim og aller oftest; Inderøya. At speiderbevegelsen gir grunnlag for varige vennskap, kan kanskje eksemplifiseres med at dette samarbeidet mellom Klæbu og Inderøya har ført til tre ekteskap...

For de unge speiderne er ukesleirene store begivenheter. For mange kan det være det første lengre oppholdet uten å ha foreldrene lett tilgjengelig. Som en tidligere speidergutt svarte mor da hun ringte etter tre dager for å høre hvordan det gikk; «Det gikk bra heilt til du ringte!». Da ble vel hjemlengselen litt for konkret. For ellers er jo speiderne opptatt heile dagene og kveldene med ulike aktiviteter, spenning, kameratskap, opplevelser. For Håkon Holmli sitter den første ukesleiren i 2001 godt i minnet. Da gikk de Pilgrimsleia fra Meldal til Nidarosdomen. Riktignok ble det meste av bagasjen frakta fra sted til sted, men jobben med å organisere leirer for overnatting, matlaging og andre leiraktiviteter måtte gjennomføres hver kveld, samt rydding av leir morgenen etter. Det var en stor opplevelse for en 11-åring, med vandring i flott terreng, båtskyss over Gulosen, overnatting på Sverresborg, for å nevne noe.

Også Håkon Holmli legger vekt på vennskapsaspektet. Gjennom «Speider'n» fikk han venner han sannsynligvis ikke ville ha truffet dersom han ikke hadde vært med her – venner han fortsatt har som voksen. Det å arbeide mot et mål sammen med noen - som å klare ulike ferdighetsmerker, det å oppleve spennende dager sammen med noen - som dagene

på ukesleirene, det å hjelpe hverandre til å mestre nye oppgaver – som overnatting ute i naturen, legger solide grunnlag for varige vennskap. Dette er noe av det første alle generasjoner av tidligere speidere peker på når de tenker tilbake på sitt speiderliv.

En livsstil

I 2021 ble KFUK/KFUM-speidergruppa lagt på is. Men før det var det ei parallell tid med NSF-speiderne, først i et samarbeid med Sverre Shetelig, seinere med Torberg Schnitler. Schnitler hadde brei erfaring med speiderbevegelsen. Han begynte som ulvunge i Trondheim i 1964 og gikk etter hvert gradene. Da han flytta til Klæbu i 1985, ble han forespurt av Sverre Shetelig om å ta på seg oppgaver innen speideren igjen. Men tida strakk ikke til. Det var egentlig like travelt da sønnen starta som speider, men det forplikta liksom litt mer når man hadde et barn med. Dermed var Torberg Schnitler inne i det igjen, og det gikk ikke lang tid før han var leder. Det skjedde egentlig som et kupp da Sverre Shetelig opplyste på et møte at han skulle flytte fra Klæbu og at Torberg Schnitler skulle overta.

For Schnitler ble det ei travel, men berikende tid, og han fortsatte å lede Klæbuspeiderne fram til 2005. «Man får så mye igjen for å lære ungdom å ta vare på seg sjøl og andre, lære de å bruke naturen og å finne løsninger og mestre oppgaver», sier Schnitler. «Av dette oppstår varige vennskap med både ungene og foreldra.»

Familiens tvillingpar ble oppmuntra til å gjøre ulike ting, utvikle egne interesser og personligheter. Da sønnen starta som speider, ble derfor tvilling-søsteren forsøkt «holdt unna» dette. Dette løste Lilly Katrine ved å starte sin egen speiderpatrulje Rype, og siden da har hun vært aktiv i speiderbevegelsen, bl.a. som leder fra 2000 og fram til dags dato.

For både far og datter er speideren en livsstil, der møter, turer, aktiviteter og leirer i både inn- og utland har gitt erfaringer, gleder og muligheter. Å se unger og ungdom mestre oppgaver, klare å løse konflikter på egen hånd, lære å ta vare på hverandre og bidra mot felles mål, er verd innsatsen for begge to. «Når det har blitt slik at det også i speideren er blitt mer konkurranse, er det fint å se at guttene og jentene lærer å yte sitt beste og være fornøyd med egen innsats. Da er ikke plassering så viktig,» er Lilly Katrine og Torberg enige om. Likevel er det med stolthet de bemerker at patrulje Falk som deltok på NM i Bergen i 1999, fortsatt har den beste plasseringa Klæbuspeidere noensinne har oppnådd.

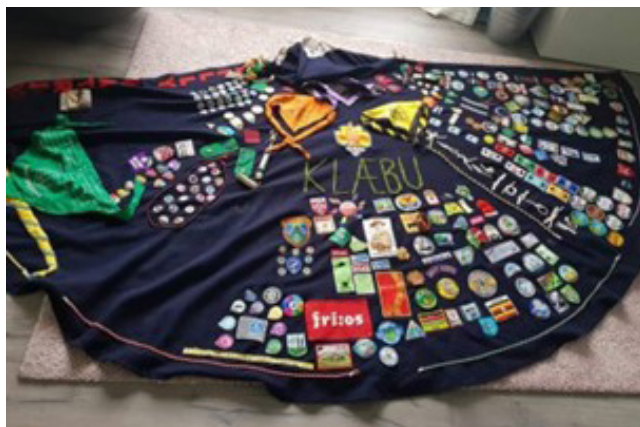
I vinterhalvåret holdes møtene nå på Lysklett grendahus, der speiderne på dagnad har pussa opp sløydssalen i kjelleren. Men fra april til oktober er møtene og aktivitetene utendørs. Lilly Katrine Schnitler syns det er viktig å ta vare på tradisjoner, og dette gjelder også når det skal velges navn. Ivar Gundersen var i sin tid leder for Haukepatruljen, og Jarle Gundersen var leder for Falkepatruljen. Fram til at koronapandemien stengte ned det meste, og alle organisasjoner opplevde en sterk nedgang, hadde man i Klæbu disse navna. Og et roverlag som fortsatt eksisterer, har videreført navnet «Buster Roverlag» - etter en gammel traktor inni Bostad. Slikt blir det jo et fint lagsmerke av.

Døra i porten. Foto eies av Lilly Katrine Schnitler.

Speiderbevegelsen er internasjonal, og klæbygger har både vært på leire i utlandet og hatt utenlandsbesøk på leire arrangert i Norge. For å få delta på internasjonale leire, sender speiderne begrunnede søknader til Speiderforbundet, og klæbygger har ofte kommet med. Nasjonalt er deltakelse på landsleirene, som arrangeres hvert fjerde år, et mål å jobbe mot. I kretsen arrangeres det hvert år en konkurranse for speiderpatruljer i Trøndelag. Klæbu er alltid med, og gjennom de siste 25 åra har Klæbuspeiderne deltatt med patrulje i NM heile 10 ganger.

Humor, humør og «practical jokes» har blitt en viktig ingrediens i speiderarbeidet for både Lilly Katrine og Torberg Schnitler. Når klæbyggene drar på krets- eller landsleir, og det skal organiseres leir-område med port, har klæbyggene med seg ei dør som plasseres midt i porten. Denne må besøkende banke på før de kommer inn – til et åpent leir-om-

*Bålkappa til Lilly, påsydd alle merker og utnevnelser.
Foto eies av Lilly Katrine Schnitler.*

råde uten fysiske avgrensninger. Og «oi-oi-fuglen» ønsker alle å unngå, for det er denne som setter seg på ryggsekkene og gjør opp-pakninga så tung at det stønnes «oi, oi» når troppen er på tur i marka. Det har også ført til at deltakerne legger vekt på å pakke smart og så lett som mulig slik at man ikke lokker til seg «oi-oi-fuglen».

Foreldresamarbeid og dugnader er også en del av det speiderlederne må organisere. I dugnadene er det viktig at jentene og guttene selv deltar, for det ligger viktig læring i det å se at innsats lønner seg og at ting koster, men at det ikke krever så altfor stor innsats når man jobber sammen. I speideren er det ikke mer dugnadsarbeid enn i andre aktiviteter, men man har

Speidere i samme tropp i 1947, golfspillere sammen i 2022. Ivar Gundersen og Arne Pedersen. Foto: Kari Lium.

lagt vekt på å få rutiner på det, gjennom å ha et årshjul.

En av de mange verdiene man legger vekt på i speiderbevegelsen, er det man kanskje vil kalle for «alminnelig folkeskikk». Lilly Katrine Schnitler nevner måltidsskikk som et eksempel på dette; at ingen begynner å spise før alle har satt seg, at ingen går fra bordet før alle er ferdige å spise og at alle spiser opp det de har forsynt seg med. Gjennom dette oppnår man at ingen må skynde seg å bli ferdig – og dermed kanskje spise for lite –, man reduserer matsvinn og man oppnår en trivelig ro rundt måltidet.

At det er lov å endre planer, er også en viktig lærdom. Da det var invitert til overnattingstur samme dato som åpningsseremonien for OL i 2006, ble ikke sammenfallet oppdaga før man så at påmeldinga var usedvanlig lav. Løsninga ble at da de påmeldte kom til det gamle kommunehuset, ble ungene bedt om å tømme lokalet for alt inventar, før de ble sendt ut for å samle mest mulig granbar. Mens ungene var ute på dette oppdraget, ble det rigga opp storskjerm og ordna med pizza og brus. Inne i lokalet bygde ungene barhytter, og her ble det speiderleir med TV-sendt OL-åpning og mye kos og moro. De ikke påmeldte speiderne som fikk høre om dette og ønska å delta likevel, ble høflig avvist. Etter dette var ikke påmelding til aktiviteter noe problem – uansett om det sammenfalt i tid med andre interessante hendelser.

Om jentene og guttene slutter i speideren, holdes kontakten gjerne med de lederne de hadde her. Både foreldre og tidligere speidere tar gjerne kontakt, noe både Lilly Katrine og Torberg setter pris på.

Lederrekruttering

Verving av ledere til «Speider'n» skjer på ulike måter. Torberg Schnitler ble nærmest kuppet inn, og Sverre Shetelig ble forespurgt av interesserte ungdommer. Arnfinn Aundal ble med og hjalp til litt som far til en speider, og han var blant annet med på landsleire og bygging av Speiderhytta ved Damtjønnå. Der var han med på å lempe og bære materialer. Hytta var det Gunnar Holten som tegna og leda arbeidet med. Også han var far til speidere.

Toril Indergård var nabo av Sverre Shetelig og interessert i friluftsliv. Dermed var ikke veien lang til arbeid med speiderne. Hun var leder for den første småspeidergruppa, de mellom 8 og 10 år. Gjennom arbeidet med speiderne var Indergård gjennom alle nivåene av lederopplæring, fra det selvlærte til høyeste nivå i Norsk Speiderforbund, en lederutdanning

Organiseringa av speiderbevegelsen i Norge har gått trinnvis:

År	Etablering	Begrunnelse/kommentarer
1909	Begynnende organisering	En speidertropp etablert i Kristiania
1910	Norske gutters speiderkorps	Centralforeningen (Idrettsforbundet) nedsetter en komite som utreder speiderorganisering, etablering under Centralforeningen
1910	Sjøspeiderne	Fokus på maritime kunnskaper og ferdigheter
1911	Norsk speidergut-forbund	Alternativ til Norske gutters speiderkorps, som kritikk mot speiderkorpsets angivelige militarisme og manglende preg av «kristen ånd» Tilknyttet Ynglingeforeningene, forløper til KFUM-KFUK
1912	Norske gutters speiderkorps lagt ned	Speiderkorpsset oppløst, mange tropper slutta seg til Norsk Speidergut-forbund
1916	Ulvunger	Tilbud til barn mellom 6 og 10 år
1919	Roverlagene	Tilbud til ungdommer over 17 år
1920	Norges KFUK-speidere	Inspirasjon fra Danmark, vedtatt oppretta av Norges kristelige ungdomsforbund
1921	Norsk Speiderpikeforbund	Tilbud til jenter som ikke var med i Norges kristelige ungdomsforbund
1933	Rangere	Forslag til program for jentespeidere fra 16 år. Vedtatt i 1936.
1941	Alle speiderorganisasjoner tvangsoppløst av NS-myndighetene, eiendeler konfiskert, uniformer, distinksjoner m.m. pålagt innlevert	
1945	Norges KFUM-speidere	Tilslutter seg Norsk Speidergutt-forbund i 1947
1952	St.Georgsgildene	Tilbud for eldre, tidligere speidere i Norge
1978	Norges speiderforbund	Sammenslåing av Norsk Speiderpikeforbund og Norsk Speidergut-forbund
2003	Norges KFUK-KFUM-speidere	Sammenslåing
2003	Speidernes fellesorganisasjon	Sammenslåing av Norges speiderforbund og KFUK-KFUM-speiderne

Eqne enheter under Speidernes fellesorganisasjon: Metodistkirka (1924), Frelsesarmeen (1947), Baptistkirka (1963), Norges blå kors (1964), Frikirka (1973), Det norsk misjonsforbunds ungdom (1974)

hun beskriver som utrolig god, og som hun har hatt god nytte av også i sitt virke innen helsesektoren. I Toril Indergård sin tid var det ikke mange kvinnelige ledere innen speiderbevegelsen, men hun fikk med seg Marit Holten, som hadde egne barn i «Speider'n». De to var meget ulike, sier Indergård, men de utfylte hverandre på en meget god måte.

St. Georgs Gildene

St. Georgs Gildene, stifta i 1952, er en bevegelse for voksne med speiderbakgrunn. Betegnelsen «gilde» er fra middelalderen og ble brukt om sammenslutninger til gjensidig hjelp og beskyttelse, danna av mennesker med felles interesse. St. Georgs Gildene skal være et tilbud til de som ønsker å tilhøre et felles-

skap av voksne der de bygger på speiderbevegelsens verdier og der de ønsker å arbeide for speiderbevegelsen.

St. Georg er en av de mest populære kristne helgenene, en som etter legenden skulle ha lidd martyrdøden rundt år 300. Han var en av de fjorten nødhjelperne, en gruppe helgener som i middelalderen hadde en særstilling når man var i nød og skulle anrope de hellige for å få hjelp. Speiderne feirer 23. april som St. Georgs-dagen, til minne om St. Georgs kamp mot det onde og for det gode.

Både Sverre Shetelig og Arnfinn Aundal er blant de tidligere speiderlederne fra Klæbu som i dag fortsatt er aktivt med i speiderarbeid, da gjennom St. Georgs Gildene

Utdrag fra Speiderloven:

1 Grunnregler

§ 1-1 Formålet til NSF er å utvikle mennesker til selvstendighet og til å ta aktivt ansvar i samfunnet, i samsvar med verdigrunnlaget.

§ 1-2 NSF er åpen for alle som frivillig slutter seg til verdigrunnlaget ved å avlegge speiderløftet.

§ 1-3 Speiderløftet lyder: «Jeg lover etter beste evne å søke mitt livssyn, hjelpe andre og leve etter speiderloven». Eller: «Eg lovar etter beste evne å søkje mitt livssyn, hjelpe andre og leve etter speidarlova.»

§ 1-4 NSFs verdigrunnlag uttrykkes gjennom speiderloven, speiderløftet og valgspråket. Speiderloven, speiderløftet og valgspråket vedtas av Speidertinget.

§ 1-5 NSF er selvstendig, demokratisk og partipolitisk uavhengig.

§ 1-6 NSF er tilsluttet de internasjonale speiderorganisasjonene The World Organization of the Scout Movement (WOSM) og The World Association of Girl Guides and Girl Scouts (WAGGGS) gjennom Spf.»

Kilder:

Speiderhistorisk leksikon

Store norske leksikon

Wikipedia

Årbok for Strinda historielag

Øverland, Per. 2008. KFUK – KFUM i Trondheim og

Trøndelag, Historieglimt 1874-2008

Adresseavisen 8.januar 1964

Takk til alle informantene som har gjort denne artikkelen mulig;

Arnfinn Aundal, Håkon Holmli, Arnt Morten Holmli,

Toril Indergård, Ingar Lium, Jarle Lysklett,

Arne Pedersen, Lilly Katrine Schnitler,

Torberg Schnitler, Sverre Shetelig, Klaus Sonstad,

Tove H Unsmo

Klæbu kommunes frivillighetspris

Av Tore Flatmo

Frivillighetsprisen ble opprettet i 2011. Fram til 2011 hadde kulturprisen vært kommunens eneste virkemiddel for å kunne hedre ressurspersoner, lagbyggere og kulturarbeidere. Begrunnelsen for å opprette frivillighetsprisen synes å ha vært et utbredt ønske om et bredere tildelingsgrunnlag, og for på den måten å kunne nå ut til flere kandidater.

Frivillighetsprisen ble utdelt i alt fem ganger. Disse har mottatt prisen:

2011: May Buch og Marta Buan for deres innsats og engasjement i lokalsamfunnet ved Sjøen og i Sjøen velforening.

2012: Kjell Solheim for sin lange og engasjerende innsats i tilretteleggingen av kulturtilbud for psykisk funksjonshemmede.

2013: Torberg Schnitler for sitt arbeid innenfor speiderbevegelsen.

2014: Hjørdis Grendstadbakk for hennes innsats innenfor frivillig arbeid rettet mot både unge og eldre.

2016: Kåre Haugen for sin innsats innenfor lokalhistorisk arbeid og organisasjonsarbeid, særlig i historielaget og pensjonistforeningen.

Hjørdis Grendstadbakk.
Foto: Ivar Skei

Kilder: Trondheim byarkiv (Klæbu kommunes arkiv). Klæbuposten.

I 2005 fikk Astrid Grendstad Sør-Trøndelag fylkes frivillighetspris for frivillig arbeid for barn og unge.

Oversikt lag og organisasjoner i Klæbu

Av Astrid Grendstad

Da pandemien traff Norge i mars 2020, åpnet Nasjonalbiblioteket muligheten for å lese digitalisert litteratur hjemmefra, som aviser, tidsskrift, kart, noter, brev og bøker. Hver dag siden den gang har jeg lest mye om Klæbu. Mer enn 1000 sider rådata har det blitt.

Gjennom dette arbeidet er navnet på 280 lag og organisasjoner i Klæbu gjennom tidene, funnet. Kommunale og fylkeskommunale og andre offentlig oppnevnte organisasjoner er utelatt.

Redaksjonskomiteen velger å presentere denne

lista. Den er selvsagt ikke fullstendig, men viser hvilke lag og organisasjoner som har vært nevnt i kildematerialet. Navnet på laget står, samt stiftelsesår der det er kjent.

Skulle det være lesere som har dokumentasjon, protokoller, foto og annet fra de organisasjonene som står nevnt, håper vi dere tar kontakt. Gi oss også tilbakemelding om dere kjenner til lag og organisasjoner som ikke står på lista. På det viset kan vi oppnå å få til en tilnærmet komplett oversikt over lag og organisasjoner i Klæbu gjennom tidene.

Lagets/organisasjonens navn	Stiftelsesår
A/L Klæbu samfunnshus	1966
Anders Langes parti	
Anonyme alkoholikere, avd. Klæbu	
Arbeidernes opplysningskomite, Klæbu	1937
Arbeidernes idrettsforbund	1924
Arbeidernes jeger og fiskeforening i Klæbu	aug.50
Arbeidernes jeger og fiskeforening i Trondheim	1938
Arbeiderpartiets sykepleieforening	08.07.1928
Arbeideridrettslaget Storm	1928
Betel	1999
Bostad - Uglen treskelag	1920
Brungmarkens Slædehundklubb	1977
Courage	2007
Club 77	1977
Damtjønna skytebane	1930
De unges misjonsforening	
Demokratene	
Den norske santalmisjon avd. Klæbu	1919
Det norske folkepartiet, Klæbu	1976
Det Norske Lutherske Kinamisjonsforbund	ca. 1850
Det Nye Folkepartiet	
Feriehjemmet Sørums	1931

Finnmyra Velforening	
Fjærem velforening	2018
Fjæremfossen anleggsarbeiderforening	17.09.1945
Flatheimvegen velforening	2017
Flå og Klæbu geite- og saueavlslag	
Folkeakademiet (før 2. verdenskrig)	
Folkevæbningssamlagenes organ	1881
Folkeboksamlingen	1801
Folkets hus	1928
Foreningen til dyrenes beskyttelse	
Gamle festsal	
Gammelsaga velforening	1995
Gauldal ungdomslag	
Gjennvollhytta A/S	1981
Godtemplarungdomslaget Ungbjørka	28.04.1935
Gospelkor	
Granmo søndagsskole (Torvmark)	
Haabet (barneforening)	09.02.1908
Hallset 4H	
Hallsetheimen 4H	
Hallsetheimen personalforening	
Halmlutingsanlegget på Strinda	
Haugamyra velforening	1980
Hedningemisjon	
Heimklang (guttekor i Klæbu)	
Hesteavlsforening for distriktet	1929

Oversikt lag og organisasjoner i Klæbu

Hundetrening i Klæbu	2008
Hyttfossen arbeiderlag	1898
Hyttfossen arbeiderforening	
Hyttfossen og Målsjøen Treskelag	
Hyttfossen samtalelag	1898
Hyttfossen skotthyllklubb	1979
Hyttfossen skytterlag	1882
Håssåsigg	
Idrettslaget Vassfjell	1947
Idrettsbane ved Klæbu pleiehjem	1965
Idrettsplassen på Tanem	1955
Josalen	1898
Josalen skytebane	1882
KFUK /KFUM	1998
Klæbu Arbeiderforening	1850
Klæbu Arbeiderkvinneforening	1918
Klæbu Arbeiderlag	12.06.1903
Klæbu Arbeiderparti	1923
Klæbu Arbeiderparti's sykepleieforening	1918
Klæbu Arbeiderungdomslag	1924
Klæbu Avholdslag	1893
Klæbu Avsoppingsanlegg	
Klæbu Barnegospelkor	2007
Klæbu Barnekor	1977
Klæbu Blindeforening	1953
Klæbu Bluesklubb	2000
Klæbu Bridgeklubb	
Klæbu Bondelag	1896
Klæbu Bondekvinneklubb	1948
Klæbu Bondeparti	
Klæbu bryteklubb	1976
Klæbu bygdecommisjon	1795
Klæbu bygdemagasin	1775
Klæbu Bygdemuseum	1978
Klæbu Bygdeungdomslag	
Klæbu communistiske ungdomsfylking	1918
Klæbu Damekor	1965
Klæbu Feavlslag	1929
Klæbu Folkeakademi (etter 2. verdenskrig)	

Klæbu Fotballklubb	1939
Klæbu Frilynte ungdomslag	21.11.1892
Klæbu Frivilligsentral	
Klæbu Fryseboksanlegg	
Klæbu gammeldansforening	
Klæbu golfklubb	2002
Klæbu grunneierlag	
Klæbu Hagelag	1977
Klæbu Handicaplag	
Klæbu historielag	17.09.1981
Klæbu hornmusikklag	1926
Klæbu Husflidslag	
Klæbu Husmorlag	
Klæbu Høyre	1884
Klæbu Håndball	
Klæbu Idrettslag	1906
Klæbu Indremisjonsforening	1891
Klæbu Indremisjonsforenings ungdomslag	
Klæbu jeger og fiskeforening	1977
Klæbu karsklag	2014
Klæbu knivklubb	
Klæbu kommunistiske parti	1925
Klæbu kontroll-lag	1976
Klæbu kooperative kvinneforening	
Klæbu KRF	1945
Klæbu kunstgressbane	
Klæbu kvegavlsforening	
Klæbu liberale Folkeparti	
Klæbu lærerlag	
Klæbu Løpeklubb	1990
Klæbu Maleklubb	
Klæbu mannskor	1944
Klæbu Meieriforening	08.12.1904
Klæbu Menighetsråd	
Klæbu Misjonsforening	1850
Klæbu Misjonskor	
Klæbu Musikkorps	1931
Klæbu Musikk-lag	
Klæbu Nordre Allmenning	
Klæbu Nordre Arbeiderlag	1945
Klæbu Nordre Santalmisjonslag	

Oversikt lag og organisasjoner i Klæbu

Klæbu Næringsforening	
Klæbu og Tiller bygdeforening	1864
Klæbu og Tiller Kinamisjon	
Klæbu Pensjonistforening	1976
Klæbu Pleiehjems Bedriftsidrettslag	
Klæbu Pleiehjems Foreldreforening	
Klæbu Pleiehjems Personalforening	
Klæbu revmatikerforening	1996
Klæbu Sanitetsforening	1910
Klæbu samtalelag	
Klæbu Samvirkelag	1948
Klæbu Samvirkelag avd. Sentrum	1976
Klæbu Samvirkelag Fillial Tanem	1964
Klæbu sau- og geiteavslag	1993
Klæbu seniorkor	
Klæbu Senterparti	1959
Klæbu Skilag	
Klæbu Skiløperforening	11.11.1906
Klæbu Skog og landarbeiderforening	1927
Klæbu Skogeierlag	1937
Klæbu Skoleidrettsråd	1956
Klæbu Skolemusikkorps	1967
Klæbu Skolesparekasse	
Klæbu skotthyllklubb	1978
Klæbu Skytterlag	1872
Klæbu Småbrukerlag	1928
Klæbu songlag	1941
Klæbu sosialistiske venstreparti	
Klæbu speidergruppe	1977
Klæbu Spellag	1897
Klæbu spelmannslag	
Klæbu strykeorkester	
Klæbu SV-ungdom	1977
Klæbu sykepleierforening	
Klæbu telefonsamlag	
Klæbu toraderklubb	1992
Klæbu torvstrølag	1921
Klæbu travlag	1956
Klæbu Tusenårssted	2000
Klæbu Vanførelag	
Klæbu Vassverk	

Klæbu Venstre	1884
Klæbu Vestre okseholdsforening	
Klæbu østre okseholdstasjon	1976
Klæbuhallen	
Klæbuseniorenes Data-forum	2002
Laane Bibliotek	1801
Landkommisjonen	1661
Landslaget bort med tobakken	1922
Lappen Velforening	1984
Lauvåsen Velforening	1979
Leinstrand landbruksforening (Klæbu og Tiller)	1913
Leirduebanen	1978
Ljosheim I, ved Husby	
Ljosheim II, sentrum	1928
Losje Stigen	13.01.1895
Losjen (Tøftrommet)	
Lysklett skole (forsamlingslokale)	
Lysklett grendalag	
Lysløype Lauvåsen	1973
Lysløype Sjøen	
Mental helse, Klæbu	
Miljøagentene	2018
Miljøpartiet De Grønne i Klæbu	2014
Miljøpolitiet	1992
Motorcrossbane	1970
Motvind	2019
Målsjøen grendasag	1983
Målsjøen og Hyttefossen Fritidsklubb	1987
Målsjøen og Hyttefossen Velforening	1982
Naturvernforbundet i Klæbu og Melhus	2011
Natteravnene	
Nei til EU	1993
Nei til Vindkraft Klæbu, Melhus og Selbu	2010
Nidelva 4H	2001
Nordenfjeldske Blindedeforbund	1904
Nordset velforening	
Nordmarka beitelag	
Norges Astma og Allergiforbund, avd. Klæbu	1990
Norges Bondelag, Strinda krets	1954

Oversikt lag og organisasjoner i Klæbu

Norges Dyrebeskyttelsesforbund	1920
Norges Herredsforbund	
Norsk Folkehjelp avd. Klæbu	1979
Norsk Landmandsforbund	1913
Norsk Luthersk Misjonssamband	
Norsk speiderguttforbund (Norsk speiderforbund)	1949
Norske kvinners nasjonalråd	
Næringsforeningen i Klæbu	1990
Næringsforeningen i Trondheim	2020
Omstreifermisjon i Klæbu	
Platten i Svean	1960
Rekkehusas velforening, Haugamyra	1976
Rydland Velforening	
Rønningen indremisjonsforening	1891
Rønningen Kinamisjonsforening	1903
Rønningen søndagskole	07.02.1937
Salem bedehus	1907
Samemisjon	
Samklang	1913
Santalmisjon	
Selbusjøens fagforening	1917
Selbuassdragets fellesfløtingsforening	16.09.1924
Seminarplassens venner	2020
Seniordans	
Senterpartiet	
Senterpartikvinnene	
Senterungdommen	
Sjøen og Hyttefossen socialistiske kvinneforening	
Sjøen og Hyttefossen pikeforeninger	
Sjøen skole (forsamlingshus)	
Sjøen søndagskole	1936
Sjøbygda Velforening	1979
Sprengstart MC	
Svean arbeidermandsforening	05.11.1922
Svean svømmebasseng	1965
Sykepleierforbundet avd. Klæbu og Trondheim	

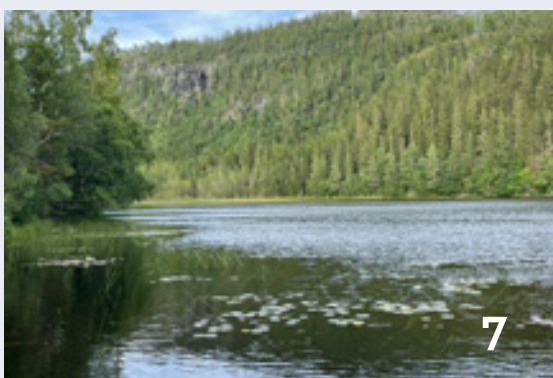
Søndre Klæbu Indkjøbslag	1926
Sør-Trøndelag støttelag for psykisk utviklingshemmete	
Tanem ballbinge	
Tanem grendahus	
Tanem speidergruppe	2007
Tanem Velforening	1976
Tanemhallen	2016
Tanemsflata Vassverk	1971
Tanemsflaten Indremisjonsforening	
Tanemsflaten søndagskoleforening	1927
Tellugen torvstrølag	30.01.1918
Tiller kvinneforening av Kinamisjon	1900
TOFA, Trondheim og omegn fiskeadministrasjon	1947
Treskovegen velforening	
Trondheim Fellessalg (melk)	01.03.1919
Trondheim krets av AUF	1945
Trondheimsregionens Friluftsråd	1975
Trondheim og omegn hesteavlslag	24.04.1929
Trondhjems verneforening	1929
Trondos, avd. Klæbu	1971
Truvang (bedehuset på Tanem)	1923
Trønderhus Bedriftsidrettslag	
Trøndelag Hustell - lærerlag	
Tulluan - Moen Vel	1977
Tulluan Vasslag	1963
Turbinen (Losje)	1893
Ulsethgårdene treskelag	1920
Utkanten Offroaders NAF	1993
Vassfjell 4H	1971
Vassfjell idrettslag	1906
Vassfjellet rundt	1977
Velforeningsstuggu	1998
Veteran VW klubben	
Yngresforening (Sanitetens barneforening)	
Øvre Nidelven Kammerkor	1979
Åsgrenda treskelag	1920

Hvor har fotografen vært?

Tema: VANN

Av Bjørn Rønningen

Svar finner du på side 75.

Feltkurs for arkeologistudenter på bygdeborgene i Klæbu

Av Ingrid Ystgaard

Arkeologistudentene ved NTNU sitt feltkurs våren 2021 måtte tilpasses koronapandemien. For å unngå problemer med gjennomføringen i tilfelle smitte og karantene, måtte studentene deles i mindre grupper, og vi måtte unngå felles innlosjering. For å få til det, valgte vi lokaliteter i kjøreavstand fra Trondheim. I Klæbu hadde Trøndelag fylkeskommune nylig oppdaget en bygdeborg på Litjmyrberget, like i nærheten av den tidligere kjente bygdeborgen på Tanemsåsen. Vi har liten kunnskap om slike tilfeller hvor bygdeborg finnes like i nærheten av hverandre, både når det gjelder det kronologiske forholdet mellom borgene, hvordan de har fungert i forhold til hverandre, og hvordan de har forholdt seg til landskapet. Dermed ble planen at studentene både skulle få praktisk erfaring med å planlegge og gjennomføre et avgrenset registrerings- og utgravningsarbeid, samtidig som de skulle prøve å få svar på noen spørsmål om borgenes datering og utforming. To studentgrupper fikk ansvar for å gjøre mindre undersøkelser, en på hver borg. På hver gruppe var det to mastergradsstudenter som hadde ansvar for planlegging, ledelse og rapportering, og fire bachelorstudenter som deltok som feltningsmannskap og gjennomførte utgraving, prøvetaking og dokumentasjon i samråd med masterstudentene. Når de to gruppene jobbet så nær hverandre, kunne de samarbeide om utstyr og dele erfaringer. Under vil vi presentere de viktigste resultatene fra undersøkelsene. Presentasjonen av undersøkelsene er skrevet av den ene av lederne for undersøkelsen på Tanemsåsen, Henrik Solberg, og av de to lederne på Litjmyrberget, Serina Griffioen og Kristina Mora. Før deres presentasjoner kommer en generell innledning om bygdeborg, skrevet av Ingrid Ystgaard, som var faglig ansvarlig for feltkurset på bygdeborgene i Klæbu.

Bygdeborg: Hva, hvor, når – og hvorfor?

Av Ingrid Ystgaard

I mange deler av Norge og Skandinavia finnes det ruiner av steinmurer eller jordvoller i utmark. Ofte ligger murene og vollene slik til at de kan ha hindret adkomsten til en naturlig topp eller åskam, gjerne der adkomsten til toppen er enklest. Mange steder finnes det stup i tre himmelretninger, mens en mur sperrer av den fjerde. Andre steder har terrenget færre stup, og muren kan følges rundt store deler av åsen. I enkelte tilfeller, der det finnes bratte stup til alle kanter, har man klart seg helt uten murer eller voller.

Mange av disse anleggene finnes nær eldre ferdselsveier til lands eller vanns. En god del finnes i overgangssoner mellom bebodde jordbrukslandskaper og større utmarksområder. Enkelte anlegg er sentralt plassert i gode jordbruksområder.

Ruiner av denne typen kalles gjerne bygdeborg.

Til nå kjenner vi til i underkant av 500 av dem i Norge. De finnes stort sett i områder der graver og bosetningsspor forteller at det har vært bosetning gjennom eldre og yngre jernalder (ca. 500 f.Kr. – 1000 e.Kr.).

Det er gjort svært få undersøkelser av slike anlegg, og derfor har vi lite detaljert kunnskap om når de ble bygd. I løpet av de siste tre tiåra har vi likevel fått noen radiologiske dateringer av trekull funnet i og under murer på flere bygdeborg. Det er gjort flest slike dateringer fra borger i Trøndelag, der vi har daterte trekullprøver fra ca. 15 av til sammen ca. 45 kjente borger (Ystgaard 2014:173). Prøvene er fra mindre utgravninger i deler av borgene. Derfor har vi ikke dekkende dateringer av de enkelte borgenes brukstid. Sammenstilt kan de spredte dateringene likevel antyde noen tendenser. Dateringene spenner

fra ca. 1000 f.Kr. til ca. 1500 e.Kr. Det vil si at det har vært aktivitet knyttet til borger på topper og åskammer gjennom lang tid – men ikke like intenst i hele perioden. En stor andel av dateringene faller innenfor eldre jernalder (ca. 500 f.Kr. – 550 e.Kr.), og av disse faller de fleste innenfor romertid og folkevandringstid (ca. Kr. f. – 550 e.Kr.), kanskje med mest aktivitet i den yngre delen av perioden (ca. 200 – 550 e.Kr.). Mange borger ser ut til å ha gått ut av bruk ved slutten av eldre jernalder, ca. 550 e.Kr., men bruken av borger opphørte ikke helt. Flere borger ser ut til å ha vært i bruk i vikingtid og tidlig middelalder.

Figur 1: Borgen på Hoøya i Selbusjøen ligger på toppen av øya. Fra borgen har man god utsikt over hele Selbusjøen, og man kunne følge med på ferdselen sommer som vinter. To 14C-prøver fra trekull i jordvollen er datert til yngre romertid og folkevandringstid (ca. 200 – 550 e.Kr.). Borgen er nevnt i Kong Sverres saga. Det kan se ut til at enkelte borger ble gjenbrukt i vikingtida og borgerkrigstida.

I de få tilfellene der det er funnet gjenstander på borgene, er gjenstandene ofte fra yngre romertid og folkevandringstid. Flere steder er det funnet overliggere til dreiekverner. Dreiekverner egner seg særlig til å male fint mel til brødbaking. De ble introdusert til Skandinavia gjennom kontakt med Romerriket, der brød skal ha vært særlig knyttet til det militære og brukt som mat til soldater. Brød ser ut til å ha vært viktig i rituelle og politiske sammenhenger i romertidas Sverige (Zachrisson 2014). På enkelte borger er det funnet ildslagningssteiner av kvartsitt. Slike steiner ble gjerne festet i beltet. Belter og beltesteiner i mannsgraver fra denne perioden er ofte knyttet til våpenutstyr og sverdoppheng og kan være en indikasjon på militær aktivitet (Ystgaard 2014:171-172).

Fordi vi har flest dateringer og gjenstandsfunn fra yngre romertid og folkevandringstid, er det borg-

Muren som går fra stup til stup hindrer adkomsten til toppen av Hoøya i Selbusjøen. Innmåling av T. Moxnes.

ene fra denne perioden vi har best grunnlag for å tolke inn i en større sammenheng. Borgenes utforming, og de få funnene, peker i retning av militær og strategisk bruk. Men hva slags militære og politiske sammenhenger kan borgene ha inngått i?

Yngre romertid og folkevandringstid var dynamiske perioder i norsk forhistorie. Romerriket gjorde seg sterkt gjeldende som en økonomisk, militær og politisk stormakt og engasjerte germanske stammer og folk både innenfor og utenfor sine grenser i handel, kommunikasjon og krigføring. De germanske stammene og folkene var helt annerledes politisk organisert enn romerne. Mange germanske sammenslutninger var i like stor grad knyttet til en leder som til bestemte territorier. Plyndring, beskyttelsespenger og skattlegging av ferdsel ser ut til å ha vært viktigere inntektskilder for makthavere enn skattlegging av land. Germanske sammenslutninger kunne være svært mobile. I folkevandringstida beveget slike sammenslutninger seg tvers gjennom Europa og bidro til omformingen av de tidligere romerske provinsene på veien. Sammenslutningene

Ildslagningsstein fra folkevandringstid (ca. 400 – 550 e.Kr.) funnet på stranda nedenfor borgen på Hoøya. Foto: NTNU Vitenskapsmuseet.

Bygdeborger i nærheten av Klæbu.

kunne oppstå, omformes og gå i oppløsning over kort tid og var preget av stor ustabilitet.

Kommunikasjonen mellom germanske folk i skandinaviske og kontinentale områder ble livlig etter hvert som dynamikken og kommunikasjonen i Europa økte. Funn i norske graver fra yngre romertid og folkevandringstid viser at eliter i våre områder la stor vekt på å kunne vise fram eksotiske varer, gjerne importert fra Romerriket. Mengden av slike funn kan tyde på at noe av kontakten kan ha

skjedd gjennom handel. Like viktig ser det ut til å ha vært med diplomatisk kontakt, som ble beseglet med gaver med eksotisk opphav: Romerske våpen, romerskproduserte drikkeserviser og romersk gull (Solberg 2003). Kontakten mellom norske områder og Romerriket skjedde trolig gjennom mange mellomledd, men mye tyder på at også skandinaviske krigere i denne perioden var svært mobile, og at det også kan ha vært tilfeller av direkte kontakt (Ravnå 2014).

Med denne bakgrunnen kan det tenkes at romertidas og folkevandringstidas bygdeborger i Norge, ble bygd i regi av lokale eller regionale sammenslutninger av krigere. Slike krigerfølger kunne skaffe seg inntekter gjennom kontroll av ferdsel og varetransport lokalt, og spe på med regionale og overregionale plyndringstokter. I en slik sammenheng kunne borger langs ferdselsveier og strategiske punkter brukes til å holde en viss kontroll lokalt, og

Borgen på Halsstein i Levanger ligger sentralt plassert i et område med mange kulturminner fra romertid og folkevandringstid. Foto: Lars Forseth, Trøndelag fylkeskommune

Halsstein er en av Midt-Norges største bygdeborg. Den har dateringer fra rundt Kristi fødsel og fra yngre romer-tid/folkevandringstid, og tjukke kulturlag som viser stor aktivitet i den siste perioden. Kart: Raymond Sauvage.

kanskje også til å kontrollere frakt av jern og andre varer fra fjell til lavland. Samtidig kan det ha vært bruk for enkelte borger til å beskytte krigerfølget. Her kan de ha kombinert bosted, beskyttelse og spesialisert håndverksproduksjon i en helt ny livsstil, inspirert av den kontinentale eliten (Olausson 2011). Halsstein, som ligger like over Magneten kjøpesenter på Levanger, ligger sentralt plassert i et godt jordbruksområde og har spor etter bosetning innenfor murene. Det at man hadde bruk for en slik borg som Halsstein, viser hvor farlig krigerlivet kunne være, og hvor fort allianser og sammenslutninger kunne skifte.

Kontakten med Romerriket satte i gang en ny dynamikk i de germanske samfunnene i Skandinavia. Plyndringskrigføring og plyndringsøkonomi, militære hierarkier og politiske allianser ble viktige og bidro til at samfunnspyramiden ble brattere. Ledende individer – både kvinner og menn – ble framhevet i gravritualene. Dette kan være et tegn på at arverettigheter til eiendom og posisjoner ble viktigere. Kostbare gravritualer, med rike gravgaver, store gravhauger og kanskje med høytstående gjester og allierte langveisfra, kunne være med på å befeste de etterlevendes rettigheter til arv og eiendom. I dette samfunnet kan det se ut til at borgene som vi finner

som nedbrutte ruiner i dag, var viktige for kontroll med ferdsel og varetransport, og som beskyttelse for krigerledere og krigerfølger.

Litteratur:

Olausson, Michael 2011: At peace with walls - Fortifications and their significance AD 400-1100. In *The Martial Society: aspects of warriors, fortifications and social change in Scandinavia*, edited by Olausson, M. and L. H. Olausson, pp. 35-70. Stockholm Research Laboratory. Stockholm University. Stockholm.

Ravnå, Per Bjarne 2014: "Hva har romerne noen gang gjort for oss i Nord-Norge?" Om mulige forbindelser mellom Romerriket og det nordligste Norge. *Nordlit*, (33), 191-204.

Solberg, Bergljot 2003: *Jernalderen i Norge: ca. 500 f.Kr.-1030 e.Kr.* (2. utg.). Cappelen akademisk forlag.

Ystgaard, Ingrid 2014: *Krigens praksis. Organisert voldsbruk og materiell kultur i Midt-Norge ca. 100 - 900 e.Kr.* PhD-avhandling, NTNU. <https://ntnuopen.ntnu.no/ntnu-xmlui/handle/11250/243149>

Zachrisson, Torun 2014: Rotary querns and bread—A social history of Iron Age Sweden. *Seen through a millstone. AmS-Skrifter*, 24, 181-192.

Tanemsåsen

Et borganlegg fra jernalderen

Av Henrik Nielsen Solberg

Når man kjører inn mot Klæbu over Sjøla, møter man en monumental ås som ruver midt i synsfeltet. Dette er Tanemsåsen. Sammen med utstikkeren i dalsida som heter Litjmyrberget, danner dette en slags portal.

Våren 2021 foretok studenter fra arkeologistudiet på NTNU undersøkelser av borganleggene på Tanemsåsen og Litjmyrberget. Denne artikkelen vil se nærmere på undersøkelsene på Tanemsåsen og legge frem litt av det vi fant ut i løpet av de to ukene prosjektet varte.

Tanemsåsen har ganske unik plassering i Klæbu, veldig sentralt, men også viktende over alle innfartsårene. Fra toppen har man utsikt over hele bygda, Nidelva, alle ferdselsårer samt nærliggende dalsider og jordbruksland. Åsen er også synlig fra store deler av bygda og stikker seg litt ut der den ligger i ensom majestet.

Området rundt preges i dag av dyrkamark og de større Tanemsgårdene. Dette er et inntrykk som sannsynligvis går langt tilbake i tid. Men mye av det som i dag er utbygd eller oppdyrket, har tidligere også vært myr og ulendt terreng, noe som har hatt betydning for hvor det har vært mulig å bevege seg i terrenget. Her kommer borgen på Tanemsåsen og også anlegget på Litjmyrberget inn i en større sammenheng. Mellom innfartsårene og vadestedet over elva har landskapet tvunget både reisende, angripende og lokale inn i et område innenfor borgenes rekkevidde.

Klæbu ligger i et midtsjikt av Trøndelag – ikke langs kysten, men heller ikke helt i innlandet. Vassdraget og dalføret utgjør derimot, i likhet med de andre dalene i fylket – en direkte kobling mellom fjell og fjord – mellom innland og kyst. Disse rutene har i uminnelige tider blitt brukt til ferdsel og frakt av folk, utstyr og handelsvarer. Transporten av utmarksressurser ut til kysten og videre til et større marked, har nok vært en viktig del av økonomien og maktforholdene i jernalderen. Tanemsåsen og Litjmyrberget var i bruk i en periode med stor produksjon av jern i innlandet. Dalstrøkene med elver

har sannsynligvis fungert som gode transportåre for jernet – slik man ser med kobber fra for eksempel Røros og Meråker i mer moderne tid.

Anleggene på Tanemsåsen og Litjmyrberget ligger også midt mellom de større gravfeltene som har vært på Hesttrø (i nåværende Klæbu sentrum, og som det fortsatt kan sees noen rester av) og områdene rundt Torgårdsletta, som har hatt omfattende bosetting og store gravfelt i jernalder.

Tanemsåsen består av en avlang topp omgitt av flere terrasser i forskjellige høyder. Murene som var kjent fra før, ligger litt nedenfor kanten av terrassen på vestsiden. Murene ser ut til å støtte opp terrassene og skaper tydelige flater i terrenget.

Hva visste vi fra før

Bygdeborgen på Tanemsåsen er tidligere undersøkt i flere runder siden den først ble registrert av Helge Sørheim i 1980. Sørheim registrerte en mur langs kanten av det vestvendte platået under toppen. Dette ble bekreftet av Kalle Sognnes i 1987. Sognnes bemerket også at murrestene lå litt ned i kanten. I 1989 ble det foretatt nok en undersøkelse, denne gangen også med prøvegraving, gjort av lokale 7. klassinger. Her ble det gravd flere sjakter for å forsøke å avgrense omfanget av muren. Disse undersøkelsene har vært grunnlaget for de fleste kart og den antatte avgrensningen. I 1996 gjorde Ingrid Ystgaard en undersøkelse til sin hovedfagsoppgave, hvor det ble gravd en sjakt tvers gjennom en del av muren og tatt prøver til datering. Disse dateringene ligger til grunn for mye av tolkningen av lokaliteten.

Ustrekningen av anlegget slik det lå inne i kulturminnedatabasen Askeladden (tilgjengelig på kulturminnesok.no) da våre undersøkelser begynte, var en sammenhengende mur langs nord-vest og vestsiden av det vestlige platået. I tillegg var det registrert en tversgående mur i sørlig ende av topp-platået. Dateringer av trekull under muren viste at den kan ha blitt anlagt i førromersk jernalder (335–50 f.Kr.), og dateringer av trekull inne i murene viste at muren kan

*Tanemsåsen sett fra Sjøla. De fra før kjente murene ligger på nivået under toppen på vestsiden midt i bildet.
Foto: NTNU Vitenskapsmuseet.*

ha blitt ombygd i romertid (130–370 e.Kr.). Dette er ikke uvanlig for anlegg av denne typen. Avdekkinger fra tidligere viste også til en viss grad murenes omfang, altså bredde, basert på mengden stein og dens plassering nedover i bakkene.

Alle tidligere undersøkelser har vært preget av at området var dekt av tett granskog. Denne skogen har gjort det vanskelig å få en fullstendig oversikt over området samt få avgrenset murene.

Våre undersøkelser

Grunnet nylig hogst var forutsetningene for undersøkelsen spesielt gode i 2021. Dette ga gode muligheter både for videre undersøkelse av kjente murer og for å finne nye murer.

Tilgang til nyere teknologi, som dronefoto og LIDAR (laserskanning av terrenget), gjorde i kombinasjon med hogsten at dokumentasjon av hele anlegget ble lettere. Mange detaljer som tidligere har vært vanskelig å oppfatte, kom klarere frem ved vår undersøkelse i 2021. LIDAR-data hentet fra høydedata.no, viser godt de allerede dokumenterte murene, men gjør det også tydelig at murene har et større omfang enn tidligere kjent. At murene fortsetter, fremgår

også av bildene som ble tatt med drone under feltarbeidet i 2021.

Mye av jobben som ble gjort ,gikk ut på å få oversikt over området. Strukturene som var synlig på dronefoto, i LIDAR-dataene og i det nylig snauhogde terrenget, ble undersøkt med jordbor (en spiss stål-stang). Stikkingen bekreftet det Sognnes hadde skrevet i de tidligere rapportene om at murrestene begynte litt nedenfor platåkanten og fortsatte et lite stykke ned i bakken. Stikkingen bekreftet også at murenes lengde fortsatte utover det som tidligere var kjent.

For å bekrefte de utslagene som kom frem med stikkingen og få et bedre inntrykk av murenes tilstand, måtte vi grave. Vi åpnet tre sjakter og foretok et par prøvestikk. Sjaktene hadde litt forskjellig hensikt og litt forskjellig fremgangsmåte. Den første sjakta var en gjenåpning av en av Sognnes sine sjakter og ble brukt som mal for hva man kunne forvente langs resten av muren. Tanken var også å avdekke et område som skulle ligge åpent til formidling. De to andre sjaktene var etterprøving av murer påvist ved hjelp av dronefoto, LIDAR-data og nye observasjoner i terrenget. Med sjaktene ønsket vi både å bekrefte eller avkreffe at det dreide seg om murer, og å sam-

Oversiktskart (til venstre) som viser Tanemsåsen og Litjmyrbergets plassering i bygda og bilde (til høyre) av begge borgene sett fra Sjøla. Illustrasjon: NTNU Vitenskapsmuseet.

menligne ulike deler av muren. I en av sjaktene ble det i tillegg gravd igjennom muren. Med det ville vi undersøke murens oppbygging. Prøvestikk er mindre kikkhull på ca. 0,5 – 1 x 0,5 – 1 m. Vi gravde prøve-stikk for å få et inntrykk av spor etter menneskelig virksomhet på terrassene innenfor murene.

Litt arbeid ble også gjort på topp-plataet, men her var det ikke noe spor etter murer. Plataene nedenfor ble derimot lite undersøkt. Flere borganlegg er kjent for å ha flere utenforliggende murer, dette er heller ikke utenkelig her. Siste dag vi var i felt gjorde vi stikkundersøkelser med jordbor på kanten under den kjente muren. Det kan finnes flere deler av anlegget utenfor det kartlagte området, men vi hadde dessverre ikke tid til å undersøke det videre i denne omgang.

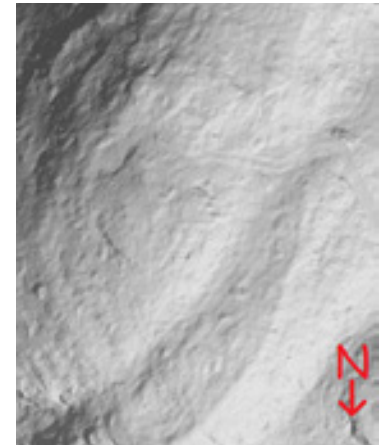
Hva vet vi nå

Det viktigste resultatet fra undersøkelsene er at vi avdekket at anlegget var mye mer omfattende enn tidligere kjent. Stor skog har bidratt til å gjøre det vanskelig å dokumentere hele anlegget tidligere. Muren viste seg å strekke seg hvert fall dobbelt så langt som tidligere kjent og dekker hele området fra åsens sørvestre hjørne og til ca. midt på vestsiden, området i sør hadde inntegnet en mulig mur, men det var ikke mulig å finne spor etter denne. Jordsmonnet var tynt, og stupene i terrenget gjør det usannsynlig at den har eksistert. Denne muren ble derfor avkreftet. Det er også mulig det har vært en mur langs hele vestsiden, da det er mye nedfalt stein, men terrenget er såpass bratt at det er vanskelig å bekrefte.

Sjakt 1 (til venstre) med muren som ble avdekket av Sognnes og sjuendeklassingene i 1989, murens plassering litt under kanten av terrassen samt utglidningene nedover i bakken er godt synlig. Dronebilde (til høyre) som viser åsen i forhold til elva og Klæbu sentrum. Bilder NTNU Vitenskapsmuseet.

Toppen av Tanemsåsen i Lidar (til høyre) og tatt med drone (til venstre), muren er synlig som en kant i nord-enden av begge. Illustrasjon: NTNU Vitenskapsmuseet og Høydedata.

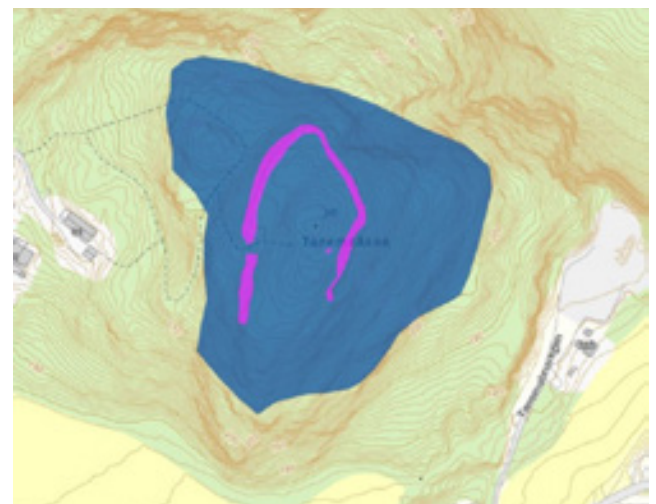
Det andre viktige resultatet var at vi fikk en bedre forståelse av murenes byggeteknikk. Da muren i sjakt 2 ble snittet, ble det tydelig at murene sto på berggrunn og var bygd som en støttemur og fylt opp med jord i bakkant. Murene har dermed bidratt til enten å bygge opp eller forsterke allerede eksisterende terrasser, samt gi en god og forsvarbar høydeforsterking. Murene har over tid enten glidd eller rast ut slik at man får en mer spredt ansamling av stein nedover i bakken. Murene slik de fremstår i dag, består tydelig av stein stablet i flere lag, så det er tydelig at det er snakk om murer og ikke mer røyslignende strukturer. Toppen kan ha hatt forsterkning med mer stein eller palisadeverk i tre, men dette fant vi ikke spor etter i våre sjakter. Høydeforskjellen kan også ha vært til-

strekkelig både for å imponere samt fungere godt som forsvarsverk.

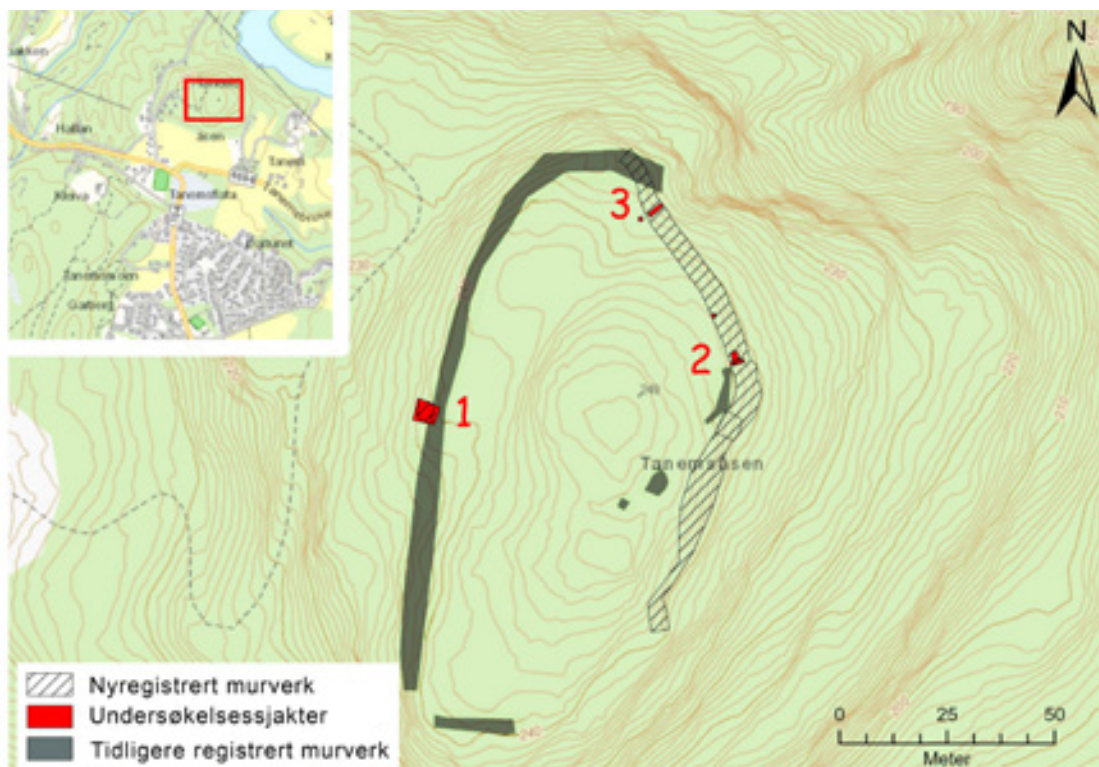
Muren fremsto relativt lik i de ulike delene, både da vi stakk med jordbor og i sjaktene som ble åpnet. Det virker som om den er bygget på lignende måte med støttemur i forkant og jordfyll i bakkant langs hele murens lengde. Dette sannsynliggjør at hele muren er konstruert samtidig eller i alle fall relativt samtidig.

Konklusjon og veien videre

Plasseringen sentralt i bygda med godt ut- og innsyn har nok vært viktig. Her har man kunnet både holde oversikt over og forsvare innfartsårene til bygda, og

Registrerte murer på Tanemsåsen før (til venstre) og etter våre undersøkelser (til høyre), her ser vi både den avkreftete muren og de nyregistrerte murene. Illustrasjoner: Sognnes og Kulturminner over alt.

Plan over våre undersøkelser på Tanemsåsen med inntegnet sjakter og nyregistrert mur. Illustrasjon NTNU Vitenskapsmuseet.

også ha kontroll over Nidelva. Anlegget slik det fremstår etter våre undersøkelser, med en lang kraftig mur rundt nesten hele toppen, gir inntrykk av å ha krevd svært mye arbeidskraft og organisering. Som en vokter både av ferdselsårer og transportårer, gir borgen et lite innsyn i den mer komplekse samfunnsordningen og økonomien som vokste frem i jernalderen. Sammen med Litjmyrberget har man herifra kunnet kontrollere ferdselen på en svært effektiv måte.

Så hva er veien videre? Undersøkelsene som ble gjort, fokuserte mest på anleggets omfang og måten det har vært konstruert på. Sammen med dateringene fra tidligere, utgjør dette en god start for å forstå anlegget bedre. Man vet derimot lite om hva borgen har inneholdt ellers, eller hvilken funksjon den kan ha hatt utover det rent strategiske, altså militært og som maktsymbol. Bygdeborger er foreslått som maktsentre, kultsentre og samlingsteder i lokalmiljøet. For å få full oversikt over formålet med og bruken av Tanemsåsen trengs det mer arbeid.

Muren i sjakt 2, sett nedenfra (til venstre) og ovenfra (til høyre). Både murfronten og berget det står på, er synlig til venstre, og jordfylltet bak muren til høyre. Foto: NTNU Vitenskapsmuseet.

Litjmyrberget

Av Kristina Elena Bjørklund Mora
Serina Lyngstad Griffioen

Fra 26. april til 07. mai 2021 gjennomførte vi en utgraving ved bygdeborgen på Litjmyrberget som en del av feltkurs i regi av studieprogrammene for arkeologi ved Institutt for arkeologi og kulturhistorie, NTNU Vitenskapsmuseet og Institutt for historiske og klassiske studier, NTNU. Sammen med Tanemsåsen (ID: 120759-1,2,3,4,5) utgjør bygdeborgen på Litjmyrberget (ID: 243938- 1,2,3) de såkalte «tvillingborgene». Begge ligger på Tanem i Klæbu, like vest for Nidelva. Mellom borgene finner man Tanemsmyra, liggende på et platå over Nidelva. Tanemsåsen ligger nord for myra og Litjmyrberget sør for den. Ferdselsvegen fra Nideng passerte vest for myra og mellom borgene. Dette er den samme veien som krysser Nidelva over Tanemsbrua i dag. Både Litjmyrberget og Tanemsåsen ser dermed ut til å ha en nær sammenheng med ferdselsvegen over Nideng og krysningspunktet over Nidelva og Tanem. Litjmyrberget ligger ca. 450 m i luftlinje sør for Tanemsåsen og utgjør et areal på ca. 3000 m².

I 2018 foretok arkeologer ved fylkeskommunen en visuell overflaterregistrering. Dette ble gjort i forbindelse med ny reguleringsplan for ny veg i tunnel. Under denne registreringen fant de en mur, mulig jordvoll og et mulig vannhull nær toppen av Litjmyrberget. Muren ble målt til å være litt over 80 m lang, 7,5 m på det bredeste og anslagsvis 2 m høy. Videre ligger jordvollen nord for bergplatået og vannhullet vest for denne (se figur 1). Andre undersøkelser er tidligere ikke blitt gjort, og borgen har derfor hatt en relativ datering til jernalder. Som en del av feltkurset prioriterte vi derfor å hente ut dateringsmateriale, fortrinnsvis trekull, for å kunne besvare hovedproblemstillingen til utgravingen ved Litjmyrberget: Når var bygdeborgen i bruk, og kan den settes i sammenheng med borgen ved Tanemsåsen?

Ved prosjektets oppstart foretok vi først en befaring av området, samt sondering med jordbor. Vi besluttet deretter å grave to sjakter. Grunnet den tette vegetasjonen, plasserte vi sjaktene der det var minst vegetasjon, samt på innsiden i det avgrensede borgområdet, i masser som så ut til å støtte opp tørrmuren (se figur 1 og 2). Vi ønsket å grave på innsiden av tørrmuren for å øke sannsynligheten for å finne noe daterbart materiale i kontekst, slik at det kunne være

mulig å datere selve aktiviteten på og rundt bygdeborgen. Sjaktene målte innledningsvis 2 x 3 m, men sjakt 1 ble senere utvidet til 2 x 4,5 m da vi ville se jordmassene sin tilknytting til tørrmuren. Gravingen ble avsluttet i begge sjaktene da vi nådde grunnfjellet.

Under avtorvingen av sjaktene, ble det raskt tydelig at disse sjaktene fortalte to ulike historier om aktiviteten på området. Sjaktene ble gravd mekanisk, med utgangspunkt i at lagene skulle graves med en dybde på 15 cm om gangen. Likevel, selv om utgangspunktet vårt var å grave lag på 15 cm om gangen, ble lag 2 i sjakt 1 gravd mye dypere (35 cm). Dette var på grunn av ujevnt arbeid i sjakta. På tross av det ujevne arbeidet i sjakt 1, kom det likevel frem en interessant stratigrafi, det vil si ulike jordlag, noe som var gjennomgående i hele lag 2 og 3. Mens jorden besto av henholdsvis brunoransje siltholdig sand, kunne vi tydelig observere fire til fem «striper» med blå-grå leire mellom den brunoransje siltholdige sanden (se figur 3). I tillegg til denne lagvise fordelingen mellom leire og siltholdig sand, observerte vi en del stående stein og kull i leiren. De stående steinene tolket vi til å ha vært anlagt som en type armering for leiren, da leire er et mykt sediment. Rundt noe av kullet i leiren var det også tydelig varmepåvirket leire, noe som

Fig. 1: Oversikt over tidligere registrering gjort av fylkeskommunen (skravert område), og hvor vi plasserte sjaktene i muren. Vannhullet kan ses som det minste og runde skraverte området. Illustrasjon: Magnar Mojaren Gran, NTNU Vitenskapsmuseet.

Fig. 2: Oversikt over plasseringen av begge sjaktene under arbeid. Sjaktene ble gravd vekselvis etter at hvert lag ble fullført, hvor arbeidet vårt påbegynte i sjakt 1 (venstre), for så å bevege oss mot sjakt 2 (høyre).

Foto: Kristina E.B. Mora, NTNU Vitenskapsmuseet

indikerer at kullet enten ble brent på stedet (en form for tidligere armering av tre i leiren?), eller at vegetasjonen rundt ble brent ned, for så å ha fortsatt vært varmt da leirmassene ble anlagt ved muren. Lagene med leire og siltholdig sand tolket vi til å tilhøre en jordvull som var plassert inntil tørrmuren. Dette kan ha vært for å styrke forsvarsverket, gjøre muren mer ugjennomtrengelig, eller en kombinasjon av begge. Muren ser dermed ut til å bestå av en tørrmur som fungerer som et ytre «skall», mens en jordvull er plassert på innsiden av tørrmuren.

Den tydelige stratigrafien i sjakten kan komme av to mulige årsaker. Den ene forklaringen kan være at lagene representerer den naturlige oppbyggingen av jordlagene ved lokaliteten. Grå-blå leire forekommer i bunnen over berget, og en mer sand- og siltholdig jord befinner seg deretter over leiren. Under byggingen av jordvullen kan man ha gravd seg nedover i jorden og kastet massene mot tørrmuren, slik at de dannet vekslende lag i muren. Dette kan også stemme overens med de omrotede kullbitene funnet i leiren, da de trolig er rester etter et avsviingslag – det vil si at vegetasjonen på borgen ble svidd av før muren ble bygd. På den andre siden, kan det hende at disse lagskillene er mer eller mindre intensjonelt plassert. Dette kan forklares ved de tydelige lagskillene mellom grå leire og oransje siltholdig sand, samt langsgående

og stående stein funnet kontinuerlig i leirelagene. Ved å strategisk plassere leire og siltholdig sand med faste mellomrom, vil jordvullen ende opp sterkere enn om den kun hadde vært oppbygd av en av komponentene. Videre er steinene plassert stående. Dermed kan de ha fungert som en type armering for å holde på plass de myke sedimentene jordvullen består av, som beskrevet over. Kull og varmepåvirket leire kan være rester av kvister, som kan ha stabilisert de løse fyllmassene på samme måte som steinene, og at disse kvistene brant etter at muren ble bygd.

Ved avslutningen av lag 3, nådde vi grunnfjellet på en dybde på 50 cm i den nordlige enden av sjakta. Her kom det frem noe annet interessant, nemlig noen større kullflekker. Disse kullflekkene tolket vi til å være spor av et avsviingslag. Dette kan derfor bety at før bygdeborgen ble konstruert, ble all vegetasjon brent ned for å lage plass til borgen på en mest mulig effektiv måte. Som tidligere nevnt, kan de omrotede kullbitene funnet i leirmassene tilhøre nettopp en slik praksis. Vi tok dermed en kullprøve av avsviingslaget, noe som har blitt artsbestemt til å tilhøre furu (*Pinus sp.*), og vi har fått en datering til eldre romertid, ca. år 63-204 e.Kr. Dette kan muligvis markere startfasen av bygdeborgens konstruksjon.

Etter at lag 3 ble gravd, ble det bestemt å utvide sjakta mot sør, slik at vi kunne se hvordan sammen-

hengen mellom tørrmuren og de påfylte massene så ut. I overgangen mellom tørrmuren og de påfylte massene fant vi to forkullede «stokker» (se figur 4 og 5). Disse ble funnet på ca. 30 cm dybde, og de var omringet av rød varmepåvirket leire. Den brente leira tyder på at stokkene brant in situ, dvs. på stedet i konstruksjonen. Vi lurte på om stokkene kunne stamme fra en form for palisade som kan ha stått på toppen av muren, men vi fant ikke spor av stokkene under selve muren eller gjennom den og kunne dermed ikke bekrefte denne hypotesen. Vår tolkning ble derfor at disse stokkene muligens ble brukt som et konstruksjonselement (armering) for å binde tørrmuren og jordvullen sammen. Prøver av stokkene ble sendt til vedartsbestemmelse og datering, og de ble artsbestemt som furu (*Pinus sp.*) og har overraskende nok fått en datering til folkevandringstid, ca. år 421-539 e.Kr. Dette kan tyde på at jordvullen ble konstruert i perioden folkevandringstid, men at området også har hatt en tidligere bruksfase fra eldre romertid. Dette viser dermed at Litjmyrberget kan ha vært i bruk og blitt bygd i flere faser.

Utgravingen av sjakt 2 utviklet seg i en annen retning enn sjakt 1. Allerede i lag 1 fant vi et større område med flate steiner i størrelser varierende fra 10 cm til 30 cm, liggende i en oval form, noe som videre ble tydeliggjort i lag 2 (se figur 6). Etter at steinene ble fjernet, kunne vi raskt se at dette ovale steinlaget ikke var gjennomgående i senere lag. Med dette tolket vi

steinlaget til å muligvis ha tilhørt et gulv, trolig fra en senere periode eller konstruksjonsfase. Andre teorier vi diskuterte, var om dette kunne tilhøre en haug med kastestein, dvs. en oppsamling med stein brukt for forsvar av borgen, eller et ildsted. Likevel, på grunn av steinenes flate form, plassering og mangel på større mengder kull, satte vi disse teoriene til side, og tolkningen vår forble dermed at dette var et gulv.

De resterende lagene viste ikke den samme stratigrafien som sjakt 1, og vi kunne derfor ikke se noen spor etter en jordvoll. Lag 2 var gjennomgående med den samme brun-oransje siltholdige sanden vi observerte i sjakt 1, mens vi observerte mer blå-grå leire, varmebehandlet leire og kullflekker i lag 3 og 4. Med dette tolket vi sjakt 2 til å vise det samme avsviingslaget som observert i sjakt 1, hvor leiren også viste spor av varmebehandling etter denne aktiviteten. Årsaken til at vi ikke fant spor etter jordvullen observert i sjakt 1, kom trolig av at sjakt 2 var plassert lengre inn mot terrassen av borgen, enn mot tørrmuren. Vi fikk dermed litt mer innsikt i aktiviteten i borgområdet fra sjakt 2, enn selve murkonstruksjonen som vi så i sjakt 1. Så langt har vi ikke datert avsviingslaget fra sjakt 2, men vi antar at det tilhører det samme avsviingslaget funnet i sjakt 1, og har dermed en datering til eldre romertid (63-204 e.Kr).

For å oppsummere; vi gravde to sjakter i den registrerte muren ved Litjmyrberget i håp om å finne noe daterbart materiale i kontekst. De to sjaktene ga

oss to ulike historier: sjakt 1 ga oss en historie om murens konstruksjon, og sjakt 2 om aktiviteten innad i borgen. Mens sjakt 1 kunne vise at muren er konstruert ved at en jordvoll er plassert inntil tørrmuren, med varierende konstruksjonselementer,

Fig. 3: Sjakt 1, lag 2. Her kan man tydelig se stratigrafien med vekslende jordmasser: grå-blå leire og oransje-brun siltholdig sand. Man kan også se noen stående stein, noe vi tolket til å være en form for armering. Kullflekken i nordre del av sjakta representerer begynnelsen av et avsviingslag som vi videre observerte i lag 3. Foto: Serina L. Griffioen, NTNU Vitenskapsmuseet.

Fig. 4: Plasseringen av de forkullede stukkene funnet i overgangen mellom jordvoll og tørrmur. Her kan man tydelig se området med den røde varmepåvirkede leiren rundt stukkene. Foto: Serina L. Griffioen, NTNU Vitenskapsmuseet.

kunne sjakt 2 vise til et senere mulig gulv og tydelig avsviingslag. Både avsviingslaget og en av murkonstruksjonselementene har blitt datert, hvor avsviingslaget har blitt datert til eldre romertid, og noe av konstruksjonen har blitt datert til folkevandringstid. Dette viser til Litjmyrbergets lange konstruksjons-

fase og at borgen trolig ble anlagt like etter borgen ved Tanemsåsen. Noe overlapp i dateringene mellom Litjmyrberget og Tanemsåsen ser vi, og det er derfor ikke utenkelig at disse to forsvarssystemene har hatt en sammenheng med hverandre.

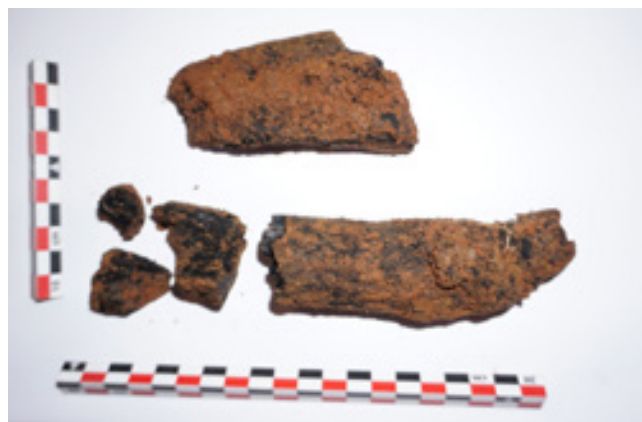

Fig. 5: Nærbilde av de to forkullede stukkene med mål: fra forgrunn, 20 cm i lengde, 2-3 cm i diameter, og 10 cm lengde, 5-6 cm i bredde. Foto: Serina L. Griffioen, NTNU Vitenskapsmuseet.

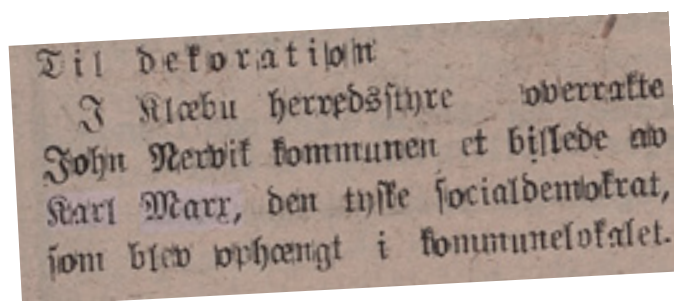

Fig. 6: Sjakt 2, lag 2. Her kan man se en oval form med masser av mindre stein, som vi tolket som et gulv. Noe større stein er også plassert i utkanten av steinkonsentrasjonen, men disse er av ukjent årsak. Foto: Magnus Bergli og Stine Djuve, NTNU Vitenskapsmuseet.

«Da Karl Marx kom til Klæbu»

Av Unni Hegstad

Faksimile av notis i avisa Selbyggen 27. mars 1919 om overrekkelsen av bildet.

Karl Marx var en tysk filosof, intellektuell, samfunnsforsker og politisk økonom. Han fremstår som arbeiderbevegelsens mest innflytelsesrike tenker og er opphavsmannen til den økonomiske og revolusjonære teori som kalles marxisme. (Store Norske leksikon)

Hyttefossen Samtalelag, stiftet i 1898, var forløperen for Klæbu Arbeiderlag som ble dannet i 1903. Klæbu Arbeiderlag tilsluttet seg det Norske Arbeiderparti og fikk allerede ved kommunevalget i 1904 inn 4 representanter i herredstyret (kommunestyret).

Den radikale delen av arbeiderbevegelsen hadde stor tilslutning i Trøndelag der blant annet Martin Tranmæl fra Melhus var en av frontfigurene.

Den 5. mai 1918 vedtok Arbeiderlaget i Klæbu å «kjøpe et bilde av Marx og bekoste glas og ramme på det av lagets midler, og forære kommunen til opphenging i kommunelokalet.» (Klæbu Arbeiderlag)

Arbeiderpartiet fikk flertall ved valget i 1916 og dermed også ordføreren i perioden 1917–19. Det er sannsynlig at gaven fra Arbeiderlaget, bildet av Karl Marx, ble hengt opp i kommunestyresalen i løpet av denne perioden.

Alle som har deltatt på fester i Folkets Hus i Moa-dalen, husker vel bildet som hang i festsalen. Hvordan og når det kom dit, har ikke jeg funnet opplysninger om. Arbeiderungdomslagets hus ble innviet i 1928, kanskje det da ble gitt i gave fra Arbeiderlaget? I møteprotokollene til arbeiderungdomslaget fra 1918–1929, er ikke bildet nevnt.

Kommentar fra redaksjonskomiteen: Bildet har vært lagret i Folkets Hus i Moaalen og ble høsten 2022 midlertidig oppbevart i historielagets møtelokale på Seminarplassen.

Kilder:

Store Norske Leksikon

Klæbu Arbeiderlag – protokoll fra 1911–1918

Det Norske Arbeiderparti – Beretning 1916

Klæbu arbeiderungdomslag – protokoll 1918–26, protokoll 1926–1929

70-års konfirmanter 2022

Første rekke fra venstre: Ingeborg Hov, Gunvor Devle, Bjørg Aune, prest Morten Henriksen, Signe Bjørkliås, Anna Karin Tellugen, Ingebjørg Storsve.

Andre rekke: Martha Grendstad (Buan), Hans Jørgen Buvarp, Olav Torvmark, Jarle Paulsen, Lars Grendstad, Gunnar Tømmervold, Sigfrid Tillereggen.

Tredje rekke: Ivar Borgen, Arne Pedersen, Ingar Lium, Ingvar Tanemsmo, Lars K. Forseth, Ivar Gundersen, Magnar Renå, Ivar Aune.

Prest Morten Henriksen vikarierte i Klæbu i perioden 1. januar 1952 til 31. juli 1952.

Han var vikar etter at sogneprest Arne Skjånes flyttet, til at sogneprest Alfred Skogsholm ble innsatt i Klæbu.

GYNGEHESTEN

En fortelling fra Sørli 1945 og 2021:

Av Elin Holten

Det hele startet med at jeg og min sønn dro nordover en sommer for å hente en gyngest. Et barndomsminne som var stuet bort i broderens kjeller og som ikke måtte gå tapt, ikke bare for oss to, men for hele slekta både før og etter oss.

Gyngest var opprinnelig fars, og da vi var små, var den malt grå med blå sadel og rødt biksel. Den var utstyrt med ordentlig hestetagl til man og rumpe, men det eneste den har beholdt siden da, er det litt ville blikket. Den flekker tenner, akkurat som om den som laget den, ville at den skulle smile. Den gang var den så stor at jeg var sikker på at den var like stor som en ordentlig hest. I dag har den mista både malinga, høyden, og den ene meien er satt sammen igjen.

Far min, Gunnar, husker ikke så mye om hvordan han fikk hesten, men av de trådene som finnes i hukommelsen min, ble hesten satt sammen med

historien om krigsfanger som bodde på låven hos oss under krigen, og at de, etter at de var kommet hjem igjen, hadde sørget for at far fikk gyngest i gave. Hesten blir gransket med et annet blikk, og vi ser etter om den er laget i ett helt stykke, og forestillingen om at den er laget i fangenskap, blir på en måte romantisk. At det skulle ha gjemt seg krigsfanger i høyet på Sørli i Bostad, gjør at familiehistorien kommer nærmere, og Krigen blir ikke noe som bare har skjedd med andre, men den har også skjedd med oss.

Av en eller annen grunn har jeg og bror min trodd at de var serbere. Vet ikke hvorfor. Men etter en tur oppi marka, hvor broderen viser meg en hule med et blått ullteppe festet foran, og inni der finner vi en gammel kaffekjel, da er vi enda mer sikker på at flyktningene må ha dratt videre fra oss og opp i skogen. De har gjemt seg der! Farmor fortalte in-

genting, far husker ingenting siden han var liten da krigen slutta, så da må vi huke tak i tantemor, fars eldre søster.

Hesten har ingenting med serbere å gjøre, sier tante; «det var russere som bodde på låven på Sørli. Og jeg husker ikke hvordan gryngehesten kom til oss. Om den ble kjøpt i gave til Gunnar kanskje.» Hun tror at den ble laget i Trondheim og sier at jeg kan sjekke bilder som ligger ute på nett fra Sverresborg. Og det er riktignok mange gryngehester der, sjøllaget som den vi har, men ikke helt lik. Til å begynne med vil jeg holde på historien jeg har laget meg; om serbere som er takknemlige og lager en hest som jeg nå har på stua mi. Det er så kult å vise noe konkret, noe man kan ta på, og så fortelle historien.

Men stopp! Russere! Tante! Og da kommer historien: Yngstemann Alexander, Nicolai og eldestemann Sergej hadde rømt fra tyskerne i forvirringen da krigen sluttet. Min farfar Ingvall oppdaget dem borte i veien og gikk dem i møte, og de tre var veldig sky, redde for å møte fiender, uvitende om at krigen var slutt. Da farfar hadde fått kontakt med dem og fikk fortalt med håndbevegelser og en blanding av tysk og norsk at de ikke trengte å være redde; krigen var over, ble de veldig glade. De ble budt inn i huset på Sørli, og farmor smurte et stort fat med kakskiver som forsvant i stor fart, og det ble smurt helt til de ble mette. Jeg har sett foto av russiske krigsfanger. De ser ganske innhule ut, og det gikk sikkert noen brød den dagen.

Det ble sendt bud rundt til naboene for å skaffe klær til de tre, underbukser, skjorter, sokker, alt. Farfar var skredder, og den mellomste Nicolai, fikk en svart dress, som freden, maten og vennligheten kronet ham i. Men før de ble kledd i, for dem, nye og rene klær, ble det varmet vatn, og en sinkbalje ble fylt i fjøset slik at de kunne vaske seg. Oldemor Gurine var redd for vass-søl i fjøset, men i etterkant var hver dråpe tørket opp. Senger ble redd opp på låven, innimellom høvelbenk, dreiebenken og masse verktøy. Og dette tok de i bruk for å lage fugler i tre og stål-tråd, og små esker i blikk som de fant. Ingenting av disse tingene finnes i dag.

De spiste alle måltidene sammen med familien på Sørli. Når det ble servert byggmelsgraut, venta de med å spise til de så hvordan de andre åt, det var tydelig noe de ikke hadde spist før.

Tante husker spesielt at de sang så vakkert, trestemt; Volga, Volga. Denne sangen finnes faktisk om man søker på youtube under tittelen *Stenka Rasin*, og det er utrolig å vite at denne ble sunget på Sørli i

1945, av tre unge gutter som fikk en smule fri, mat-bit og verdighet før de dro hjem til Russland. Det var trist da de dro, sier tante.

Det finnes fangeregister over russiske krigsfanger i Norge, men uten etternavn eller opphavssted, er de umulig å finne. Men noe går an å finne ut.

Jeg leser på nettet at de fleste fangene var soldater fra Den Røde Arme tatt til fange av tyskerne, men blant russerne som var her, fantes også kvinner og barn. Andre igjen var ikke soldater, men kommandert ut i tvangsarbeid eller hadde til og med meldt seg frivillig for å slippe unna forferdelig behandling på hjemstedet. Det er godt kjent at krigsfangene ble satt til å bygge blant annet Nordlandsbanen og veier. Men det som ikke var så kjent for meg, er at de ble behandlet dårligere enn andre krigsfanger, noe tyskerne begrunnet med at Sovjet ikke hadde undertegnet Genèvekonvensjonene av 1929, og derfor fikk de heller ikke hjelpepakker fra Røde Kors. Russere var også offer for tyskernes tanker om «Untermensch,» og fikk derfor også hardere behandling enn for eksempel nordmenn som satt i fangenskap.

Hva skjedde så etter krigen? Tante sier at de ikke hadde noen kontakt, og fikk ikke noen kjennskap til hva som skjedde med Alexander, Nicolai og Sergej. Men hun vet, og vi vet, at russerne som kom hjem til landet som de bæret med trestemt sang, ble skutt for landsforræderi. Det var det Sovjet anså det å bli tatt til fange som; landsforræderi.

Så her sitter jeg med gryngehesten i stua, det er en merkelig hule oppe i marka med ullteppe foran, og jeg må flytte fantasien fra løse tråder rundt en hest, til å leve meg inn i de tre som fikk noen dager med fred i Klæbu. Det er underlig hvor lite folk snakka om krigen og det de opplevde. Farmor døde uten å fortelle noe, og nå er min tante gammel. Et barn ser en ting, hører en liten historie der, og setter det sammen som et puslespill på egen hånd. Men som de tre besøkende hos oss sommeren 45 sang så vakkert om sitt hjemland, like vakkert kan vi synge selv.

Kilder:

Anne Marie Sandvik; tante.

<https://forskning.no/historie-andre-verdens-krig-partner/sovjetiske-krigsfanger---et-glemt-emne/1042788#:~:text=I>

https://no.wikipedia.org/wiki/Sovjetiske_fanger_i_Norge_under_andre_verdenskrig

Langt levd liv

Av Ivar Skei

Under denne titelen presenterer redaksjonskomiteen i hvert årsskrift et intervju med en klæbygg som har levd lenge. Det et menneske har opplevd gjennom et langt liv, kan fortelle like mye om historien

og samfunnsutviklingen som omtaler og beskrivelser av hendelser. I årets utgave har Asbjørn Tanem latt oss få innblikk i sitt liv.

Asbjørn Tanem ble født i Klæbu 11.12. 1933.

Min far, Lars Tanem, forteller Asbjørn, var odelsgutt på Tanem nedre. Han giftet seg med Helga Storvoll fra Klæbu – og i 1933 kom jeg til verden som eldste-mann. Senere fikk jeg ei søster, Ingebjørg.

Barndom, ungdom, skole og fritid

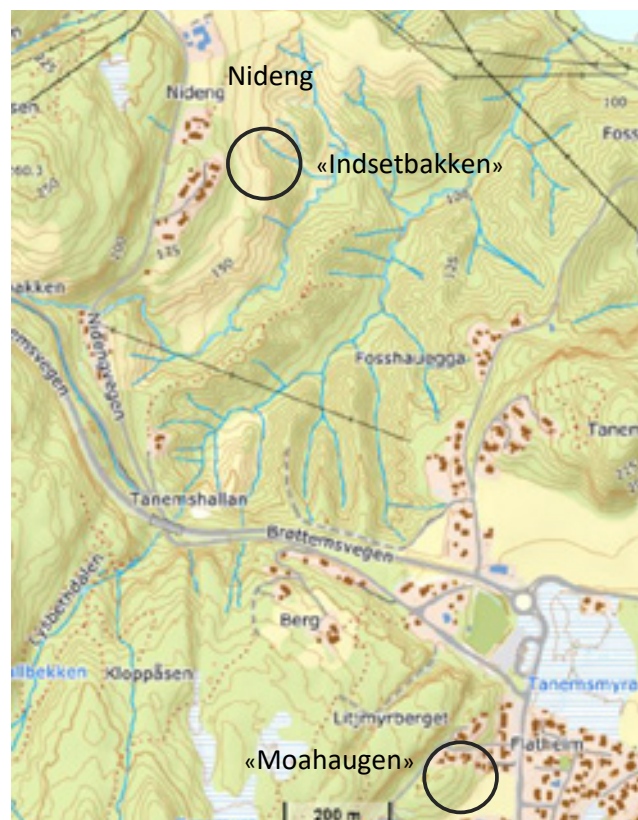
På Tanem nedre var det fint å vokse opp. Så snart jeg var store nok karen, var jeg med i arbeidet på gården. Det var slik det var, det var en selvfølge at vi ungene skulle bidra, og det føltes ikke som noen tvang. Det var artig. Jeg var med og hjalp til med det en unge kunne være med på i det daglige arbeidet på en gård, det være seg hesjing og høykjøring, fjøsarbeid og arbeid med ved. Etter at våronna var ferdig, rei vi til setra på Tanemsvollen (Jalesvollen) og hogg ved. Veden ble så kjørt hjem på vinterføre. Fjellveden hadde høyere brennverdi enn ved hogd rundt gården.

Men samtidig hadde vi ungene stor frihet til å boltre oss ute i det fri.

Jeg og nabogutten Jostein var mye sammen. Om vinteren var skihopping yndlingsaktivitet for oss. Vi laget hoppbakker overalt der det var mulig, men de viktigste bakkene vi benyttet, var Moahaugen og Indsetbakken. Om sommeren var det fotballen som overtok, samt mange friluftaktiviteter i skog og mark. Vi ungene, og senere ungdommene, hadde ingen trener, vi holdt på sjøl. Likevel klarte Klæbu IL's juniorlag å komme til kretsfinalen i 1949.

Jeg begynte på Tulluan skole i 1940. Vi var heldige, for jeg kan ikke huske at vi fikk avbrutt skolegangen på grunn av hendelser eller aksjoner under krigen. Men okkupasjonen av landet vårt preget oss selvsagt. Jeg husker spesielt bildet av Quisling som hang over drikkefontenen i klasserommet. Vi var ivrige etter å drikke, og passet på å sprute vatn opp på Quisling slik at bildet løstes opp. Læreren vår var enig med oss i at det var på sin plass, men kjente på ei uro over at det kunne føre til represalier.

I 1943 var jeg 10 år. Den 13. desember det året banket en ukjent mann på kjellervinduet hjemme. Jeg sto og dro slipesteinen for far da jeg hørte bankelyden. Vi gikk for å åpne døra, og der sto en mann i pysjamas og tøysko. Det var flyløytnant Sven Hoff som søkte tilflukt etter en farefull og strabasios flukt fra Kvål over Vassfjellet til Tanem i vinterkulda. Han hadde klart å flykte fra Rinnanbandens klør. Rinnans folk var selvsagt på sporet etter Hoff, sannsynligvis hadde de en anelse om at han hadde tatt veien i retning Klæbu. Hos oss fikk Hoff mat og klær. Det

Hoppbakker. Illustrasjon med grunnlag i Norgeskart.

Asbjørn, som 10-åring,

kjentes for risikabelt å ha han liggende på gården om natta, så far ble med han ned til ei hytte ved Nidelva. Men Hoff var så ødelagt i beina etter flukten at han dagen etter ble hentet til gårds og fikk nattlosji på høylemmen.

Det hadde seg slik at bestefaren min hadde bakgrunn fra forsvaret som rittmester, og senere

Rittmester: offisersgrad i kavaleriet og det mekaniserte infanteri, tilsvarende kaptein i Hærens andre våpen (Store norske leksikon)

som politi. Han hadde viktig erfaring med seg derifra. På denne tiden hadde han dessuten som oppgave å dra rundt på gårdene og telle husdyr og kontrollere mengdene av korn,

potet og andre produkter. Han klarte slik å holde seg godt orientert om hvor eventuelle letemannskaper befant seg. Den 14. desember, traff han på dem ved Moen. Han «forklarte» dem at det ikke var noen vits i å lete nede i bygda. Flyktninger ville dra i retning Brøttem og videre over marka, hevdet han. Bestefar virket tydeligvis så troverdig at de snudde og dro i den retning. På den måten torde vi å plassere Hoff på lemmen.

Far kom seg til Heimdal for å få legehjelp og

medisin til Hoff. Gradvis bedret helsen seg, og han fikk hjelp til å flykte videre. Han oppholdt seg på flere dekksteder i Trondheim før han lille julaften ble kjørt til Steinkjer og videre hjulpet til trygghet i Sverige.

Denne opplevelsen satte sine spor i en 10-åring. Spenningen var til å ta og føle på. Og hva hadde skjedd om forfølgerne hadde funnet Hoff hos oss? (Du kan lese mer om denne hendelsen i Historielagets årsskrift for 2007).

I 1946 startet bygginga av vei ned til det som skulle bli Fjæremsfossen kraftstasjon. Veibygginga foregikk over to somre. Med hest og bekkvogn deltok jeg i dette arbeidet hele skoleferien. Du verden hvor mye jeg opplevde og lærte.

Etter folkeskolen jobbet jeg ett år før jeg gikk framhaldsskolen, som holdt til i sommerstua på Aune det året.

Ungdomstida var ei fin tid, ei artig tid. Samholdet oss ungdommene imellom var godt, og det var alltid noe som foregikk. Festene i Ljosheim og Folkets hus så vi alltid fram til. Og det var på fest på Ljosheim jeg traff Brita Lervik fra Fjellværøya.

Familie

Brita og jeg giftet oss i 1956, og vi fikk barna Arne, Lillian og Leif Håvard.

Vi opplevde den største sorg som noen familie kan oppleve, da Arne omkom da tankskipet MS «Berge Vanga» forliste i 1979 i det sørlige Atlanterhavet. Arne hadde egentlig sagt opp jobben i rederiet Sig. Bergersen d.y., men ble oppringt og spurt om han kunne ta en tur til. Og så skjedde dette! Det er umulig å sette ord på hvordan det er å få ei slik melding. Det setter spor som aldri kan viskes ut.

Det gjør ikke sorgen noe mindre at det aldri ble skapt ordentlig klarhet i hva som hadde skjedd. Sjøforklaringen ble foretatt for lukkede dører.

Arbeid

Så snart jeg var ferdig med framhaldsskolen, bars det ut i arbeid. Jeg fikk arbeid på Dragsten sagbruk som lå ovenfor Folkets hus. Når saginga var over, besto arbeidet i å kjøre material til Trondheim. Om vinteren kjørte jeg tømmer sammen med far. På to vintrer kjørte vi 1300 m³ tømmer med hest og støtting fra området nedenfor Forsetvollen og til Bromstadsaga.

Etter militærtjenesten i flyvåpenet på Øyamoen på Stjørdal, begynte jeg som lastebilsjåfør hos Peder Ramlo. I 1955 fikk jeg jobb som traktorkjører og etter

hvert som kranfører under bygginga av Fjæremsfossen kraftverk. Det var ei stor opplevelse å få være med på å bygge Klæbus eget kraftverk, som hadde sitt første driftsår i 1957. Montøren ved anlegget ville absolutt ha meg med videre til nye anlegg som kranfører, men det så jeg ikke råd for.

Da anleggsperioden i Fjær-
emsfossen var over, begynte jeg
som langtransportsjåfør hos
Sties Termotransport, med
Sverige, Danmark og Tyskland
som transportmål.

I 1963 søkte jeg om transportbevilling og startet eget transportfirma. I 4 år kjørte jeg fast for Statskraft-
verkene. Som eksempel kjørte jeg ut alt linjemateriell til overføringslinja fra Strinda til Vågåmo i denne perioden. Senere deltok jeg i arbeidet med å bygge omkjøringsveien i Trondheim, en vei som tyskerne hadde startet planeringa av under krigen. Jeg sluttet med mitt eget transportfirma i 1994, men fortsatte som sjåfør for Trønderhus A/S i 2-3 år før jeg ble pensjonist i 1997.

Gårdbruker

Jeg og Brita tok over gården Tanem nedre i 1967. Vi drev med melkeproduksjon fram til 1968. Fra da av satset vi i hovedsak på korn og gras.

Å drive gård, og samtidig ha arbeid utenfor gården, ga ikke rom for mye fritid. Interessen for trav og travhester har imidlertid alltid vært der som en kjær fritidssyssel. Jeg har ikke hatt hester som har gjort det spesielt godt, men «Brøttumskvikk» oppnådde en 2. plass i Østersund i 1974, med kr. 4000 i premie. «Stinus» løp inn til 1. plass i et Totalisatorløp på Bjerkebanen i 1990, med kr. 12000 i premie. Det var to stolte øyeblikk! (Se faksimilie).

Som en følge av interessen for trav, har vi på Tanem nedre vært «vertskap for avlshingster» i flere år. På gården hadde vi også i mange år lager for Sivilforsvaret.

I 1994 overtok Leif Håvard gården, og jeg ble «kårkaill»

Klæbu før – og nå, jordbruket før – og nå

Fra jeg var ungdom og fram til i dag har Klæbu opplevd ei kolossal utvikling. Det er rart å tenke på. I

TOTALISATORLØP		26/09-90		3-6 ÅR ST. 45.000		PREMIESUM 33000		BJERKE TRAVBANE		STARTMETODE/VOLTESTART	
PL. NR	HESTENS NAVN	DIST	SVAR TID	KM. TID	PREMIE KR	INTE- TIAL	HUSH	EVT.	ODDS		
1R & STINUS	FARI: HANKEBJUR	2140	3:21.2	34.0	0	12000	BOYE ØLSTØREN	18			
2 12 ISVIND	MOR: VASSFJELLJENTA										
3 11 KARRINALLA	EI.: ASBJØRN TANEM										
4 10 SIANE	OP.: BJARNE ØLSTØREN										
5 6 JETHRO		2160	3:26.0	35.4	0	6000					
6 12 HENS FRISSEN		2160	3:27.2	35.9	0	4000					
7 5 TEIHAR		2160	3:27.6	36.1	0	2000					
8 1 MAX MOLLYN		2160	3:27.9	37.1	0	2000					
9 7 FJELLBO PIRIL		2160	3:28.6	36.6	0	1500					
3 JOKER ROSA		2160	3:29.1	37.7	0	1500					
8 STØTSTJERN		2160	3:30.1	38.2	0	1500					
14 SVARTE DØNNA		2160	3:31.0	37.7	0	1500					
15 STJERNEPIL		2160	3:31.9	39.0	0						
2 BAKKETRULS		2160	3:33.1	38.7	0						
9 KLETT STJERNA		2160	03								
		2160	06								
		2160	08								
		2160	09								
		2160	10								
		2160	11								
		2160	12								
		2160	13								
		2160	14								
		2160	15								
		2160	16								
		2160	17								
		2160	18								
		2160	19								
		2160	20								
		2160	21								
		2160	22								
		2160	23								
		2160	24								
		2160	25								
		2160	26								
		2160	27								
		2160	28								
		2160	29								
		2160	30								
		2160	31								
		2160	32								
		2160	33								
		2160	34								
		2160	35								
		2160	36								
		2160	37								
		2160	38								
		2160	39								
		2160	40								
		2160	41								
		2160	42								
		2160	43								
		2160	44								
		2160	45								
		2160	46								
		2160	47								
		2160	48								
		2160	49								
		2160	50								
		2160	51								
		2160	52								
		2160	53								
		2160	54								
		2160	55								
		2160	56								
		2160	57								
		2160	58								
		2160	59								
		2160	60								
		2160	61								
		2160	62								
		2160	63								
		2160	64								
		2160	65								
		2160	66								
		2160	67								
		2160	68								
		2160	69								
		2160	70								
		2160	71								
		2160	72								
		2160	73								
		2160	74								
		2160	75								
		2160	76								
		2160	77								
		2160	78								
		2160	79								
		2160	80								
		2160	81								
		2160	82								
		2160	83								
		2160	84								
		2160	85								
		2160	86								
		2160	87								
		2160	88								
		2160	89								
		2160	90								
		2160	91								
		2160	92								
		2160	93								
		2160	94								
		2160	95								
		2160	96								
		2160	97								
		2160	98								
		2160	99								
		2160	100								

Asbjørn og hesten Straight Jacket.

1950 var vi rundt 1400 innbyggere. Folketallet er altså mangedoblet, og vi har blitt et annerledes lokalsamfunn - mye på godt, og noe på «ondt». Og en 4- til 5-dobling av folketallet skulle kunne tilsi at vi fikk fortsette som egen kommune.

Forandringene er store også når det gjelder jordbruket. I min barndom levde vi av å drive gård. I dag er det bare stordrift som gjelder. I Klæbu er det i dag f.eks. bare 5 melkeprodusenter igjen.

Landbrukspolitikken trenger en ny giv. Det er svært viktig å opprettholde jordbruksarealet vårt, og vi har mulighet til å øke sjølforsyningsgraden vår betraktelig hvis vi utnytter ressursene våre bedre. Vi kan dyrke mer matkorn i Norge, vi kan utnytte beiteressursene våre langt bedre, og redusere importen av for og mat. Men da må det tenkes annerledes. Og med krigen i Ukraina som bakteppe, er det kanskje på høy tid at vi tar en gjennomtenking av hva vi vil med jordbruket i landet vårt, avslutter Asbjørn.

Skitur

Dette er en fortelling om en skitur som ble trykket i Dagsposten: Trønderen, 25. februar 1893. Fortellingen er uten signatur. Teksten står i sin opprinnelige form.

Deres levende Interesse for Skisporten Hr. Redaktør, bringe mig til at nedskrive lidt om en Tur vi tog for nogen Dage siden.

Mismodige mødtes vi, 9 Personer paa Jernbanestasjonen for at dra med Jernbanen til Singsaas for at gaa videre den følgende Morgen over Singsaasfjeldene og ned til Selbu. (*red. anmrk.: menes det her Klæbu?*)

Jovist var vi misfornøiede, da vi mødtes, og det havde vi Grund til, da det tegnet godt til at bli Tøveir; men efter vert som vi drog oppover Dalen, fik Jernbanepiben en kvellere og kvellere Lyd, og da Toget nærmet sig Støren, hylte og kven den, som om den skreg efter varm dampende kaffe. Støren, raabtes det ind til oss fra en forfrossen Mandsstemme og vi ud i Sprængkulden for at faa den Kaffe, som vi var aledes sikre paa vilde staa og dampe oss i møde; men ingen Kaffe, forfærdelig skuffelse! Samtlige ansigter saa ud som Store forfrosne Spørsmålstejn. Helt om Marsj, og ind i Jernbanekupeen igjen. Et medreisende Par snurrede ordentlig og loved Død og Fordervesle over Vedkomende som snød oss for den dampende Nektar.

Saa suste Toget atter afsted, og før vi viste det, var vi paa Singsaas; men da hørte vi ikke Jernbanepiben, formodentlig var den fastfrossen. Kast du af kupeen, «Tak for følge», «behagelig Tur» «gjensidige Ønsker».

Saa fik vi Skiene paa, men Ak og Ve! De vilde ikke glide paa det deilige Føret som her var! Opløsningen var paa rede haand. Skiene var blet fuktige i Vognen og slog sig sammen med den kolde Sne om at danne Islag. Det gikk imidlertid snart over og ledsaget af vår kjære Vært paa Kirkvold var vi snart i godt oppvarmede Værelser og la oss i de dunfylde Senge.

«Godnat Kirkvold, klokka 6 maa de vekke oss»:

Vækkingen skede præcis, og inden klokka 7 var vi paa Skiene. Efter først ha faat en udmærket Frokost med ekstra god Kaffe.

Saa bar det av sted oppover nogen endeløse Bakker forbi gaarden Hugaas. Lidt trådt gikk det i første taket, da en Paabinding slo sig vrang og ikke vilde gjøre Tjeneste; men som ækte Spørtsmænd var

vi rustet med allehaande Værktøigjenstande. Paabindingen kom snart i den skjøeneste Orden og dermed sa vi Dalen Farvel. Endnu et siste Blik tilbage, utover det vakre Panorama, som her laa utbredt for os, - og saa stak vi af ind i Skogen. Dermed var vi hjemfaldne til vår høitærede Formands ledelse; men vi forstod straks, at her var vi sikre, og overlod vår Skjæbne fuldstændig til ham. Efterhvert, som vi drog oppover høiderne, aftog Skogen, og avkvistede Furutrær stod igjen, og tilsist bare nogen Bergtoller. Samsjøen var det første Maal, som vi tog kl 10 1/2, en liden Rast paa en halv time foretoges ved en liten nedsneet hytte, hvor vi tog Matposerenes Indhold under Mønstring.

Neste Maal var Tangvoldsjøen. Nu var valget: At paa Samsjøen til dens Nordende og videre følge Oksdalen til Tangvoldsjøen eller gaa over Samsjøens østre Ende og videre oppover høiderene under Rensfjeldet. Det siste blev valgt.

Storartet godt veir var det, og let gled Skiene over Samsjøen; men saa begynte vi atter med Bakker, og de var baade haarde og bratte. Sneen var haard som Flint, og dertil trappet. Baade oppover og utover lige galt! Ski og legger blev her sat paa Generalprøve.

Vi gikk fra høide til høide og saa nye høider fremover, og klokken blev 1 men ingen Tangvoldsjø var at se, hvorimod Oksdalen laa rolig og ligesom tilraadte os: «Kom og følg mit leie». Der vae ingen som vovet at efterkomme Opraabet, og lidt Mudder hørtes blandt Deltagerene, og en opstand var visselig i Anmarsch; men den la sig straks paa Grund av Chefens sikre Optræden, og saa bar det videre afsted. Borte blev Chefen og en af Selskabet. Paa Forespørsel om de havde vovet sig ned i Oksdalen, blev der svaret, at de var gaat forud for at finde «Rypheim». Almindelig Forbauselse. Fra en Fremspringende Bergknaus fik vi se en vakker «Villa» med Baadnøst og andre herligheder.

Føret begyndte nu at bli udmærket godt, og kl 2 var vi samlet paa Tunet udenfor konsul Huitfeldts Sted, «Rypheim». Konsulen hadde vist Selskabet den sjældne Venlighed at medsende Nøgler til Kjøkken, Kjælder og Stue. Her blev da ogsaa alt prøvet og fundet saare godt og vel. Da vi fikk fyr under Gryden, og varmen fylde Rummet, fikk vi oss en god hvil, som sanelig kunde trænges efter en omtrent uafbrudt Opmarsch paa 7 timer deraf 2 1/2 Time Krapføre.

Otte af Selskabet havde Stav med, den niende,

en Dame, havde saamæn ingen, hvorved vi nok blev noget forsinket; men det maa noteres som noget enestaaende at en Dame kan følge øvede Skiløbere over Singsaasfjeldende stavløs.

Nu er de viselig, Hr. Redaktør, at faa vide hvem denne behjærtede Dame er, og ligesaa de ærede læsere, hvorfor det ikke kan forties længer; ud maa det, om det saa skal gjennom Siderne: Det er fru kjøbmand Olaf Eggen, født Aas, som udviste dette enestaaende eksempel paa Udholdenhed.

Rasttiden er omme, Kl. er 4, og til konsulens deilige Sted maa der siges Farvel; men saa bar det afsted kan De tro bortover Tangvoldsjøen og saa Undarend efter Undarend, over Damøivandet, braa-bratte bakker med Kneik og langstrakte Lier med Smaaskog og Kratt; det var Greier det; og saa videre forbi Dragsetvolden og nedover, og saadan gikk det i Stormløb i ca. 2 Timer. Nu begyndte Tørsten at indfinde sig paa en foruroligende Maade, og andet en Sne var der ikke at opdage. Ret som det var, rendte vi lige paa en Kjørehytte, som var fyldt af Tømmerkjørere; disse kom forfærdede ud ved den uventede Støi fra vor Side. Vand! kan vi faa lidt Vand? Jo da, det maatte vi da faa, og saa kom der en Bolle Vand, hvorfor Madposerne atter maatte undersøges. Jo, ganske rigtig, den rette Sort fandtes; men saa var der en, som hellerikke fandt denne Blanding fyldegjørende, og begyndte at brøle efter Surmælk. Den var dog ikke at faa, men Tættemælk? Ja – lagaa kom med den! En bolle, den forsvandt, No. 2 ligesaa, No. 3 fulgte samme Vei, og sandelig var der ikke ogsaa rum for No. 4, som forsvandt lige hurtig som sine Forgjængere; men saa var baade Tørste og Træthed som aldeles strøget bort. En dampende utbryder: «Det var det beste jeg har faat idag», og en anen af Følgets beste Rendere: «Nu er jeg ligesaa frisk, som da jeg gikk ud imorges».

Det var, som om Huitfeldts gode Vand fulgte os nedover Dalstrøget; det var nemlig en af hans Tømmerkjørere fra Renaa som overlod oss den undervirkende Drik. Her var oppholdet i ca. 10 minutter.

Er de bra Rendere er de nede paa Sjøen paa ½ Time, sa vor venn Renaas, da vi drog af sted; og det slog ind paa en Prik, endskjøndt Mørket tog saa hurtig til, at da vi kom til Vikkleiva maatte vi ta Skierne af, da det var umuligt at skille veien fra Siderne.

Samtlige i god behold nede paa Sletten, tændte vor Chef sin lykte, og losded os over den nedre del av Selbusjøen til Teigen, hvor vi indtraf Kl. 7.

Da Folkene var underrettet om, at vi skulde komme, var Værelserne oppvarmede og vi fik os et udmærket Aftensmaaltid. Her blev lagt store planer

Illustrasjon med grunnlag i Norgeskart.

for den følgende Dag (Mandag), da vi syntes den maatte medgaa som Sportsdag. Først Præmierend om Morgenen for Storhopperne og deefer bakke- og Hoprend for Smaahopperne; Præmier og det øvrige var fullstændig ordnet. Kl. 11 gjemte vi oss glædelig mellom Dynerne og vaagned den neste Morgen ved Lyden af Snestorm med andstrøg til Slud, dermed gik hele Planen fullstændig over Styr, og Mandag blev en ægte Rusledag. Vi gik fra Teigen Kl. 10, gik indom paa Devle i Klæbu, og fik smurt godt vore Ski, fortsatte derfra om Digre og Raaen i Bratsberg, videre forbi Engelsaasen og Vikeraunet ved Jonsvandet og saa videre nedover Strinden til Trondhjem Kl. 7 hvor Selskabet opløste sig med Ønsket om snarlig Gjensyn paa en lignende Færd.

Landskap før og nå

Av Bjørn Rønningen

Klæbu har vært gjennom en rivende utvikling over de siste 50–70 åra. Fra at kommunen hadde ca 1400 innbyggere i 1950, var det over 6000 ved sammenlåinga med Trondheim pr 1.1.2020. Dette får vi et konkret bilde av ved å sammenligne flyfoto som er tatt med mange tiårs mellomrom. Her to eksempler på dette.

Sommerfjøs i Klæbu

Av Astrid Grendstad og Arnt Morten Holmli

Historikk

Svartedaudens tragiske herjinger på midten av 1300-tallet, førte til at så mye som 1/3 av Norges befolkning døde. Det skulle gå hele 300 år før landet igjen var oppe i samme befolkningstall som i tida før pesten. Mot slutten av 1600-tallet og utover 1700-tallet var tidene gode i landet vårt, og befolkningen økte raskt. Dette gjorde at det stadig ble behov for mer areal å dyrke mat på. Kåre Haugen mener at det på denne tiden ble vanlig å bygge sommerfjøs rundt om i landet, og at de var i bruk inntil det ble innlagt strøm og vanlig med melkemasin på gårdene på 1950- og 60-tallet.

Den beste og mest velegnede jorda ble dyrket og brukt som dyrkingsareal. Dette arealet ble pleid og benyttet til produksjon av mat til både folk og buskap. For det meste ble det dyrket gras som ble tørket til høy, noe som ble lagret slik at husdyra skulle ha mat utover høsten og vinteren. Det fortelles mange historier om hvor skralt det sto til med fôr til dyra de årene våren kom seint. Det var ønskelig å ha flest mulig dyr på båsen gjennom vinteren, for dette kunne gi tilførsel av både melk og kjøtt til familien. Derfor måtte den produktive jorda benyttes til produksjon av mat til både dyr og folk, slik at det kunne

holde til vinterforsyningen. De gårdene som hadde muligheter til det, drev i tillegg med utmarksslått for å sikre vinterfôret.

Mat til dyra om sommeren, mens graset var i god vekst, måtte finnes andre steder. Av den grunn ble det ryddet områder til beite på de minst tilgjengelige delene av eiendommen, det som vi i dag kaller kulturbeiter. Dette var områder som lå vanskelig tilgjengelig, som var dårligere drenert, som kunne være steinrike, som hadde en terrengformasjon som gjorde det tungvint å drive, eller som rett og slett lå for langt unna bosettingen. Her fikk de tilgang på næringsrikt beite uten at dette gikk på bekostning av grovfôret som skulle lagres til bruk i vintersesongen.

Sommerfjøsset lå som regel ved enden av dyrkajorda og ut mot utmarka der sommerbeitet var. I stedet for å drive dyra hjem for melking, var det budeia som forflyttet seg dit dyrene var. For å få melket kyrne på en hensiktsmessig måte, uansett vær, var budeia avhengig av å kunne binde fast kua, slik at den sto stille under melkinga.

Vi kjenner også til at det ofte ble setret i samme periode. Bakgrunnen for seterlivet var også den samme som for å etablere sommerfjøs; tilgang på mer beitemark. Setrene lå derfor et godt stykke fra

Kjell Heggheim ved det som er igjen av sommerfjøsset ved Storugla nedre i dag.

Nils Grendstad ved sommerfjøset på Lysklett Nordre.

gården, og som regel høyere oppe i terrenget, noe som gjorde at graset kom seinere i vekst og at det ble tidligere høst på setra enn nede i bygda. Kulturbeite ved gården ble derfor oftest benyttet tidlig på våren og sent på høsten, før og etter setersesongen.

I dag finnes det knapt nok sommerfjøs igjen i kulturlandskapet i Klæbu. Sommerfjøs har i liten grad blitt benyttet de siste 60 årene, og har av den grunn gått inn i historien. En annen årsak til at sommerfjøsene er borte, er at området de sto i, er blitt dyrket, og sommerfjøset har blitt et «offer» for et mer rasjonelt jordbruk. Heldigvis finnes det et par unntak i Klæbu i dag. En gang hadde de fleste gårdene i Klæbu egne sommerfjøs. Her var det ikke spørsmål om størrelse på gården, men heller hvordan en best kunne utnytte den jorda en hadde. De gårdene som ikke hadde sommerfjøs, var de som lå i nær tilknytning til utmarka og kulturbeita. Disse kunne benytte de ordinære fjøsene uten at de måtte drive dyrene gjennom dyrkajorda for å få dem melket.

Av gårder i Klæbu som ikke hadde sommerfjøs, kan nevnes Stavlundsgårdene, Bostadgårdene, Sol-emsgårdene og sannsynligvis også Hallsetgårdene.

I dag står det to sommerfjøs og peker tilbake til en svunnen tid i Klæbu. Disse står på Storugla nedre og Lysklett nordre.

Sommerfjøset ved Storugla nedre

Kjell Heggheim var eldstemann i søskenflokket på fire ved Storugla nedre. Han forteller at han deltok i arbeidet ved sommerfjøset sammen med sine foreldre Andrea og Olav. Kyrne gikk i ei innhegning like ved sommerfjøset. Kjell var både med på melkinga og bidro til å få fraktet melka til gårds etter at stellet var gjennomført. Han minnes også at å måke ut møkka fra fjøset var tungt arbeid for en liten kar. Den måtte spas ut gjennom et hull oppe på veggen.

Sommerfjøset ved Lysklett nordre

På Lysklett nordre var det et gammelt sommerfjøs av tømmer, som sto øst for gården der det tidligere var skog og kulturbeite. Det ble revet i ca. 1958, da det sto der Bostadvegen nå går. Dette huskes ikke brukt til melking av kyrne, men kalvene brukte det til ly etter behov. Etter krigen i 1945 ble det satt opp et nytt sommerfjøs på motsatt side av eiendommen, ned mot Osbekken, der det var kulturbeite den gangen. Det er et stort sommerfjøs med 14 bås plasser, og består av bindingsverk og er et av to sommerfjøs i Klæbu som står fortsatt.

Nils Grendstad forteller: «Jeg husker, fra jeg var liten, og utover årene, at det ble brukt under melking. Når det var godt vær, var kyrne ute om nettene, men når det utover høsten ble bløtt og kaldt, fikk de stå

inne. Likens fikk de stå inne midtsommers, når åtet var plagsomt. Men det var ikke så trivelig, spesielt om høsten, da kyrne gikk på «håa», å skulle spa ut møkka.

Det første jeg husker, var at det ble brukt en lett trillebår, laget til å frakte melkespann med. Senere fikk vi en modernisert utgave med to hjul. Det hendte også at det ble brukt hest, og til sist kunne det bli benyttet traktor med en kasse montert bak. Som små ble vi mindre ungene med og hjalp til med å hente og jage dyrene inn til melking. Etter hvert måtte vi også lære oss å melke og bidra med det.

Tidligere var det fruen på gården som hadde ansvaret for melkingen, evt. med hjelp av ei taus. Når Bjørn Hukkelås (nabogutt) så mor og som regel noen av oss andre, var på veg til sommerfjøset, kom han ofte springende for å hjelpe til med melkinga. Det var populært for alle.

Sommerfjøset står fortsatt, men melking i sommerfjøset opphørte samtidig med at melkemaskina kom til gårds, rundt 1960.»

Sommerfjøset på Sørli

Gunnar Holten, født i 1941 forteller at han var med sin mor og bestemor og melket i sommerfjøset, fra han var 6-7 år til konfirmasjonsalderen. Han vokste opp på Sørli, en eiendom som er skilt ut som et eget bruk fra Bostad. Sommerfjøset lå i skillet mellom utmarka og trøa som tilhørte Bostad søndre. Morgen og kveld måtte de gå den vel kilometer lange veien fra Sørli og opp til sommerfjøset for å melke de 5-6 kyrne. Han var mest gjetergutt, men bidro etter hvert også med melkinga. Til å frakte melka hadde de laget en spesialtilpasset trillebår med plass til ett spann. I dette spannet ble melka fraktet fra sommerfjøset og ned til melkerampa ved Solem og Bostadgårdene. Herfra var det melkebil som hentet melka og kjørte den til meieriet på Buran i Trondheim.

Gunnar forteller at det var sjelden at kyrne kom ned fra skogen av seg selv til melketid. De måtte som regel letes opp til hvert mål. Han forteller at når stellet var unnagjort og kyrne skulle til skogs igjen, ble han med dem til de begynte å beite, da visste han hvor han skulle finne dem ved neste mål. Ved et par anledninger hadde han prøvd å styre kyrne dit han ville at de skulle gå, men han fant raskt ut at det var nytteløst. De fleste gangene fant han dem i nærheten av der han hadde forlatt dem, med unntak av om høsten når det var sopptid i marka. Da kunne dyrene trekke langt av gårde på leiting etter sopp, noe som

nok var en delikatesse og en forandring i kostholdet til husdyra. Det er lenge siden sommerfjøset som tilhørte Sørli forsvant, men spor etter fjøset finner vi fortsatt i trøa ovenfor Bostadgårdene.

Sommerfjøset i Bjørklia

Anna Renaa ble født i 1932, som yngst av sju søsken. Hun bodde i Bjørklia til hun var 20 år. Hun ble siden gift med Kåre Sand og bosatte seg i Sjetnmarka. I dag bor hun på Tiller, ikke langt fra City Syd. Hun er en av de siste som melket kyr i sommerfjøset i Bjørklia. Det var 6 til 7 kyr på båsen, og det tok tid å håndmelke så mange.

Sommerfjøset var plassert øverst oppe i innmarka ved gjerdet mot utmarka. Det var tungt å gå opp de bratte bakkene til sommerfjøset i Bjørklia. Kyrne og de minste kalvene sto ofte inne om natta. Her fikk de stå i le for vær, vind og ikke minst for åtet som kunne være ganske så plagsomt enkelte godværsdager. De nettene kyrne sto inne, sparte de tid og slapp å lete opp dyrene før stellet kunne begynne på morgenen. Etter at melkinga var unnagjort, ble dyra sluppet ut på beite i utmarka. Det er frodig og næringsrikt beite i området rundt Bjørklia.

Melka ble avkjølt i bekken like ved sommerfjøset. Når de var ferdig med melkinga, ble den tatt med ned til gården, hvor den skulle separeres. Når det var varmt i været, måtte dette skje raskt, slik at den ikke ble sur.

Bjørklia hadde ikke vei da Anna var ung og bodde hjemme. Først etter andre verdenskrig ble det vei til Teigkleiva, til Storsand (omkring 1955) og så videre til snuplassen før bommen til Nordmarka. På grunn av mangel på vei, var de tvunget til å bearbeide all melka på gården. Fløten som ble produsert når en separerte melka, ble til ost, rømme og smør. Smøret ble solgt til meieriet, noe som ga litt inntekt, mens resten av melkeproduktene brukte de i egen husholdning. Det var mye arbeid med melking, separering og produksjon av smør og ost hver dag. Dette var arbeid som tok mye tid for kvinnene på gården. Men det gikk jo rutine i dette arbeidet også, forteller Anna.

Sommerfjøset som var bygd av reisverk, var på 1950-tallet i meget dårlig forfatning. Relativt raskt etter at de sluttet å bruke det, falt det sammen til en plankehaug, noe som ikke kom som noen overraskelse. I dag står det ei hytte på sommerfjøstomta.

Stedsnavn knyttet til sommerfjøs

Stedsnavnprosjektet som historielaget har i sam-

arbeid med stedsnavnforskere, har registrert noen stedsnavn knyttet til bygningen sommerfjøs. Innenfor Folkets hus i Moadalen finner en stedsnavnet Sommerfjøsstrøa. Plassen ligger på en flate, og vegetasjonen omkring tuftene etter sommerfjøset bekrefter at husdyr har beitet her. Fortsatt er det synlig på vegetasjonen hvor møkka ble lagret, for der vokser det bringebærkratt, og det er en liten forhøyning i terrenget.

Samme stedsnavnet finner en også nord i bygda, ved Storugla. Der sto bygningen inntil noen få år siden, og gården lagret diverse redskaper og materialer i bygningen. En dag skulle Kåre Haugen svi av litt gras rundt sommerfjøset. Det brant godt ved en blikkplate, og han måtte løfte på plata for å komme skikkelig til for å få slokt. Dermed slapp han oksygen til under plata, og ilden fikk skikkelig tak i et hjørne av sommerfjøset. Resultatet ble at det brant ned. Hadde sommerfjøset blitt reddet den gangen, ville det ha vært et av få som fortsatt hadde stått i bygda.

Sommerfjøsbakken finnes flere steder, blant annet ved Målsjøen. Nordøst for gamle Målsjø gård oppe i en bakke, ligger stedet som kalles Sommerfjøsbakken. Fortsatt ligger steinen som var dørhella til sommerfjøset, der dyra gikk inn og ut, og tause

hvilte seg etter melkinga. Sommerfjøset tilhørte gamle Målsjø gård.

Samme stedsnavn finner en om området ved sommerfjøset på Hjellien. De brukte å si «oppå Sommerfjøsbakkan» om stedet som ligger vest for gården, ved veien til Sturvolden.

Før det ble planert nedenfor Lysklettberga, var det hauger og ravedaler der. På en av haugene sto sommerfjøset til Lysklett Søndre. Plassen ble kalt for Sommerfjøsshaugen. Ellers vet man lite om denne plassen og bygningen. Sommerfjøset forsvant omtrent samtidig med at melkmaskina kom på gården tidlig på 1950-tallet.

Sommerfjøsflata var like ved boligfeltet Brøttemsåsen og tilhørte gården Grendstad. Det lå som navnet sier, på en flate der.

Sommerfjøsmoen lå under gården Tanem øvre og ikke langt fra der sagbruket ved rundkjøringa på Tanem ligger i dag.

Kilder:

Nils Grendstad, Kåre Haugen, Kjell Heggheim, Gunnar Holten.

Sommerfjøset

Av Ingeborg Grendstad

Heime på Kleiva hadde vi sommerfjøs, det var for at da skulle fjøset rengjøres. Det var ingen lett jobb, inntørka møkk, og det var heller ingen høytrykkspyler. Det var rå makt, masse vann, og skurkost. Så var det at kyrne skulle ut i frisk luft. Det ga bedre melk og friske dyr.

Sommerfjøset lå i utkanten av dyrkajorda. Det var ikke store lapper, men det holdt til 2-3 melkekyr og noen sauer. Det var svarte og hvite kyr, av rasen røroskyr. De var mer nøysomme enn dagens NRF-ku. Det som ble laget av melka, holdt til litt salg og sjølberging.

Fjøset lå ved en liten bergvegg. Det var værslitt av tidens tann, gråe fjøler og to små vinduer. En dør til kyrne, som var avstengt med et gjerde, og en dør til oss. I hjørnet innenfor døra sto det spade og en kost. Båsene hadde tregulv, men resten var jordgulv. Det

var litt spartansk, men du verden så koselig. Ennå kan jeg nesten kjenne lukta og lunheten fra sommerfjøset.

Mor hadde fjøset, morgen og kveld, for kyrne sto inne om natta. Om kvelden var jeg og Brit Sølvi med mor, hun hadde to bøtter med seg. Hun var kledd i fjøsklær, og hadde skaut på hodet. Vi fikk beskjed om å hente vann til de to kyrne, Svartsi og Litago, svart og hvit. De var veldig snille og hadde bjelle på. Men som regel måtte mor gå og hente dem, de holdt til i *Landbruksskolestykke*, jeg tror at Skjetlein jordbruks-skole eide stykket. Der var det masse godt gress.

Så var denne kvelden over, og vi ruslet ned mot husa. Mor skulle sile melka, og ha den over i melkspann. De skulle være på plass nedpå *Flatijn*, der butikken var. Godsruta skulle ta med spannene til meieriet på Heimdal. En lang arbeidsdag for mor nærmet seg slutten, og vel hjemme kom kveldsmaten på bordet, brød, melk og syltetøy.

Som barn var jeg og Brit Sølvi oppfinnsomme.

Alt måtte prøves, og jeg fikk en idé. Jeg ville ha bursdagsselskap i sommerfjøset, når kyrne var kommet inn i fjøset igjen. Brit Sølvi måtte være med og fli opp, koste og bære ut noen møkkruser som hadde blitt tørre. Vi dreiv på hver ettermiddag. Mor lurte på hva vi holdt på med, og jeg sa at jeg ville feire bursdagen min i sommerfjøset. Vi skal finne noen kasser å sitte på, og jeg skal servere saft og boller, det blir bra det. «Det er fint at dere rydder i sommerfjøset, men noe selskap blir det ikke, sånn tullfakte», sa mor, «ferdig snakka».

Jeg ble skuffet, og sur i mange dager. Brit Sølvi prøvde å trøste meg så godt som mulig. Men skuffelsen gikk til slutt over, og mor lagde selskap i vante omgivelser. Jeg ble fornøyd, og selskapet ble veldig artig. Vi var seks gjester, lekte gjemsel, kastet ball og hoppet paradís.

Høsten gikk mot vinter, og sommerfjøset ble pakket inn i snø. Nå skulle fjøset hvile og vente på en ny vår. Da skulle kyrne igjen ta det i bruk. Det er veldig fine minner å ta med seg. Dette viser hvor stor verdi et sommerfjøs hadde. For mor og far betydde det mye, den lille inntekta på de to spennene melk, var kjærkommen.

De var nøkterne, arbeidsomme og sparsomme. Det beste med mor og far var den omsorgen de hadde for dyra og menneskene rundt seg. Det kunne være til hjelp i mange sammenhenger, både i sorg og i glede. Vi søskena har fått arve de genene, noe vi er veldig glade for. Omsorgsogenet er ført videre med nestegenerasjon, også det å bry seg om naboene. Tusen takk mor og far, *besmor* og *besfar*.

Gjenstand i historielagets eie:

Tekst og foto Alf Steinar Tømmervold

Trygg

Denne gamle dieselmotoren, «Trygg», kommer fra gården Osen Øvre og ble gitt til Klæbu historielag av familien Hov/Lium. Den kom til gården fra Gjøvik ca. 1940, da Ingolv Hov drev gården. Slike motorer var vanlig på gårdene før traktoren gjorde sitt inntog. John Lium husker at motoren var i bruk til hovedsakelig tresking av korn og vedkapping. John forteller at Osen Øvre fikk sin første traktor, en Ferguson (gråtass), i 1951. Traktoren er fortsatt på gården.

Motoren ble restaurert av Jarle Dragsten og Helge Østerberg for over 10 år siden og er fortsatt i god stand. Den ble sist startet på markedsdagen i kulturuka for ca. 5 år siden.

Jarle Dragsten og Helge Østerberg

Redaksjonskomiteens sommertur: Gjennom Sjøbygda til Neset

Av Turid Dragsten

Kartutsnitt fra Norgeskartet 2022 som viser landskap og bebyggelse i Neset.

Årets sommertur for redaksjonskomiteen gikk til Sjøbygda. Medlemmene var klar for ny kunnskap og fine naturopplevelser ved Selbusjøen. Vi hadde tatt kontakt med kunnskapsrike personer som Haldor Buan Grendstad, oppvokst og fremdeles bosatt på gården Grendstad, og Kjell Klock Engum, oppvokst oppi Neset, men nå flyttet til byen. De karene ga redaksjonskomiteen ny og viktig informasjon om livet i Sjøbygda.

Sjøbygda, ei «bygd» i bygda. Bygda strekker seg fra Trongfossen til Neset, nærmere bestemt Merkesbekken som grense mot Selbu. Når vi kjører denne veien, passerer Svebakken, Brøttem gård og Sjøen skole. Der er det stor frivillig aktivitet og mange ulike arrangement som er både for små og store. Veien videre er strak og fin med nylagt asfalt, noe som gjør adkomsten til boligfeltet enklere. Vi passerer Grendstad før vi kommer i krysset til Ståggån og nybygd saufjøs på Teigtrøa. Det blir snart slutt på ny asfaltvei. Etter hvert passerer vi Klæbu bygdemuseum på

Teigen. På bygdemuseet finner vi et staselig nybygg med flotte, store vindu, et hus for store arrangement. Huset er satt opp ved bruk av tradisjonelle byggeteknikker, og mye er gjort på dugnad.

Når vi kommer til Bjørklia, passerer vi Renå og mange fine fritidseiendommer som ligger nær sjøkanten.

Ferden går videre til fots forbi «Kraftinntaket» og videre til ei solid trebru over Nesnelva. Her passer det bra å ta en pust i bakken og studere steinene i elveleiet, der arkeologer har funnet fortidsminner i form av groper og helleristninger.

Bjørklivegen går over til en sti som blir kalt Geitstien. Stien er smal og bratt og gir en fin utsikt over Selbusjøen.

Langs stien i det bratte terrenget ligger det flere hytter. På toppen av stien åpner landskapet seg med en rik blomsterflora, og vi kan høre fuglesang. I lauvskogen skimtes flere hustak, og vi i komiteen har en avtale med Kjell Klock Engum som har vokst opp på en av gårdene i Neset. Opprinnelig var det en

storgård som het Nes. Gården er først nevnt i 1590 i Klæbuboka, men den er nok eldre. Gården hadde gode naturressurser med nær beliggenhet til Nesnelva som var en kraftkilde både for kvern og sag, og det var store sletter for markaslått og beite like ved gården. I tillegg var Selbusjøen lett tilgjengelig for fiske.

Rundt 1800-tallet var det nedgangstider, og gården sank ned til husmannsnivå, og rundt 1870 ble gården delt i to. Det var på en av disse gårdene Kjell vokste opp, nærmere bestemt Engum som mora Åse tok over etter foreldrene sine. Han fortalte om en oppvekst sammen med fire søsken og mor og far. Det var langt å gå, og Geitstien var den eneste ferdselsåra til skole og butikk. Kjell beskrev gåturen til skolen som en grei tur i sommerhalvåret. På vinteren, enkelte ganger med snø opp til midja, kunne turen bli ganske strabasjøs, og de kunne bruke dobbelt så lang tid. Geitstien er i dag noen plasser utbedret og lagt i en enklere og mindre kupert trase enn den gangen. Foreldre og søsken flyttet fra gården i 1968, men besteforeldrene fortsatte å bo der til først på 70-tallet og var de siste som bodde der fast.

I de senere tiår har det blitt ei grend med flere velholdte fritidsboliger som blir benyttet ofte. Dette området er ei bortgjemt perle som er verdt et besøk.

På denne turen kom redaksjonskomiteen ikke lenger enn til Neset, men den siste biten til Merkesbekken anbefales.

Fra v. Kåsør Haldor Buan Grendstad, Kari Lium, Turid Dragsten, Bjørn Bromseth, Astrid Grendstad, Geir Magne Sund. May Schei var ikke til stede. Fotograf Ivar Skei er også medlem i komiteen.

Kjell forteller og viser vei på Geitstien. Ivar Skei følger rett bak

Muntre minner – men kanskje ikke for tømmerkjøreren

Av Kari Lium

Gården lå litt avsides til, og formiddagene kunne være kjedelige for fireåringen, for storebror var på skolen, og småsøsknene var lagt ned for en liten lur.

Mamma var travelt opptatt med sitt, så jenta var overlatt til sitt eget initiativ – som denne dagen var litt mangelfullt.

Spenninga steg derfor litt da to store biler kom til oppover vegen. Det var tømmerbilen og hjelpebilen med lastearm som kom for å hente tømmeret som lå i utkanten av gårdsplassen. Jenta hoppa i gummi-støvlene og sprang ut på trappa for å se på den store hendelsen.

Bilene rygga seg til ved siden av tømmerlunnene, og kjørerne kom ut og kikka seg rundt. Det ble litt småprat dem imellom om den strømtråden som gikk tett ved tømmerlunnene. Den hadde pappa satt opp for ei stund siden for å gjerde inn passasjen kyrne brukte når de skulle til den nye beita. Jenta hørte at de snakka om denne tråden, og den ene sa: «Spør veitja, ho veit sikkert om det e strøm her». Hun som stod på trappa, var sjenert og ikke vant med fremmede, så da spørsmålet ble ropt over gårdsplassen, kikka hun ned og rista kraftig på hodet.

«Veitja sei at de e ikke strøm i tråden,» sa den ene. «Ja, trur du på ho?» var reaksjonen til kollegaen. «Tør du å ta i tråden?» ble det ropt til jenta, som igjen kikka ned, men denne gangen nikka hun med

stor overbevisning. Så jenta løp over gårdsplassen i de litt for store, men solide gummistøvlene sine, bort til strømgjerdet og tok et godt tak i tråden. «Nei, her e det ikke strøm,» sa tømmerkjøreren, «ho står jo og held ti tråden som bærre det.»

Jenta sprang tilbake til trappa og fulgte videre med i opplessinga av tømmer. Det var imponerende hvor mange tømmerstokker de tok i hvert løft og hvor presist de fikk lagt det på lasset. Karene var raske i vendingen og lite forsiktige nå når de visste at strømtråden var trygg. Men jenta på trappa hadde nok sine mistanker, vel vitende som hun var om gummi-støvlens isolerende virkning. Og plutselig ble den ene stemmen ved tømmerlunnene litt skarpere idet han nærmest spratt til vær. Bakenden hadde fått kontakt med strømtråden lenge nok til at et støt slo inn. Jeg veit ikke om jenta lo, men hun var iallfall ikke misfornøyd med dagens lureri da hun sprang inn mens hun hørte latteren fra den tømmerkjøreren som oppholdt seg i god avstand fra strømtråden.

Da jenkaen kom til Klæbu

Av Kåre Haugen

På midten av 1960-tallet ble jenka en svært populær dans i Trøndelag. Jenka er en finsk folkedans som danses som ringdans. En legger hendene på skuldrene til den som er foran, og første steg er ut til siden og tilbake med venstre fot. Deretter det samme med høyre fot, så et hopp fram med samla bein og et lignende tilbake. Siste tur er tre hopp fram med samla bein. Var det mange som dansa, og alle hadde god takt, så ble det en enorm belastning på golvet. Mange dansegolv gynga ganske mye opp og ned på den tida, også golvet i Ljosheim.

Ljosheim stod med en gavlvegg mot fylkesvegen, likedan som det nye Klæbutorget II, men litt lengre sør på tomta, om lag der det steinlagte torget er. Ut-huset som inneholdt vedbu, utedo og lagerrom stod bak på vestenden av huset.

Huset var ikke så gammelt. Det ble tatt i bruk i 1929, men litt fuktig grunn gjorde at vi frykta at golvåsene kunne være litt angrepet av råte. Golvet var derfor tema på flere styremøter i ungdomslaget.

Asbjørn Rønningen var på den tida kasserer i laget. Han arbeidet som snekker og ble derfor lyttet til. Konklusjonen ble at golvet måtte forsterkes før årets 17.mai-fest. Da var det som regel mye folk og stor stemning.

Ekstra dragere ble bestilt hos Arne Grendstad på Lysklett, tror det var 5 x 6'' (12,5 x 15 cm). Jeg stilte med traktor og henger så vi fikk frakta dragerne til Ljosheim. På baksida av huset var det et hull i muren. Der ble dragerne dratt inn, lagt på plass, løfta opp og murt under slik at de fungerte som ekstra dragere.

Faksimile fra Årsskrift 2017.

Det må kunne sies at det var en ganske ubekvem arbeidsstilling, for det rommet vi hadde å arbeide i, var bare halvmeteren høyt.

Men innsatsen hjalp, golvet ble mer stabilt og holdt både på årets 17.mai-fest og så lenge huset var i bruk. Ljosheim ble avløst av Klæbu samfunnshus i november 1970. Tomta med påstående hus ble et par år seinere solgt til Trondheim og Omegns Samvirke-lag, Trondos. De åpna butikk der i 1978. Planene fra først på 1960-tallet var at en ny sentrumsbutikk skulle ligge i Sentervegen som er i utkanten av Finnmyra, men slik gikk det ikke. Likevel er det denne planen som har gitt navnet til Sentervegen.

Så det var takket være jenkaen at Ljosheim ble utbedra og kunne fylle sin funksjon fram til Samfunnshuset stod ferdig.

Illustrasjon fra internett.

Hus og bygninger i Klæbu fra fortid til nåtid – byggeskikker, tradisjoner og utforming

Av Tormod Bekken

Fra tidenes morgen har folk hatt to primærbehov: 1) skaffe seg mat og 2) skaffe seg tak over hodet. De første husly våre forfedre hadde her nord var berghuler, så ble det stein- og jordhus. Dette var da svært primitive konstruksjoner og sikkert veldig kalde. Med tiden og generasjonene har husene utviklet seg til de vi har i dag.

Artikkelen tar for seg trender og utvikling som har ført fram til dagens bygg rundt om i bygda. Her har jeg blant annet støttet meg til Ivar Skeis artikkel i Årsskrift 2019 om «Begivenheter og hendelser som har bidratt til å forme Klæbu».

Byggeskikker kan kort defineres som utforming av bygninger utført av «arkitekter» som er ukjente for oss. Ofte er det slik at det sosiale miljøet har prega utforminga mer enn individet. De viktigste variasjonene i byggeskikken har sammenheng med faktorer i tid og rom og sosial lagdeling. Den endelige framveksten av trøndersk byggeskikk tok først til etter hvert som bøndene ble selveiere.

Bondesamfunnet og byggeskikker.

Før midten av 1800-tallet var stort sett all bosetning og aktivitet i Klæbu konsentrert rundt bondesamfunnet og gårdsdrift. Aktivitet som medførte bygging og bosetting utenfor gårdene, kom først med lærerutdanningen på Seminarplassen og industrivirksomheten på Hyttfossen – først smeltehytte for malm fra Ulriksdal gruve på Sjøla på 1600-tallet og deretter sagbruket.

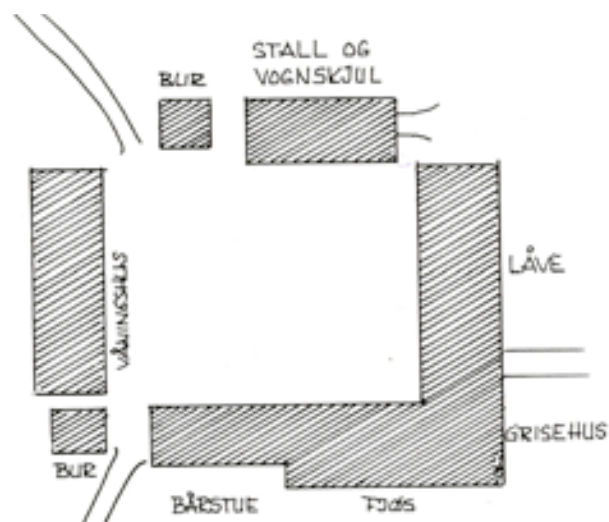
Vi vet en god del om byggeskikkene på bygdene i Trøndelag før 1600-tallet gjennom arkeologiske undersøkelser. Tunet besto av mange hus med hver sin funksjon – stall, grisehus, høyløe osv. Dette var små grå tømmerhus uten vindu. Slik var det nok i Klæbu også.

På 1700-tallet startet en utvikling der hus med forskjellige funksjoner kom under samme tak. Dette har satt sitt preg på byggeskikken i Trøndelag frem til i dag. Starten var først med våningshuset, og innen utgangen av 1800-tallet hadde de fleste gårdsbruk samlet driftsbygningene under samme tak.

Utforming av bygg og gårdstun var en tidløs prosess der behov og økonomi styrte prosessen. Lokale løsninger ble ofte brukt, men stort sett var byggene like i indre deler av Trøndelag.

Trøndertunet ble tidlig et begrep. Dette er en modell der alle gårdsbygningene er plassert rundt et firkantet tun. De mest vanlige bygningene rundt tunet var våningshuset, driftsbygningen, stabburet, mastu, steinkjeller (for potet og grønnsaker) med flere. Smia var, på grunn av brannfaren, lagt litt bortenfor tunet.

I indre Trøndelag, som Klæbu, ble de fleste av gårdshusene oppført i laftet tømmer. Første etasje i

Generell skisse av et firkanttun.

To av bruka på Tulluan slik de ligger i dag.

Matkjelleren (kjøleskapet) på Teigen,

driftsbygninger ble ofte oppført med stein (steinfjøs). Andre etasje, låven, ble reist i tømmer. Enda i dag finnes det slike bygg rundt i Trøndelag. Matkjelleren var alltid i stein. Dette for å holde jevn temperatur hele året.

Trønderlåna er et annet begrep som fortsatt eksisterer. Wikipedia beskriver Trønderlån slik: Lån kommer av norrønt *lōn*, 'lad, dunge, rekke'; jfr. færøysk *lon*, lang bygning. Dette er våningshuset på større gårder. Den er kjent for sin karakteristiske stil som lang og smal og i en og en halv eller to fulle etasjer. Den inneholdt mange forskjellige rom til forskjellig bruk. I første etasje lå bruksrommene og i andre soverommene. Et interessant moment for Klæbu er at den ene enden av andre etasje var innredet til snekkerverksted. Her ble det laget håndverksprodukter som tønner og fiskekasser for salg gjennom vinterhalvåret.

Et viktig særpreg ved trønderlåna er at den nesten ikke har plasskrevende korridorer. De viktigste rommene lå mot 2 yttervegger. Dermed fikk de god gjennomlysning. Ulempen var at en måtte gjennom flere rom for å komme seg til de ytterste. Bygningskroppen ble oppført i tømmer eller plank og kledd

med panel. Det samme med deleveggene innvendig. Vinduer med smårutet ett-lags glass ga bygget et særpreg som har overlevd frem til i dag. De fleste av de gamle trønderlånene er blitt oppgradert til moderne standard. Mange har greid å ivareta den opprinnelige stilen, da spesielt utvendig. En viktig detalj er å beholde samme vindusutforming, men etter hvert med nåtidens isolerglass.

Klæbu har fortsatt mange flotte trønderlåner stående som symbol på en spesiell konstruksjon av våningshus. Låna på gården Brøttem er valgt til å representere disse.

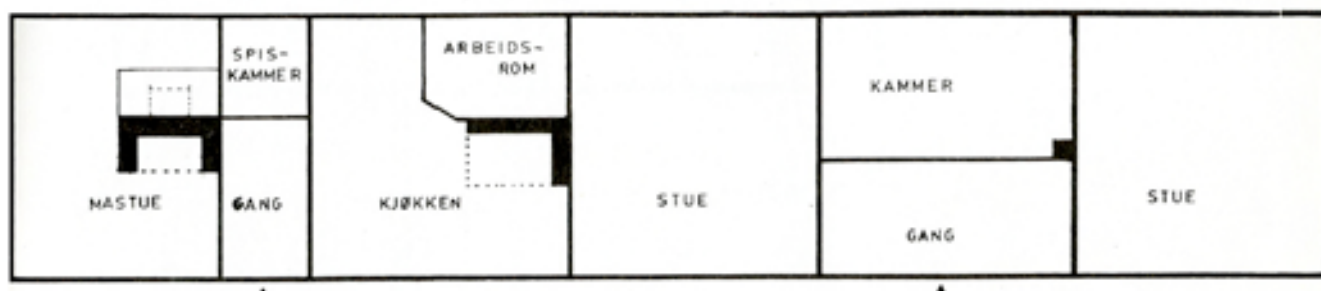
Størrelse og utforming av husene på et gårdsbruk var også forskjellig, avhengig av brukets størrelse. Dette kan deles inn i tre grupper: Store gårdsbruk, småbruk og husmannsplasser.

Da seterdrifta tok til, ble det også behov for husly til både folk og fe i utmarka. Her ble det oppført bygg i sin egen stil. Disse var mindre hus i en etasje og bygd i grovt tømmer. Slike gamle setervoller med de opprinnelige bygninger finnes fortsatt rundt i Trøndelag.

Tiden frem til i dag har vært utfordrende for mange bruk. Det har vært nødvendig å restaurere de gamle husene samt bygge nytt for å tilpasse drifta til en moderne driftsform. Utfordringen har vært både

Låna på gården Brøttem. Bilde er tatt i 2021.

Stulån på Midtholmen i Verdal – no flytta til Snåsa.

innen utforming og plassering av nybygg. Det kan vel sies at mange har greid denne balansegangen med å opprettholde tunets identitet.

Under dette kapitlet hører også tema bureising. Dette er behørig omtalt i 2018-utgaven av årsskriftet. Denne ordningen var en statlig drevet organisasjon som la til rette for utvidelse av landets areal for selvforsyning i tiden etter første verdenskrig. Det ble laget ordninger for statstilskudd og lån fra Norges Småbruk- og Bustadbank til bureiserne. Her ble det blant annet laget egne byggebeskrivelser og tegninger for hvordan driftsbygninger og våningshus skulle oppføres, både i utseende og størrelse. I Klæbu har vi flere slike gårdsbruk.

Klæbu kirke

Dette kapitlet vil i sin helhet støtte seg på boka om Klæbu kirke som ble laget i forbindelse med 200-årsjubileet i 1990.

Det er noe uklart om det før nåværende kirke har vært en eller flere kirkebygg på denne tomta. Kjent er at det ble påbegynt ei stavkirke her i 1669. Dette var et bygg satt opp i stavlaft. Den hadde et kvadratisk hovedbygg i midten med tårnkonstruksjon og med diverse utbygg på hver fasade. Denne konstruksjonen gjorde at den også ble kalt en korskirke. Interessant er å lese at den nye kirka fra 1790 ble bygget utenpå den gamle. Den ble delvis brukt under byggeperioden til vanlig kirkeformål samt til stillas for den nye før den ble revet.

Planlegging av en ny kirke startet i 1786. Arkitekt var Sven Halvorsen Aspaas. Han tegnet flere kirkebygg som på Støren, Røros og Buvik. Disse planene gjennomgikk mange endringer fram til byggestart i 1789. Det ble til slutt bestemt å bygge en åttekantet laftet tømmerkirke uten tilføyde bygningsledd av noen art. Denne konstruksjonen har den fordel at vekten av tak og tårn overføres direkte ut på ytterveggene. Dermed unngår en forstyrrende bæresøyler inne i selve kirkerommet. Konstruksjonen medfører at kirketjeneren må stå midt i kirken når han drar i klokketauet. Selv om dette kunne ha vært løst med maskinell teknikk i dag, er det en stor opp-

levelse at kirketjeneren fortsatt står på samme plass når klokken i Klæbu kirke «kaller på gammel og ung».

Denne åttekantede konstruksjon (også nevnt som oktogonal) er ikke særegen for Klæbu. Mange kirker rundt i landet har denne formen og går under datidens barokkstil. Det ble før byggestart laget en modell av kirken. Denne ble utført av skoleholder Lars Larssønn Forseth d.y. (1759–1839) og må derfor anses som kirkas arkitekt. Han var for øvrig sterkt engasjert både i forprosjektet og i selve byggingen.

Det er siden innvielsen i 1790 ikke utført noen større bygningsmessige endringer, kun nødvendige vedlikehold. Dermed har bygda et tidløst og monumentalt bygg som har tålt å stå uforandret i 230 år.

Det vises for øvrig til boka om Klæbu kirke som ble laget til 200-årsjubileet i 1990. Den kan kjøpes av Historielaget.

Det vises for øvrig til boka om Klæbu kirke som ble laget til 200-årsjubileet i 1990. Den kan kjøpes av Historielaget.

To representanter til Eidsvoll i 1814

Alle i Klæbu er kjent med og stolt av at «lille» Klæbu hadde 2 utsendinger til denne historiske samlingen på Eidsvoll. Men hva har nå dette med denne artikkelen å gjøre? Svaret er at den ene av de to, Lars Larssøn Forseth d. y. var en sær dyktig person innen mange fag, inklusive tømmerarbeid. På reisa til Eidsvoll studerte han også bygningsutforming på Østlandet. Han tok med seg en ide om å utføre takkonstruksjonen på våningshus i valmet utførelse. Dette ble gjennomført på flere gårder som sin egen, Forseth Nedre, og på Eidstu Nedre.

Denne konstruksjonen kan vel sies å bryte med Trønderlånas takutforming med tradisjonelt saltak. Det ble sikkert diskutert blant mange om det var riktig å bygge valma tak på gårdsbygg i Trøndelag.

Låna på Eidstu nedre i «Forset-stil». Bygd ca. 1825 av eidsvollsmannen Lars L. Forseth. Bilde fra Historielagets bildesamling.

Noen mente dette var et nytt statusmessig uttrykk. Forseths evner og håndlag innen snekkerkunsten var godt kjent, og mange av hans bygg ble nevnt som å være i «Forseth-stil».

Starten på et nytt sentrum med ny Prestegårdsbolig, Klæbu seminar, Blindeskolen, Klæbu pleiehjem og Hallsetheimen.

Klæbu seminar ble etablert i 1839. Les videre om seminarets utvikling i artikkelen til Ivar Skei i fjorårets årsskrift.

Etableringen hadde behov for hus til de forskjellige formål – undervisning, internat, kjøkken og spisesal med flere. Til sammen ble det etter hvert oppført 20 bygninger.

I 1839 sto ny prestegårdslån ferdig, der undervisningen foregikk den første tiden. 1840 kom Sletten skole og i 1843 resten av bygningene på Seminarplassen som tilhørte første byggetrinn. Birger Sivertsen skriver i sin bok «Klæbu seminar» at presten Hans Jørgen Darre sendte Departementet forslag til et seminaranlegg. Disse tegningene sendte Departementet videre til styret for Kunst- og Tegneskolen til godkjenning. Arkitekt Grosch ga denne tilbagemelding: «Ere forfattede med langt mer Kyndighed end vi almindeligviis ere vante til med Tegninger fra Landet». Her kan vi være helt enige med arkitekten. Dette er flotte og tidløse bygg. Hvem som egentlig tegnet byggene for Darre, er ikke kjent, men det er nærliggende å tenke lokale fagfolk.

Alle bygningene, inklusive prestegårdslåna ble oppført i såkalt Vestfoldstil. Formen med det halvvalmete taket hadde eldre dansk og nordtysk opprinnelse og karakteriseres gjerne hos oss som empire og sen klassisistisk stil. Den var mye brukt i Vestfold der skipsfarten medførte velstand og stor rikdom, derfor Vestfoldstil. De har lik eksteriørmessig utforming, men er innredet etter sin spesielle funksjon. Byggene skapte en helt ny byggestil i Klæbu og fremsto antagelig den gang som et stort tilskudd av impulser om den nye tid i Norge. Noen av disse byggene står fortsatt på Seminarplassen. De er stort sett utvendig uforandret og dermed bevart sin opprinnelige form. Selv nye vinduer har fått sin opprinnelige form. Dette er dermed en viktig kulturarv som må bevares for fremtiden.

Lærerseminariet ble flyttet til Levanger i 1892. I 1893 ble byggene overtatt av Den Nordenfjeldske Blindeskole og fikk navnet Klæbu offentlige Blinde-

skole. Denne skolen brukte byggene fram til 1912.

I 1917 ble byggene tatt i bruk til «åndsvakehjem for det Nordenfjeldske Norge». Dette skulle da bli hjem for psykisk utviklingshemmede helt frem til 1991. Institusjonen fikk etter hvert navnet Hallsetheimen – et navn som fortsatt mange bruker på området.

Fram til 1960-tallet var det liten tilgang av nye bygg. Det var de opprinnelige byggene fra lærerseminariet som var i bruk både til blindeskolen og «omsorgen». Da startet en større utbygging av de nyere byggene som ligger i Skarpsnoveien, Brannhaugveien, Hallsetbakken og Zakarias Brekkes vei. Dette var store institusjonsbygg til alle typer formål. De ble bygget i regi av sin eier, først staten og så Trøndelag fylkeskommune. De ble utformet og bygget etter denne tidsepokens byggeregler og estetikk. Funksjonalisme var nå stikkord. Det vil si at alle bygg har et særpreg etter sin funksjon. Våger en seg på en sammenligning mellom disse byggene og byggene på Seminarplassen, kan en vel trygt si at de sistnevnte har en stilmessig penere utforming og harmoni enn de nye. Kanskje er det også derfor mange av disse 60- og 70-tallshusene er revet uten mange innvendinger.

Ett av de byggene som ble reist i Hallsetheimens regi, var det som den gang het Aktivitetsbygget. Dette ble overtatt av kommunen etter utviklingen og er i dag bygdas kulturbygg. Det gjennomgikk i 2018 en større utvendig renovering og fikk nye vinduer og ny utvendig kledning. Bygget fremstår dermed i dag som pent og monumentalt og er et flott samlingspunkt med mange forskjellige aktiviteter for bygdas befolkning.

Bildet viser en av de tidligere klientpaviljongene på Hallsetheimen.

Kommunale bygg

Rådhus: Samfunnsutviklingen fra Norge ble delvis selvstendig med egen grunnlov i 1814, medførte behov for organisert kommunal virksomhet. Det oppsto behov for egne lokaler til denne spede virksomhet, og Klæbus første herredshus sto ferdig i 1900. Dette ble bygd i to etasjer med vanlig saltak og ligner på et vanlig våningshus både innvendig og utvendig.

Økende kommunal virksomhet i første halvdel av 1900-tallet utløste behovet for mer plass. Et nytt og større bygg ble reist ved siden av og innviet i 1958. Dette hadde en mer tidsmessig utforming som institusjonsbygg (kontor) med valmet takk og annen vindusutforming.

Stor kommunal vekst på 1960-, 1970- og 1980-tallet medførte nok en gang behov for nytt herredshus eller rådhus som det nå ble omdøpt til. Dette ble bygd og innviet på kommunal tomt i sentrum i 1990. Dette var av en helt annen størrelse og utforming enn de to foregående. Bygget er i to etasjer med valmet tak og blendingsvegger i mur. Det er utformet med basis i en romplan og et forprosjekt. Dermed blir dette bygget et godt eksempel på nåtidens balanse mellom funksjonalitet og estetikk. Bygget står nå delvis tomt etter at Klæbu ble slått sammen med Trondheim kommune.

Skole- og idrettsbygg: Klæbu har fortsatt stående tre flotte skolebygg fra den gang det var flere skolekretser i kommunen – på Sjøen, Tulluan og Lysklett. De to sistnevnte har en byggestil fra første halvdel av 1900-tallet i en slank rektangulær konstruksjon med 2 etasjer og vanlig saltak. Dette er en konstruksjon av skolebygg en finner flere av rundt i Trøndelag. Byggene er i dag i privat eie og har fått en del ombygging og oppgradering, men den gamle linjeføringen i byggene er beholdt.

Da sentralisering av skolevesenet kom på 1960- og 1970-tallet, ble det behov for nye og større bygg. Både barne- og ungdomsskolen på Sørborgen ble reist i tradisjonell byggestil for skoler, med bærekonstruksjoner i betong og limtre og med flate tak. Tanem skole – og oppvekstsenter ble oppført på 1980-tallet og er også i nåtidens funksjonalistiske stil.

Klæbu idrettshall sto ferdig i 1984. Dette er et stort og markant bygg i sentrumsbildet. Dette er bygd i tradisjonell stil for idrettshaller for vår tid. Det er brukt en god del murstein som blendingsvegg i fasadene. Dette gir bygget et godt estetisk utseende. Plassering av den i utkanten på Sørborgen, gjør at den ikke er dominerende på området.

Helsebygg: I likhet med andre kommuner har

også Klæbu en kort historie for helsebygg. Lunheim aldersheim ble tatt i bruk i 1959 i et ombygd fabrikklokale. Etter mye frem og tilbake innen helsepolitikken ble nytt alders- og sykehjem tatt i bruk i 1978 og 1979. Dette er et bygg som ble oppført i en etasje, noe som gjør det lite dominerende i sentrumsbildet.

Siste tilskudd for helsebygg, er et nybygg, reist i to etasjer og ferdig til innflytting i 2021. Dette er

Her er de tre kommunehusene i Klæbu gjennom mer enn 100 år.

Her det nye helsebygget som ble tatt i bruk høsten 2021.

Selli rehabiliteringssenter etter utbygging.

et bygg som har alt av kvaliteter et moderne helsebygg skal inneholde. Formen er en god balanse mellom estetikk, funksjonalisme og tilpasning til områdets øvrige bygg.

Klæbu Sentrum utformes

Utvikling av et sentrum har mange utfordringer. Her er det mange interesser som skal samordnes. Høyder, takkonstruksjon, plassering, fasadekledning og fargevalg er føringer arkitektene må følge. Det ligger en politisk føring om at sentrumsbygg skal ha nær-

ingsarealer i 1. etasje og kan ha leiligheter videre oppover i etasjene. Klæbus siste kommunestyre engasjerte et arkitektfirma til å utarbeide en plan for Klæbu sentrum. Resultatet av denne vises gjennom de siste års byggevirkksomhet med blant annet miljøgata. Andre faktorer som preger utforming av dagens bygg, er funksjonalisme og modernisme.

Klæbu sentrum har fått en total forandring gjennom de siste 30 år. Mange nye bygg er kommet til. Det startet med ombygging og tilbygg av tidligere Klæbu, nå Nidaros sparebank i 1990. Dette ble et stilrent og flott bygg. Selli rehabiliteringssenter har

Her vises deler av dagens Klæbu sentrum med torget.

Dette er bilde av et typisk husbankhus fra 1970-tallet.

gjennomført flere større utbygginger. Den femte og siste utbygging ble gjort i 2004. Totalt har nå hele bygg-komplekset blitt et ryddig og pent institusjonsbygg.

I 1998 ble Nordalstunet bygget. Boligprosjektet ble oppført med relativt små, enkle og lettstelte enheter forbeholdt eldre som trengte en enklere boform. Dette ble – og er – et populært borettslag for eldre og handikappede.

Nå i de siste årene er det kommet 6 nye store boligbygg med forretninger i 1. etasje – Holthebygget, Sentrumstomta, Vikingtunet, Coop-bygget, Devle-gården og Klæbutorget (ferdig i 2021). Fellesnevner for disse er at de er bygd i dagens arkitektur for slike bygg og med de kommunale føringer som gjelder. Det som er viktig, er at de skal danne en sentrums-helhet som speiler nåtiden. Om det nye sentrum er blitt det, er opp til enhver å bedømme.

Boliger

Fram til midten av 1800-tallet var det svært få boliger som lå utenfor gårdsbruk. Bondesamfunnet inklusive husmannsplasser, var det fundamentale, og det var der folk bodde, både bondefamilien og gårdsarbeiderne. Tilflytting av folk som begynte å arbeide på nye arbeidsplasser som sagbruket på Hyttfossen og Seminaret/Blindeskolen/Klæbu Pleiehjem, skapte behov for boliger på andre steder.

Det ble oppført eneboliger i såkalt spredt bebyggelse både i sentrumsområdet og på Hyttfossen. Boligene var relativt små, hadde en kvadratisk form, var som regel i en og en halv etasje, med saltak og

Bildet viser en av de nye terrasseblokkene i Trøbakken. Denne illustrerer den nye generasjon boliger i Klæbu.

smårutede vinduer med ett lags glass. Tømmerkasse kledd med panel var fortsatt vanlig veggkonstruksjon.

I 1946 ble Husbanken etablert for å bygge opp landet etter krigen. De første årene hadde denne banken diverse strenge krav til utførelse som størrelse, kun en etasje eventuelt med sokkel. Det var ikke lov å montere farget sanitærutstyr og legge parkett, da dette ble betegnet som luksus. En annen kuriositet var at det var forbudt å innrede kjelleren dersom byggegrunnen krevde fundamentering med kjellerplan. Etter at kontrolløren fra Husbanken hadde vært der, ble kjellernedgangen åpnet og kjelleren innredet. Dette kan en le litt av i dag, men slik var det bare.

Stadig tilflytting av arbeidstakere til Klæbu utløste gradvis behov for regulering av vann, vei og kloakk til byggefelt for boliger. Først ut var Finnmyra. Så kom Haugamyra, Stormyra, Brannåsen, Garbergfeltet, Rydland og til slutt Brøttemsåsen. I senere år er det også kommet til flere mindre felt rundt om i bygda.

Nå dukket det opp såkalte ferdighusfabrikker som masseproduserte boliger. Dette var enkle bygg som hadde kort byggetid. De ble oppført i den nye byggemetoden som heter reisverksbygg. De hadde isolasjon i vegger, tak og gulv og med isolerglass i vinduene. Dette var revolusjonerende da disse byggene hadde mye mindre behov for energi til oppvarming enn de gamle. Etter energikrisa i 1973 ble det fullt fokus på å bygge energigjerrige bygg. Dette har pågått frem til i dag. Moderne tekniske løsninger styrer nå energiforbruket i våre boliger.

Etter hvert som velstandsutviklingen skred fram, ble det mulighet for mange til å søke byggelån i andre

Bildene viser henholdsvis Svean og Løkaunet kraftstasjon.

banker uten strenge krav. Dette medførte at det på alle de nevnte boligfelt etter hvert kom større boliger og med høyere kvalitet enn husbankhusene. Noen var til og med arkitekttegnet. Ved å gå rundt i bygdas boligfelt kan en i dag speile velstandsutviklingen de siste 50 årene.

Siste tilskudd innen boligutbyggingen i Klæbu er oppføring av boligblokker og terrassehus. Eksempler på disse er tidligere beskrevet i avsnittet om sentrumsutviklingen, og videre er flere slike bygg reist oppe i Trøbakken. Dette er gode praktiske bygg for spesielt eldre som ikke lenger orker å streve med vedlikehold av store eneboliger. Fellestrekket for disse byggene er at de er tegnet og bygget etter nåtidens tekniske forskrifter, estetiske normer og materialvalg etter dagens miljøkrav.

Industribygg

Klæbu har og har hatt flere industrianlegg, her nevnes:

- Sagbruk og smeltehytte på Hyttefossen. Se egen artikkel om sagbruket i årsskrift 2019.
- Tulluan industriområde - der byggene har tradisjonell utforming som industribygg etter sin funksjon. Her holdt Trønderhus til i mange år. Bedriften var en stor arbeidsplass på 1970-, -80 og 90-tallet. De produserte «precut» og elementer til småhusbebyggelse. Svært mange av deres hus ble solgt til klæbygger og oppført på boligfeltene rundt om i bygda.
- Mange større og mindre gårdssager. Se egen artikkel om Tanem sag og høvleri i årsskrift 2017.
- Løkaunet og Svean kraftverk. Dette er store be-

tongkonstruksjoner som Trondheim Elektrisitetsverk oppførte i perioden 1920 til 1940. Disse byggene er utformet av datidens kjente arkitekter og har en funksjonell stil tilpasset sin primærfunksjon – å huse turbiner, generatorer og øvrig høyspentutstyr. Det anbefales å ta en søndagstur til Svean og Løkaunet og studere den stilrene formen på disse to byggene.

Oppsummering

Dette var en beskrivelse av utviklingen innen byggeskikken fra bondesamfunnets tid og frem til dagens bygninger i Klæbu. Forskjellen mellom fortidens hus og dagens er stor både med hensyn til utforming, konstruksjon og materialvalg. På ett område er det en klar forskjell. Fortidens bygg hadde mye flott utsmykning rundt vinduer, dører og tak. Godt håndverk er gjort i utskjæringene til disse ornamentene. Dette mangler på dagens bygg. En studie av disse eldre byggene med utskårete ornament, er rett og slett «øwegodt». For nye bygg er det viktig å trekke fram at bærekraft har blitt et viktig element ved hele levetidssyklusen til disse. Dette er det viktig å reflektere over i disse miljøtider.

Kilder:

Trønderlåna – Trøndertunet. Landbruksforlaget 1982.
Klæbu seminar av Birger Sivertsen.
Klæbu kirke 200 år 1790 1990.
Klæbuboka – bind 1.
Bygget i Norge 2 – Gyldendals forlag.

Dette er ikke en fiskeskrøne

Av Oskar Larsen. Illustrasjon Elin Holten

Historien som jeg vil fortelle, er fra den tiden Hyttfoss-demningen var åpen i perioder.

Vi, Oskar og Robert Larsen og Tore Husby, var ofte nede ved Løkaunet kraftstasjon og fisket. Vi gikk ned en sti fra Hyttfossen, nedom Lettingvoll og videre i retning hengebrua.

En dag vi var der og fisket, så vi at det var mye død fisk i en del kulper. Vi forstod raskt hva dette hang sammen med. Det var bare å vente til neste gang demningen åpnet, og så følge godt med på når den stengte.

Fra Hyttsaga kunne vi lett følge med på når demningen stengte, og da var det bare å hive seg på

sykkelen og komme seg ned til Løkaune før vannet rant ut av kulpene. Vel nede ved elva og kulpene, kunne vi bare plukke fisk som om vi plukket bær. Da vi gikk opp stien, hadde vi med oss 3 store bæreposer fulle med fisk, bæreposer som vi hadde fått tak i på samvirkelaget på Hyttfossen, som var etablert i 1948 og bestod til 1987.

Du må tro vi var tre stolte karer som kom hjem med kortreist god mat!

Dette skjedde i første halvdel av 1970-tallet, før Bratsberg kraftstasjon ble satt i produksjon i 1977. Fra da av ble det slutt på denne fiskeaktiviteten i og med at demningen svært sjelden ble åpnet.

SAMVIRKELAGET PÅ HYTTFOSSEN er Klæbus første samvirkelag. Det ble formelt registrert i 1948.

Dette var et område som hadde hatt butikk helt fra 1878 for å dekke et behov blant en ny innbyggergruppe av arbeidere som ikke eide jord og ikke kunne dyrke mat til eget bruk.

Her oppstod Klæbus første pengehusholdninger, ifølge Klæbuboka, bind I.

Samvirkelaget på Hyttfossen ble drevet fram til 1987.

Kronprins Karl besøkte Klæbu seminar

Av Astrid Grendstad

Klæbu seminar var en betydningsfull institusjon i samtida. Når anledningen var til stede, inviterte seminaret gjester til seg. Slike anledninger var alt fra eksamen til ulike markeringer og feiringer, eller rett og slett invitasjon til debatt. I perioden 1855 til 1860 skjedde det mye i det norske samfunnet, og Klæbu seminar deltok aktivt. Debatten om trosspørsmål var en av disse trendene, der Grundtvig sitt syn på kristendommen og forkynnelsen var sentralt. Det var også en gryende nasjonalisme i landet, noe som også preget seminaristene. Charles Darwins bok *Artenes opprinnelse* ble utgitt i 1859, og denne teorien ble tidlig debattert blant prestekollegiet i Trondheim.

Norge var i union med Sverige, og vi hadde en ordning med visekonge på denne tiden. Det var kronprins Karl som i ett års tid var visekonge, og under denne perioden besøkte han Trøndelag i august

1856. Kong Oscar I var sykelig og var ute av stand til å reise. Han var mer eller mindre sengeliggende frem til han døde 8. juli i 1859. På hans dødsleie ble Karl XV tronfølger i unionen. «Kron-Kalle» som han også ble kalt, besøkte Norge senhøstes i 1859, en reise som la til rette for kroningen året etter. Hans reiser i Norge er rikt dokumentert i det svenske kongehusets økonomiske nedtegnelser, men det er ikke ordnet eller digitalisert.

Karl XV var opptatt av utdanning og kunnskap, og da han selv gikk på skolen, var historie ett av hans favorittfag. Han hadde selv utgitt en bok i 1848, *Fosterbrødrene*, en slags sagalitteratur.

Det var Karl XV's far, Kong Oscar I, som hadde finansiert og lagt til rette for at P. A. Munch kunne oversette de gamle kongesagaene. At disse ble benyttet som gave av kongen, var en ære for forfatteren Munch, og det ga også et signal om at det var viktig å formidle historien om de tidligere kongene i Norge.

Ulike titler forteller litt om kronprins Karl på vei mot å bli konge

I Norge benevnes han som Carl IV, i Sverige som Karl XV. Svenskene brukte også økenavnet «Kron-Kalle».

Alt sommeren 1855 ble det besluttet at kronprins Karl skulle bli visekonge i Norge. Eidsvollsmann og amtmann Løvenskjold satt på den tiden som stattholder i Norge fram til kronprins Karl kunne tiltre som visekonge 29. mai 1856. Hans periode som visekonge varte til 22. juni året etter. Stortinget i Norge likte ordningen med visekonge stadig mindre, mange mente at Norge nå var et slags anneks under Sverige. Visekonge Karl ble den 24. mai i 1857 bedt om å komme tilbake til Stockholm, siden hans far, Kong Oscar I, var meget skrupelig.

Kong Oscar I døde 8. juli 1859 på slottet i Stockholm. På sin fars dødsleie får kronprins Karl tittelen tronarving. Karl XV bærer da tittelen tronarving, helt til han krones i 1860. Kong Karl XV døde i 1872, 46 år gammel.

Kilder: Kongehuset i Norge sin nettside, Kong Carl IV (1826 – 1872) - Det norske kongehus (kongehuset.no) Stang, Fredrik. 1943. Stattholdersak og unionsstrid: 1856 – 1862. H. Aschehoug & Co (W. Nygaard), Oslo. 477 sider.

På en av sine reiser i 1858 eller 1859 besøkte kronprins Karl Klæbu seminar. Med seg hadde han Kong Oscar I sin gave til beste elev; P. A. Munchs *Det norske folks historie*. Dette var en dyr gave, og en bok i serien skal ha kostet hele 50 spesidaler. Kronprins Karl delte også ut et skolestipend for å dekke kostnadene ved innkjøp av læremidler for en elev, eller 20 spesidaler for å dekke bokostnader under studietiden. Dette stipendet ble annonsert i Adresseavisen 5. juni 1858.

Tidligere seminarist, Anders Reitan hadde diktet en sang til kronprinsbesøket (se tekstboks), og den ble fremført av seminaristene. Vi kan ikke si med sikkerhet hvor eller nøyaktig når dette besøket fant sted, men vi kjenner til at seminarets beste elev som

mottok gaven, var Peter Olaus Skjeflo (se bildet) fra Sparbu (Dahlum, 2017). Eksamen ble avholdt på Klæbo Skolelærerseminarium fra 9. juli og de påfølgende dager (Adresseavisen 5.07.1859). Skjeflo mottok gaven da han dimitterte denne sommeren.

Kilder:

Dahlum, Asbjørn. 2017. P. O. Skjeflo. Årbok for Sparbu historielag.

Anders Reitan. *Fjeld-ljom, nogle fristundsarbeider (med nogle melodier af L. M. Lindemann)*. Ny utgave med et tillegg. Utgitt i 1923 på Olaf Norlis forlag i Kristiania.

Hilsen til kronprinsen

Melodi For Norge, kjæmpers fødeland.

Vi hilser Dig, vor konges Søn,
Fra fjeldets lave hytter
Mens hjertets milde Slag iløn
Os fast til Drotten knytter
Bi ved, og vist, at hvad der flød,
Fra Folkehjertets dybe Skjød
Det gjør Dig glæden mere sød,
End du for Guld den bytter.

Ei Guld og Glans vi byder Dig,
Iblandt de norske Fielde;
Men som Naturen dobbelt rig
Saa Ynde er og Sælde,
Gaa Skal og Kraft i hærdet Arm,
Og mandigt Mod i trofast Barm,
Og Kjærlighed med Lue Varm,
Som hellig Arv Dig gjelde!

Den Dag er skjøn, da Høien Drot,
Med Folket holder møde!
Og der er held for Land og Slot,
Hvor Tungen fritt kan gløde!
Ja over Rets og Sandheds fjeld,
Et smil fra himlen daler ned,
Og bringer Frihed, Held og Fred,
Til senest Aftenrøde!

Bort Ønske nu, O Fyrste bold!
Dig paa din Ferd veileder!
Gud være selv din Løn, dit Skjold,
Og Trone dig med hæder!
Gud signe Norges Drot med Held!
Gud signe Folk i Dal, paa Fjeld!
Gud unde os til Tidens Kveld,
Alt hvad vært Hjerte beder!

Klæbu bibliotek i front

Betraktninger om folkebibliotekets etablering, fremvekst og ståsted i Klæbu

Av Merethe Willassen

På slutten av 1700-tallet fantes det flere lånebibliotek i Norge, men da ofte knyttet til utdanningsinstitusjoner eller mer eller mindre lukkede lesesirkler hvor man ofte måtte betale seg inn. I denne tiden etablerte det seg en tanke om utlån av bøker til allmuen gjennom et gratis utlånssystem. Bibliotekets fremvekst kan sees på i sammenheng med utbredelsen av omgangsskoler på 1700-tallet, igjen et resultat av 1600-tallets opplysningstid som strakk seg utover 1700-tallet

Allerede i 1740 etablerte Klæbu sin første omgangsskoleordning. Allikevel vil nok mange si at den største kraften for utdanning og opplysning kom med den nye sognepresten som tiltrådte sin stilling i 1797. Sogneprest Jacob Hersleb Darre hadde en unik interesse for skoleundervisning. Han etablerte en søndagsskole for ungdom i 1802 som ble kjent langt utover Klæbus grenser. Og et utlånssbibliotek for allmuen så dagens lys tidlig på 1800-tallet, tett opp til etableringen av landets aller første effektive utlånssbibliotek i 1797 på Sunnmøre. (Sivertsen, 2001, s. 32-33)

I 1800 gir omgangsskolens regnskap tillatelse til at det blir brukt av kassens beholdning til innkjøp av «nyttige Bøger for Almuen». Sogneprest Darre fremmet da umiddelbart et forslag om å bruke disse pengene til anskaffelse av et «Laane-biliothek». Dette etableres, og prost Jacob von der Lippe Parelius på visitas 26. september 1804, bekrefter i visitasprotokollen at det allerede består av 86 bind. Nøyaktig hvilket år et lånebibliotek etableres, er ikke helt bragt på det rene, men året 1803 er nevnt. I arkivet på Dora finnes det en utskrift med tittelen «Orden for Udlaanet av Klæboes Bøigde-Bibliotheek» underskrevet 1. februar 1804 av J. H. Darre. Etableringen av biblioteket skulle også vise seg å ha beredt noe av grunnen til at stiftsseminaret ble lagt til Klæbu i 1839. (Sivertsen, 2001, s32-33)

Flere kommuneregnskap fra 1804 og utover viser også utgifter på 10 spesidaler til biblioteket (arkivsen-teret Dora). Tidligere regnskap er ikke sett på. Fastslåes bibliotekets etableringsdato til før 1802, som er

etableringsår for Røros Almue-Bibliothek, betyr det at Klæbu rykker opp ett hakk fra tredje plass på etableringslisten av folkebibliotek i Trøndelag. Det skal ha eksistert lånebibliotek for allmuen i Trondheim før den tid, selv om Trondheim folkebibliotek har etableringsår 1903. For å sette dette enda mer i perspektiv; veldig mange kommuner fikk bibliotek først i siste halvdel av 1800-tallet, etter at lov om statsstøtte kom i 1836. Lovfesting om bibliotek i alle kommuner kom i 1947 (SNL, 2022).

På biblioteket i Klæbu finnes en liten boksamling med utgivelser som strekker seg fra 1855 og frem til 1920-tallet. I tillegg finnes det utlånssprotokoller fra tidsrommet og statistikker fra etterkrigstiden og frem til i dag. En interessant oppgave ville vært å se litt nærmere på hva lånerne leste, og hvordan utlånssstatistikker har utviklet seg over tid. Det har det ikke vært rom for denne gangen.

Særlig interessant er det å se nærmere på nyere historie i form av utvikling av biblioteket i Klæbu de siste 40 årene, – fra å være et forholdsvis lite bibliotek lokalisert på Klæbu ungdomsskole (fra 1976), til å bli et stort og innholdsrikt bydelsbibliotek i Klæbu kulturhus. Biblioteket har i alle år hatt en viktig oppgave i formidling av litteratur til innbyggerne som et ledd i folkeopplysning. Fra 1980-tallet og utover skulle det imidlertid bli rom for en brattere utviklingskurve på bakgrunn av innsatsen fra biblioteksjef, kultursjef og politisk ledelse.

I 1988 bestod Klæbu folkebiblioteks personalressurser av et årsverk likt fordelt på en bibliotekarutdannet leder og en kontorassistent. Frem til sammenslåingen med Trondheim, skulle dette vokse til 2,1 årsverk fordelt på biblioteksjef i hel stilling og to ansatte i deltidsstillinger.

Tidlig på 1990-tallet kom en forskrift om samarbeid mellom folkebibliotek og skoler. Mange kommuner strevde med å få dette på plass. I Klæbu ble det satt ned et utvalg bestående av to politikere, biblioteksjef og en lærer. Sammen fikk utvalget til en meget god avtale som gjorde at folkebiblioteket fikk en ekstra faglig utdannet ansatt som sørget for faglig påfyll av skolebiblioteket. Noen lærere viste vei og

Orden for Udlaanet af Klæboes Boigde-Bibliothek.

- 1.) Præstegældets samtlige Indbyggere deeltage i Indretningen.
- 2.) Laaneren leveres kun eet Nummer af Gangen og beholder det, uden Betaling, i 4, 6 til 8te Uger, forholdsvis til Bogens Størrelse.
- 3.) For hver Uge en Bog udebliver over den bestemte Tid, betales 4 a 8 Skilling til Bibliothek-Kassen, nemlig: 4 Skilling for hver de første fire Uger over Tiden, og siden 8 Skilling ugentlig.
- 4.) Enhver modtager selv hos Bibliothek-Forskanderen den Bog man ønsker sig, da Laanerens Navn og Udlaanedagen optegnes.
- 5.) Ingen maae overlade den ihændehavende Bog til en anden, end ikke til sin Nabo; kun af den Familie, hvortil Laaneren henhører, benyttes Bogen i den fastsatte Tid, hvorefter Modtageren afleverer Bogen igjen til Forskanderen, hvor en ny Laaner selv melder sig.
- 6.) Naar en tilbageleveret Bog har gaaet om hos endel Andre i Sognet, maae de første Laanere atter erholde den, og saa ofte de ønske det, uden Betaling; kun ikke længere af Gangen, end den ovenfor bestemte Tid.
- 7.) Disse Bøger komme ikke udenfor Præstegældet; skeer heri en Udlaanelse, berører det eene paa Bogsamlingens Forskander.
- 8.) Hvo der stemt behandler en Bog, besletter den, beskaader dens Bind eller Blade, betaler Noget til Bibliothek-Kassen i Forhold til Skaden og Bogens Værd. — Til Bøgerens gode Konserveration, forsyner altid Laaneren dem med et Papiruomslag.
- 9.) Bortkommer en Bog i Laanet, eller den saa beskaades, at den er defekt og uduelig; betaler vedkommende Laaner Bogens fulde Værd, som Bibliothek-Protokollen viser; hvorved tillige tages Hensyn paa, om et Værk er blevet mangelfastigt ved det bortkomne Nummer; i saafald bliver og ikke en tidsbehandler Bog Betalerens Eiendom, undtagen den er et for sig selv bestaaende Nummer.
- 10.) Bøgerne paatrykkes et Stempel, der betegner: Klæboes Laane-Bibliothek.

Enhver Fornuftig indseer, at en vis Orden maae følge denne, som hver anden Indretning, for at kunne bestaae.

Bogsamlingen indeholder, til Dato, nogle og 80 Bind. Der formeres i Fremtiden efter Bibliothek-Kassens Leilighed. De afbenyttede Bøger sælges offentlig og andre anskaffes da i Stedet.

Fæder, I Aftværdige, der allerede have en varm Følelse tilovers for de Kundskaaber, som uddanne Menneskeværnerne; fra eder beregner man Følgerne af et Laane-Bibliotheks Brug: naar eders videre ledet Tænksomhed forplanter sig til Andre, især til den opvoksende Slægt. — Selv Lædighed skulde kanske tilsidst maatte forlade dens rolige Forskandsninger; eller dog den ikke forsætlig Vandkundige lettes fra Fordommens tunge Lænker. — Eders humslige Kredse, I Fædre, opvokser Aarene for en saa lykkelig Sæd. — Hviledagene og Aftentimerne ved eders fredelige Arnested, er ofte den beleilige Tid til at læse en fornøftig færdig Bog, der, lig en klog og redelig Ven, fortæller os gavnlige Sandhed. — Na, hvor behageligt, igjen at meddele vore Venner hvad vi læse og tænke ved; hvor underholdende tillige, om vi høre Andre, lægge en fornøftig Tanke til vor. — Saaledes skulde eders Huusstunder sjelden falde eder kedsommelige — og, eders Familiekreds — og eders, ellers vakre, Gilder vinde i Tærlighed. —

Dertil, ønsker i det Ringeste eders hengivne Ven, at vor Bogsamling maae være!

Klæbo Præstegaard, den 1ste Februar 1804.

J. H. Darre.

Samarbeidet med Trondheim folkebibliotek startet tidlig. Her er en bok fra 1898 som utgår fra Trondhjems folkebibliothek i 1915.

omfavnet prosjektet umiddelbart. I tillegg fikk både politikere og skoler mer øynene opp for biblioteket og dets muligheter og ressurser.

Avtalen som kom på plass, var ingen statisk avtale. Til stadighet ble nye samarbeidsformer forhandlet frem, og den dynamiske avtalen fikk stadig bredere omfang blant lærere i skolene. Elevene gjorde det bedre på nasjonale tester, og det var ingen tvil om at samarbeidet var gunstig for ungene. Med sammenslåingen av kommunene i 2020, forsvant samarbeidet mellom folkebiblioteket og skolebiblioteket, men fremdeles inviteres alltid 2., 5. og 8. trinn hvert år til bokprat på biblioteket.

Den neste store utviklingen skjedde i 1996. Ungdomsskolen hadde vokst og trengte selv lokalene der folkebiblioteket lå. Samtidig hadde HVPU-reformen frigjort plass i det som den gang var aktivitetsbygget på Hallsetheimen, nå Klæbu kulturhus. Økonomien var stram, og det måtte koste lite å flytte. Planmessig fikk biblioteket bedre plass, og nå ble det enklere å ha hele skoleklasser på besøk. Flyttingen gjorde folkebiblioteket mer tilgjengelig for hele bygda. Bruken av biblioteket økte betraktelig.

Samarbeidet med skolene gikk veldig godt utover 1990-tallet, og årtusensskiftet rundes. Biblioteket rettet nå blikket mot barnehagene. I 2005 søkte Klæbu folkebibliotek, og ble valgt ut til å delta i et nasjonalt prosjekt sammen med Drammen bibliotek og Sort-

land folkebibliotek. Med prosjektet fulgte midler til innkjøp av barnebøker, og KUL-samarbeidet startet (Kultur for lesing). Samarbeidet innebærer at biblioteket kjøper inn bøker, holder samarbeidsmøter for ansatte i barnehagene og deltar på foreldremøter. Alt for å fremme høytlesing som er et viktig bidrag for å lette forståelsen for skolefagene når den tid kommer (Trønderbladet 2005). Etter hvert ble dette utvidet til utsetting av bokkasser på venterommene til helsestasjon, lege og tannlege. Også frisørsalongene fikk ta del i dette. Bøker skulle gjøres tilgjengelig for barn der barn oppholdt seg. Samarbeidet med barnehagene er videreført etter sammenslåingen med Trondheim kommune i 2020.

Samtidig som skolene var i fokus på 1990-tallet, arbeidet biblioteket opp mot lag og organisasjoner i Klæbu. Ønsket var at organisasjonene brukte lokalene til møter slik at flere folk fikk sett biblioteket. Dette samarbeidet utviklet seg stadig og eksisterer fremdeles. Mange foreninger har ulike temamøter i bibliotekets lokaler der innbyggerne i Klæbu inviteres inn til for eksempel foredrag om fremstilling av kniv, Newton-dag, strikkeforedrag og annet.

I 2015 fikk biblioteket tilbud om lokaler i tredje etasje i Klæbu kulturhus, nåværende lokasjon. Større høyde under taket og det gode lyset fra alle vinduene gjorde trivselen enkel fra første stund både for bibliotekarene og lånerne. Ny lov om folkebibliotek i

2014 som også inneholdt fokus på biblioteket som uavhengig arena for offentlig samtale og debatt, har gjort at Klæbu folkebibliotek økte engasjementet for å invitere innbyggerne inn til debatter, temamøter og andre arrangement.

I januar 2020 var epoken som Klæbu folkebibliotek over. Nå startet tiden som Klæbu bydelsbibliotek opp, og da som en del av Trondheim folkebibliotek. Mange ressurser ble tilført, blant annet i form av sentral prosjektgruppe med arrangement som sykkelverksted, klesbyttedager, e-spillturneringer og teaterforestillinger for barn, sistnevnte i samarbeid med kulturenhet i Trondheim. Pandemien satte en stopper for mangt og meget i perioden 2020-22. Sakte, men sikkert, er biblioteket i Klæbu i ferd med å finne tilbake til normal drift.

I dag er biblioteket et viktig sted for innbyggerne. Fra å være et rent utlånsbibliotek tidlig på 1800-tallet, har det utviklet seg til også å bli et sted hvor det er fint å bare være. Her kan barn og unge benytte akti-

vitetsrommet til Lego, StrawBees, tegning, perling og aktiviteter med lim, papirbretting, garn. Med både brettspill og digitale spill kan noen og enhver finne sin veg i spill og lek, og kanskje arrangementer i skoleferiene frister?

Fra sogneprest Jacob Hersleb Darre, som kan sees på som første biblioteksjef i Klæboes Bøigde-Bibliotek, til Klæbu folkebiblioteks siste biblioteksjef i Klæbu kommune, Liv Ranum, har mye skjedd, og det har vært mye god utvikling og sterk vilje til å få til ting. Fremdeles kan det nok være at det er biblioteket som må etterspørre utviklingen fra politikerne, fortelle dem hva som trengs. Men fremdeles preges biblioteket av fremsynthet, pågangsmot og iver etter å formidle litteratur. Fremdeles er biblioteket viktig og sosialt utjevne, og fremdeles er biblioteket i utvikling.

Eksempler på endringer av bibliotekets benevnelse. De to første brukt siste halvdel av 1800-tallet, den tredje på 1900-tallet.

Teksten har hentet kunnskap og inspirasjon fra:

Liv Ranum, biblioteksjef Klæbu folkebibliotek i perioden 1987-2019

Astrid Grendstad, uvurderlig hjelp med arkivmateriale

Sivertsen, Birger (2001) Klæbu seminar – et intellektuelt arnested på bygda 1839-1892

Store norske leksikon (2022) Hentet 17. september 2022: <https://snl.no/folkebibliotek>

Trønderbladet (2005) Hentet 17. september 2022:

<https://www.tronderbladet.no/nyheter/i/L17xmx/klaebu-i-front-i-nasjonalt-leseprosjekt-bibliotek-i-barnehagen>,

Olav Gullvåg (1885–1961), forfatter oppvokst i Klæbu

Av Kari Lium

Olav Gullvåg er grandonkel til den, for oss, langt mer kjente Håkon Gullvåg. Men vi klæbygger kan også være stolte over Olav Gullvågs livsverk, med mange artikler i Norsk Barneblad, en rekke romaner og dikt, journalistisk arbeid i Nidaros og Spegjelen (Trondheim), arbeid som redaktør i Sundmøre Folkeblad (Ålesund), Norig (Skien) og Gula Tidend (Bergen) og ikke minst som forfatteren av Spelet om Heilag Olav, altså selveste Stiklestadspelet.

Olav Gullvåg var sønn av Oline Jensine Christensen og Erik Olsen Gullvåg, lærer i skomakeri på Blindeskolen i Klæbu. Fra bygdemiljøet her har Olav Gullvåg skrevet fortellinger som får oss til å nikke gjenkjennende, smile over beskrivelsene av ungers påfunn og gi oss innblikk i hverdagslivet til vanlige folk som levde her for mer enn 100 år siden.

Olav Gullvåg utmerka seg som målmann og venstremann og hadde en stor produksjon av tekster, hvorav to er gjengitt tidligere i årsskrift fra Klæbu historielag: *Ikke farleg* i 1983 og *Eit minne* i 1984. (I

årets årsskrift gjengir vi *Juleskjøt*, en annen versjon av *Ikke farleg*.)

Gullvågs engasjement for å bytte bynavnet fra Trondhjem til Nidaros, gjorde at han ble så upopulær at kantaten Heimferd som han skreiv til Olavsjubileet i 1930, ikke ble oppført som planlagt. Avisinnlegg omtalte han som «en trøndersk forræder», men kantaten ble seinere tonesatt og oppnådde stor popularitet.

Olav Gullvåg hadde en stor produksjon og ble oversatt til flere språk. *Det byrja ei jonsoknatt* (1937) er en romanserie i ni bind, og dette ble en bestselger. Olav Gullvågs forfatterskap er omtalt som underholdningslitteratur. Han skreiv i en nasjonalhistorisk, lettfattelig og fengende stil.

Ein lysteleg «julskjøt»

Av Olav Gullvåg. Tegninger av Jens R. Nilssen
Norsk Barneblad 1946, vedlegg til nr. 49-50

Som så mangt anna er ikkje Klæbuvegen heller den same som han var for eit halvt hundre år sidan. Men enno er ikkje omskifta verre enn at ein godt kan setja seg inn i korleis det var for oss gutungar, som kring århundreskiftet traska i veg til Trondhjem og heim att til Klæbu. Vi kunne velja mellom den to mil lange vegen beint til byen, eller vegen til jarnvegstasjonen Heimdal, som låg berre mila vekke. Men det kosta skillingar, og dei hadde vi ikkje for mange av. Og elles var det at mjølkekøyrarane før beinveges. Og som

tidast laga det seg slik at vi fikk sitja på med ein slik den eine eller andre vegen, - både fram og att òg, om lukka var god. Heimdalsvegen var låsviss trasking. Det var lite Klæbu-køyring den vegen.

I alle høve måtte vi til byen rett som det var. For det var i den tida berre ein einaste landhandel i Klæbu kyrkjebygd, huset til Tine Bugge ligg på Halsetbakken enno. Ho er borte for mange år sidan, og for enda lenger sidan døydde far hennar, den gamle seminarlæraren Ove Bugge. I dette vesle huset var landhan-

delen. Og så hadde ho posten. Det var landpost frå byen to gonger i veka. Og attpå hadde ho far sin i pensjon. Så det vart ikkje stort rom til varelager. Det vart helst til at ein gjekk til Tine Bugge etter tobakk, sukker, potetmjøl, krydd. – Eg minnest at vi gutungar kjøpte brunsukker (kandis) eller nellik-spiker når vi hadde ein fem-øring. Eller Johannesbrød. Eller studenterstomp. – Stutt sagt; det vi skulle leva av, laut vi til byen etter.

For bøndene var det så greitt. For dei køyrde mjølk mest kvar dag. Og så var dei på bryggeriet og kjøpte drank til dyrefør. Og dei kjøpte det dei trong i huset. Det var verre for oss. Men det gjekk det òg, for bøndene var snille. Eg minnest ikkje ein einaste som sa nei, kom vi og bad om å få slenjga oss på.

Så var det innunder jul. Eg tenkjer det var i 1896 eller 1897. Vi hadde fått vår eigen heim på Grindvollen under Halset. Grindvollen låg tett attmed vegen, slik at vi lett kunne sjå dei som skulle til byen eller kom att frå byen. Far fikk fylgja ein mjølkekøyrar på morgonkvisten. Han skulle på juleinnkjøp og rekna med å få seg ei dugeleg bør heimover. Bonden sa at han godt kunne få vera med heimetter òg; men han måtte gjera seg ferdig i byen i god tid. For føret var tungt, og så var det laurdag. Og laurdagskveldane vil vi helst ha i ro heime. –

Det var fyrst i desember. Mykje snø. Brautene etter plogen stod tre fot høge på kvar vegkant. Det hadde vori litegrann kakelinne, og det hadde gjort vegen stygg med groper etter hesteføtene og djupe veiter etter sledemeiane. I byen var det ikkje betre. Og der gjekk no far og traska på innkjøp. Etter kvart som han hadde gjort seg ferdig på ein kant, bar han sakene til «Strøms bondelogi» i Prinsens gate. O. C. Strøm hadde stor handel med mjøl og feitevarer og kolonial, - han selde alt slag frå sukkertoppar til petroleumsfat. Handelen låg ut mot Prinsensgata, og der gjekk ein stor port inn til eit svært gardsrom der det var stallar og spiltau til halvthundre hestar. I andre høgda var bondelogiet der ein kunne få overnatta for ti – tjue øre. Bøndene heldt mykje til her. Dåvisst klæbyggene. Ville ein bli med ein mjølkekøyrar til Klæbu, måtte ein gå hit.

Noko seint ut på ettermiddagen kom far strevande med siste bora. Han hadde anken på seg med å nå mjølkekøyraren sin, så han låg i det alt han kunne. Jamvel på den tid var det ståk og strid i julevekene, - jamvel den gongen måtte ein smørja seg med tolmod på handelsbuene. Kort sagt; Han hadde ikkje greitt å gjera seg ferdig før, - og no viste det seg at anken

hans hadde god grunn. Klæbyggen hans var faren. Og ikkje berre han. Det fanst ingen klæbygg att. Det var laurdag og gudkjelovkveld for dei alle saman. Dei ville ikkje liggja i byen i uttrengsmål.

Far var stygt i beit no. Ein skjusskar frå byen? – Umogeleg. Han måtte rekna minst tre-fire timar kvar veg, og kom til å spilla heila natta. -Nei takk! Ikkje om du gav meg ti kroner!

Ikkje kunne han leggja seg over sjølv heller. For det var som sagt laurdag. Og sundagane kom det ingen klæbygg til byen. Og kva ville dei tenkja heime om han ikkje kom?

Han hadde berre eitt å gjera: Ta tølene sine og gå. Vegen Trondheim – Klæbu var dryge to mil. Føret kunne ikkje vera stort verrre. For frosten etter linnveret hadde skorpa til dekkar og groper og brauter. Det var vondt å gå, og han hadde ei bør som var overmenneskeleg.

Eg minnest noko av det han drog med seg: Ein heller uhamleg kavle av lèr, ein vadsekk stappfull av alt slag, frå juletreljøs til svsker og rosiner og neter og sukkerknask. Ein handkoffert med mjøl, stappfull og drivande tung. Og – som toppen på det heile kom – sukkertoppen.

Ungdomar no veit ikkje kva ein sukkertopp er. Men sukkerbitar har dei i minsto vore borti eingong. I den tida kjøpte vi hardsukkeret, raffinaden, i større eller mindre stykke, - helst i hele toppar, for det lønte seg. Difor hørde sukkersaksa like visst til vanleg husreiskap som lampekosten til å pusse lampeglasa med. Sukkertoppene var fine rundkilar, om lag seksti-sytti cm høge. Grunnflata hadde eit tverrmål på eit par desimeter. Venteleg var det ein fem-seks kilo hardsukker i ein slik topp. Attpå alt det andre vart denne toppen ei alt anna enn søt bør.

No var far så vel van med borer at han visste å ta dei på rett vis. Han laga seg eit beretre som han la over herda, slik at lèrkavlen tok av for verste gnaget. På beretreet hekta han kofferten bak, og så hadde han vadsekken og sukkertoppen framme. Så hadde han ein pank til som han måtte ta i eine handa attåt at ho studde åket. I andre handa hadde han ein diger knartestav. Det trongst i dette føret. For han måtte vera budd på å gå over ende når som helst.

Då han starta, var det heller mørkt, men gate-lykter og ljøs frå dei mange vindauga hjelpste. Han la i veg oppetter den lange Prinsensgata, som med Elgesæterbrua går over i den endå lenger Elgesætergata. Det leita på rygg og lår, men det som må til, det går. Omsider var han framom fyrste vegmerket:

smeden på Elgesæter og Gløshaugen. Så kom Slupen. Så Tempe. Han var utanom byen no, og mørkt var det. Han hadde ljosken av byen attom seg. Og ein annan ljoske over Ladehammaren synta at månen ikkje var langt borte. Det var endå ei trøyst. For dette kom til å bli ei sein og seig heimferd. Alt i eitt måtte han stana og pusta ut eller laga på bora. Det hjalp at snøbrautene var høge, han studde åket mot den hardfrosne snøkanten. Omsider såg han ljøs blenkja innpå sletta til høgare. Og han kunne skimta den mørke åttekanta, kyrkjevorne stabbursbygningen på Leira.

No kom månen opp. Ven kveld var det. Men kven ser det vene når ein er at å siga under ei bør? Det vart stuttare og stuttare mellom rastene. Til slutt heldt han på å gje opp. Han orka ikkje meir. Fekk han ikkje skjuss på ein eller annan måten, så kom han seg ikkje heim før morgonen rann...

Slik var det langs Klæbuvegen då, og er det mykjegodt enno, at gardane låg langt til sides frå hovudvegen. Ofte ein kilometer eller meir. Då far

kom til ein gard som lyste venleg mot han og ikkje låg så overhendig avveges, svinga han av og gjekk til gards. Sette frå seg bora attmed veggjen, banka på og bad om skjuss.

- Skjuss? Kvar skulle han? Til Klæbu? Ja så. Folka ville ha greie på karen før dei innlet seg med han. Men etter at han hadde gjort vel greie for seg, fekk han vita at, - nei skjuss kunne det ikke bli tale om. Folk og hestar var slitne etter ein lang dag i skogen. Skjuss kunne det ikke vera snakk om, nei!

- Ja ja. Så var det ut og gå att. I kalde, stille vinterkvelden. No hadde han gjort vegen minst ein kilometer lenger til ingen nytte. Gjorde han fleire slike avstikkarar, kom dei to milene til å bli tre. Nei, han fekk sputta i nevane og lita på seg sjølv.

Far traska og traska, snåva og snubba. Den digre bora gnog på rygg og nakke. Men ville han fram, måtte han hanga i. Og kilometer etter kilometer la han attom seg. Men timane gjekk òg. Månen kom høgare og høgare på himmelen. I slike høve kan ein

gå og telja stega til neste rast. Og ein kan leggja og leggja i hop og til slutt gå i surr i tusentala. Sistpå sit ein på snøbrauta og berre duser av. Kjenner ikkje frosten. Ansar ikkje månen. Jau, kanskje glør ein opp i denne likesæle månefleisen som sviv så lettvin, utan plage med børe og føre. – Opp igjen. Det kan bli farleg sovnar du av. Gå på. Hundre steg til neste kvil!
- - -

Omsider sleit han seg gjennom den endelause Strinda og var i bakkane mot Bratsberg. Då han ok seg opp bakkane mot Rønningen, kom det ei kvittbeite over han. Han vart redd. Det var lite ferdsel i vegane no. Vart han liggjande, kunne han bli liggjande for godt. Og det var endå ei dryg halvmil att til Grindvollen.

I små tak kom han seg bakkane opp. Kvilde alt i eitt, og åt siste resten av nista. Likevel kjende han seg utsliten. Og så såg han ein kar stå utmed veggen på Rønningen.

Det vart vel fånytted gonge dette òg, men her var det i minsto eit menneske å snakka med. Så han labba til gards. Fekk han ikkje skjuss, så fekk han kanskje smetta seg inn på låven og kvila ut til morgonen rann.

- Skjuss? sa karen og sputta. – Jau, det kunne det bli ei råd med. Han gjekk åt stallen med det same.

Far var ikkje mykje kjend på Rønningen, men at dette ikkje var bonden sjølv, det visste han. Og han undra seg smått over at drengen, som han gjekk ut frå at det var, kunne gjera med hest og slede som han lysta utan å snakka med husbonden. Men han slo tankane frå seg, her hadde han i alle fall von om å koma heim. Både fort og lettvin.

Det kom til å gå både fljotare og lettvinare enn han tenkte.

Han hadde lagt tølne sine i langsleden som stod der, og hjelpte drengen med hesten. Det var ein skvetten hest visst, - han kolla i minsto øyro og gjorde kvitaugo når han såg drengen. Ikkje å undrast på heller, for karen var underleg trehendt med å få selen på, og gjorde mykje ståk og styr med å få gampen i skåkarmane. Far måtte ta i både her og der og attpå halda att, for galningen ville sleppa den redde hesten i veg før han hadde sett selepinnane skikkeleg i. Endelig bar det av stad. Det var så vidt far fekk hivd seg oppi. Og no hadde han si fulle hyre med å halda seg fast. For hesten tok ut som om han hadde villdyr etter seg, og skjusskaren berre jaga på, smatta og kauka, smelte med svipa og sende snerten framover lår og lend på dyret rett som det var. Og heile tida glytta han mot far og sa: -De e itt farli! De e itt farli!

- Kva slags skjusskar er det eg har fått? tenkte far, og han prøvde tala han til vitet. For det bar villgale i veg. Det var berre dei høge brautene å takke at sleden ikkje gjekk rundt og heiv dei av då dei svinga ned på hovudvegen. Skjusskaren var ikkje mykje vegkjend heller, tyktes det, for han berre glodde då far så Grindvollen. Far laut peika ut leia. – Eg vil gjerne heim, sa far, - men slik brennhast har det ikkje. – De e itt farli! sa skjusskaren. – De e itt farli! og så peisa han på.

- Nei, nei, sa far, - no plagar De dyret for fælt! Og han freista ta eit tak i taumane. Men då vart det oppsyn på skjusskaren. Han vende seg morskt imot han, far tyktest sjå håret reisa seg på han under skinnhuva, han hota far med svepa og kvæste mellom tennene: - De e itt farli De e itt farli! Æ kjøre! Og han dengde hesten så han gjorde eit byks, heldigvis var brautene der att, og så strekte hesten ut i villaste tan.

Det tok til å sviva for han far kva slags kar han sat attmed. Det var bortsett mange «tullingar» på gardane. Han visste at dei hadde ei kvinne på Rønningen som ikkje var rett. Kanskje hadde dei òg ein galning der. Men at han fekk gå så fritt at han kunne ta hest av stall og køyra av garde med! Han visste ikkje kva han skulle tru. Og no våga han ikkje leggja seg meir oppi køyringa. Han hadde forresten nok å gjera med å halde seg fast.

- Homp, homp, homp! sa det i den stille vinterkvelden. – Homp, homp, homp! Det var som om den månebleike, daude naturen vart riven med i denne vitskræmde dyrerytmen. – Homp, homp, homp! Det singla i hestebjølla, det ringla i seletyet, det gav støyt i støyt i sleden, som var komen i villdyrsvald. I ein-to-tre var dei nede i dalen og før opp den lange lia ved Lysklæt utan å minka på farten. Ikkje mange blunkane etter var dei ved Aune og i eit galenmanns jag mot Halsetmoen. Far vart var at folk her og der sprang om nova og ville sjå kva slags skjuss dette var. Det var vel einkvan som hadde teke juleskjenken på forskot. – Homp, homp, homp, homp! Ein vitaskræmd hest med kanaugo og skum om mulen sprang for livet gjennom vinternatta, sleden skompla hit og dit etter han, to karar sat oppi, den eine svinga svepa ustansleg, alt imedan han klamra seg til sessryggen og gol: - Halv veg! Halv veg! De e itt farli! De e itt farli!

Heime på Grindvollen sat mor og venta. Vi gutungane hjelpte henne i ventinga og med å halda utkik etter veggen. Gjennom kjøkenglasat såg vi byvegen heilt fram til Aune. Vi skulle vori lagde for

lenge sidan, men mor var slepphendt når far var i byen. Han lika så godt å ha alle om seg når han kom opp med vadsekken og kofferten og tok til å opna. Litevetta bygde det vanka òg då. Eit drops, ein kjeks, det skulle ikkje mykje til. Vi hadde sett den eine mjølkekøyraren etter den andre fara framom: Eidstu-mannen, Halset-hestane, Husby-hesten.

- Kvar i all verden vart far av? Vi talde og kom til at vi ikkje kunne venta fleire. Mor tok til å bli redd. Hadde han komi ut for noko? Det kan vera hardarbeid å venta. Det var godt at vi hjelpde henne.

Det knistra og dura i bjørkeveden i komfyren. Det var lunt i kjøkenet. Ute beit frosten til. Isrosene voks på ruta. Rett som det var, stod vi og anda hol eller la ei varm hand innpå glaset, slik at vi kunne sjå ut att. Men vegen var og vart audsleg. Eit grått band som skar seg gjennom sylvskinande fonner og sletter, meir og mindre snøkledd. Finnmyra låg som ein islagd sjø. Kanskje flaksa ei rype mellom furuholte der. Sporven peip venteleg om kapp med ibisfuglen ved Faraos tempel no.

Det var ein ljuv ange i kjøkenet. Kaffien kokte, og mor tok ei plate nysteikte kveitebollar ut or omnen. Ho hadde eit par saltkorn på kjelen, let han få eit stutt kok og sette han til trekk.

- Ja, no kunne han gjerne koma, sa ho og kom bort til glaset. Litt bleik og tusken etter ein lang dag. Vi hadde kveikt berre ei lita skjermlampe på veggen over komfyren, slik at vi sat i halvmørkret og lettare kunne sjå ut. Mor henta ein sukk langt nedanfrå og sette seg. Det tek på å venta.

Då hørde vi noko. Det kom utanfrå. Vi gutar måtte ut og vissa oss om kva det var. Jau, der kom det ein hest ned Aunebakkane. Du verda for ei køyring! Stod det om livet? Var det doktorskjuss? – Homp! Homp! Homp! Homp! sa det. Det let som om natta var eit livredd dyr som sprang for skrubben.

Kunne det vera ein drukken bonde? Det let ikkje slik. Hestane kunne vera vitskræmde då òg, men ikkje slik. I alle høve kunne det ikkje vera far som kom på den vis. Vi vart kor som er standande ute, for dette var noko uvanleg.

Vi slapp bia lenge. Der var hesten alt ved Halsetmoen. Der kom hesten i vitlaus galopp i lia, - tjomp, tjomp, - tjomp, tjomp, - tjomp, tjomp!

Då hende det noko:

Ein av dei to karane som sat i sleden heiv noko ut i snøfonna. Der kom ein pank til! Der endå ein! No sette vi i eit skrik av glede, så mor skulle høyra det. Det var far! Der kom ein diger lør-rull, der kofferten. Der vadsekk! Og nett i same stund som skjussen fauk framom Grindvollen, - tjomp, tjomp, tjomp, tjomp! – kom far ut or sleden i eit byks. Og hamna på hovudet i fonna.

Hesten var framom. Han var alt komen over dalen. I same galne floget før han no sletta mot Halsetbakken og opp den. Vi stod anslopne og såg hest og slede koma vekk bakom bakkenakken. Då strauk far seg om skjegget som var fullt av blanke jøklar, og humra: -Jamen fekk eg skjuss! Og han la medynksamt til: -Han sprengjer hesten!

Mor stod i døra. -Gud skje lov at du er heime, sa ho, -Men i all verda, kva slags skjuss kjem du med?

- Var ikkje den bra nok? sa far. Han flirte i skjegget framleis, medan vi alle gjekk og sank i hop

att koffert, vadsekk, lør-kavle, sukkertopp og pank. Så bar det inn til bordet, og der fortalde far det heile. Han skjøna at det var uråd å snakka skjusskaren til vitet. Ville han av på Grindvollen, måtte han syta for det sjølv. Og då var det ingen annan måte. Då han nærma seg, lempa han det eine etter det andre ut og bykste sjølv ut til slutt. Vi ungane lo. Men mor rista på hovudet. – Det kunne gått gale. Og stakkar den arme hesten!

Den ville ferda stansa oppi «Ståggån» (Stigen), som er ein utruleg lang og seig bakke på vegen opp mot Selbusjøen. Lensmannen hadde vori ute i forretningar og var på veg nedetter då han møtte Rønning-svarten, vill av redsle og mest sprengd. Han kjende att både hesten og karen, det var ein bortsett «tulling», det var rett det. Og denne dagen høvde det nett slik at berre ei gamal kårkone var heime på Rønningen. Lensmannen tok svepa frå galningen og fekk han oppi skuffa si, så batt han Rønning-hesten atti og køyrde makleg nedover bygda.

Såleis ende den «julskjøten». Om skjusskaren sa: «De e itt farli!» så kunne det vera farleg nok med hesteskjuss òg.

**Klæbu historielags
årsskrift og kalender i
julegave?**

En knakende god idé!

Selges på Coop Extra, på Nåva og på biblioteket.

Treskjæring – et tradisjonshåndverk

Historisk tilbakeblikk på treskurd

Av Astrid Grenstad

De eldste arbeidene i norsk historie er de som ble funnet i utgravinga av Osebergskipet fra omkring år 800 e.Kr. Totalt utgjør samlet flate med treskurd i dette funnet 12-15 kvadratmeter. Arbeidet er trolig utført av flere kunstnere og består hovedsakelig av dyreornamentikk og geometriske mønstre. De geometriske mønstrene er så godt utført at redskaper som linjal og passer kunne ha vært benyttet. På skipet finner en mest treskurd på stavnen, på fjølene som er en del av kjølen og inne i selve båtrommet. Mange redskaper for å lage treskurden ble også funnet. De har forandret seg overraskende lite fram til vår tid.

I Trøndelag har innlandsbygder som Oppdal, Meldal, Orkdal og Gauldal rikere tradisjoner for treskurd enn det kystbygdene har hatt. I Trondheim by finner en treskurd i forbindelse med bygninger fra 1700-tallet.

I bygdesamlinga i Klæbu har vi noen gjenstander som forteller om treskurd. Her er det både redskap og gjenstander til daglig bruk og møbler som er prydet med treskurd. Av de mest vanlige teknikkene er karveskurd, gjennomhullskjæring på dekor, som finnes på pidestall fra Nideng, og hester som pryder håndtak på linredskap (garm). Av møbler med treskurd kjenner vi til hengeskap fra først på 1800-tallet på Husby (se omslag årsskrift 2020). Der er det kantskjæring og karveskurd som utgjør mønster på skapet. Karveskurd på øsjer i mange ulike størrelser og med mange former for dekor, ser ut til å ha vært en vanlig dekormetode i Klæbu. Fra Brøttem er det kjent en flott stol med mye utskjæringer på, denne er i privat eie. Kirka har dekor som er treskurd, både i og rundt altertavla. Ljosheim hadde treskurd på dekor, som skal ha vært treskjæring med teknikken dyreornamentikk (ukjent hvor det oppevares).

Fra Oseberg-skipet.

Nyere treskjæring i Klæbu

Tekst og foto Kari Lium

I sløydsalen som lå i kjelleren på Lysklett skole, hadde Steinar Berg en flink sløydlærer som bidro til en interesse for trearbeid og håndverk. Når det da en gang på 1970-tallet ble annonsert kurs i treskjæring i de samme lokalene, var det naturlig og spennende å melde seg på. Kursholder var Nils P. Grendstad, og han la stor vekt på sliping og vedlikehold av redskap, for uten ordentlig verktøy kan man ikke få gjort godt arbeid. At man jobba mer med sliping av jern enn med å øve seg i treskjæring, førte til at det ble få produkter fra dette kurset. Noen av kursdeltakerne var kritiske til dette, men Steinar Berg syntes dette var nyttig kunnskap og fine ferdigheter å ha med seg videre i det som etter hvert ble en kjær hobby.

Berg ville gjerne fortsette med denne hobbyen, og med en svigerfar som hadde ferdigheter i faget, var det veiledning å få. Berg gikk også flere kurs, blant annet hos Brødrene Bjørndalsæter på Oppdal. Samarbeidet med Bjørndalsæter skulle komme til å vare heilt fram til i dag.

Da Steinar begynte med treskurd hadde han ikke eget verksted, og både kjøkkenbenk og kjøkkenbord ble arbeidsplassen. Han laga seg ei lita ramme med kantlister som holdt emnet på plass. Slik laga han flere arbeider inne på kjøkkenet.

Stålet i verktøyet må ha god kvalitet, slik at man er sikker på at man ikke slår hakk og sår i verktøyet. Skjer dette, vil man få riper i produktet. Tradisjonelt har det norske og svenske stålet vært av god kvalitet opp gjennom historien, og på 1700-tallet handlet europeiske treskjærere stål fra Norge og Sverige (Bigton og Odden, 2000). Steinar Berg fortalte om selve sliping, som avsluttes med å slipe på et lærstykke (I snekkerverkstedet i Marken på Teigen

Steinar Berg foran eget håndverk.

henger fortsatt læret som Ole Bjørklum brukte). I vår tid er det engelsk stål som er holdt for å være det hardeste og av best kvalitet. Verktøy som en trenger til å begynne med er huljern, flatjern, bunnjern, geifuss, svulpjern og klubbe. Det å kjøpe ferdige sett, anbefaler ikke Steinar. Det er mye bedre å legge penger i verktøy av god kvalitet og bygge opp et utvalg av jern over tid.

Etter hvert ble Steinar Berg kursholder selv, og de første kursa han holdt, var gjennom AOF. Disse kursa ble gjentatt flere vintre på Nidarvoll skole, og Berg fulgte opp kursdeltakerne med konkret hjelp og veiledning. En av kursdeltakerne var så ivrig at han gjerne ville jobbe litt hjemme mellom kurs-

Det første Steinar Berg lagde.

kveldene, så Berg forklarte nøye hva han skulle gjøre og kryssa av på arbeidet hans hvor han absolutt ikke skulle skjære. Da neste kurskveld kom, var det skåret ut overalt der hvor det var tydelig merka at det ikke skulle brukes et eneste jern. Men ved hjelp av kursholder ble det likevel laga et brukbart produkt.

På kurs i treskjæring, som på andre kurs, er det viktig å komme ut med resultat. Berg lånte derfor

ofte ut sine egne treskjærerjern til kursdeltakerne, slik at de raskt kunne komme i gang med arbeid. Sliping og vedlikehold av jern kom da som kortere kursøkt innimellom det praktiske arbeidet. Og når kursholder rulla ut verktøymappa, lå det alltid en pakke plaster inni den, - en påminning om at det er skarpe gjenstander man har med å gjøre.

Etter noen vintre med AOF-kurs på Nidarvoll,

I Klæbu rådhus står 1000-årskista med innrammet tekst over.

ble det kurs i treskjæring på Sørborgen skole. Her ble det holdt kurs 3-4 vintre, blant annet i samarbeid med Olav Svaan. Verken i Klæbu eller på Nidarvoll var det særlig mange kvinner som deltok på kursa, – det var menn som var det store flertallet. I Klæbu deltok blant andre Emma Hægstad som arbeidet med ei ramme hun ikke rakk å bli ferdig med i løpet av kurset. Arbeidet ble liggende, og da Emma døde, tenkte datteren, Liv Guri, at hun skulle gjøre den ferdig, for det var lite som mangla. Hun kviet seg for å starte på oppgaven, og ved en anledning kom hun til å nevne dette for Steinar Berg. Han tilbød seg å skjære ferdig, men ramma hadde blitt liggende lenge og treverket var gulna, slik at den nye treskjæringen ble et fargeavvik. Berg malte derfor den ferdige ramma hvit og satte inn speil, og nå er den planlagt som 50-års gave til et av Emma Hægstads barnebarn.

Treskjærerjern er gjerne kvasse som barberblad og slipes med heiner med ulik finhet, til slutt mot lærreim.

Treskjæringa fordrer en del frihåndstegning og opptegning av mønstre. På kurs som Steinar Berg holdt, hjalp han gjerne kursdeltakerne med å tegne opp på emnene. Gode emner skaffa han til veie gjennom samarbeid med Bjørndalsæter. Herfra fikk han tak i emner som var ferdig tørka og klare til bruk. Det er viktig hvordan emner til treskjæring sages opp, og dette var han trygg på var riktig gjort når han fikk emner fra Oppdal sendt til kursa han skulle holde.

Til emner var det mest bruk av furu, men også litt or (ørder). Ora er litt vanskeligere å jobbe med, da den er mer sprø og har lettere for å få sprekker. Steinar Berg fant en del ore-emner selv, da det vokste store orer nedi dalen ved Solemsbekken. Det han fant her, fikk han saga på Solems saga, han kløvde og tørka emnene, og ved hjelp av Gunnar Holten og dimensjoneringssaga hans, ble det gode emner som Berg brukte i eget arbeid. I emner for treskjæring er retningen på veden viktig slik at emnet ikke bøyer eller vrir seg. Til kursvirksomheten bruktes bare emner fra Bjørndalsæter.

Det største arbeidet Steinar Berg har utført, er framskapet han har på sin egen stue. Skroget fikk han lagd, men all treskjæring er sjølgjort. Da kona, Lissbeth, fant et spisestuemøblement med samme mønster som framskapet, tok ekteparet kontakt med Bjørndalsæter og fikk framskapet malt i samme farger som spisestuemøblementet.

Til 1000-årsjubileet laga Olav Svaan ei kiste der det ble låst ned skriftlige kilder og gjenstander som kan fortelle om lokalsamfunnet vårt når den åpnes i år 2100. Dette er treskjærerarbeid som ble påbe-

Utskåret bilde.

gynt på kurs hos Steinar Berg. Berg skar ut ramma til plakaten som henger over kista.

Treskjæring er et håndverk man blir bedre igjenom å utøve det. Erfaring er en god læremester, sier Berg.

Treskjæreteknikken kan brukes til flere formål. Steinar Berg har laga en del bilder som er skåret ut og malt. Det som er aktuelt nå i snekkerboden til Berg, er utskjæring av store rikuler. Det er barnebarn som får slike i konfirmasjonsgaver, da fylt med ulike godsaker og andre ting som ungdommer gjerne setter pris på.

Informanter: Steinar Berg, Liv Guri Hægstad

Kilder:

Bigton, Else J. og Phillip Odden 2000: Lærebok i treskjæring. Gyldendal yrkesopplæring

Unesco: Immateriell kulturarv

Kulturarv er mer enn bygg. Sang, dans, ritualer og ferdigheter er også kulturarv – immateriell kulturarv.

Språk, utøvende kunst, sosiale skikker, tradisjonelle håndverksferdigheter, ritualer, kunnskap og ferdigheter knyttet til naturen er eksempler på immateriell kulturarv. For mange folkegrupper er den immaterielle arven en kilde til identitet med forankring i historien. Filosofi, verdier og tenkemåter overføres gjennom muntlige tradisjoner, gjennom språk og andre former for ikke-materiell kommunikasjon, og utgjør samfunnslivets fundament.

Arvens immaterielle karakter gjør den særlig sårbar. Sang og dans, tradisjoner, språk og kunnskap er i ferd med å forsvinne på grunn av globalisering, konflikter og vår hurtig skiftende livsstil, særlig i Asia, Oseania, Afrika og Øst-Europa.

UNESCOs konvensjon om vern av den immaterielle kulturarven ble vedtatt i 2003 for å beskytte denne rikdommen bedre.

Kilde: unesco.no

Gjenstander i historielagets eie:

Tekst og foto Alf Steinar Tømmervold

Lokomobilen

Her er en av de virkelige godbitene på Bygdemuseet på Teigen. Lokomobilen; en skikkelig dampmaskin. Lokomobilen ble produsert i England i 1904 og kom til Brenne Sagbruk på Skogn i 1924. I 1953 kom den til Halland sagbruk på Garli. Bygdemuseet fikk den i 1984.

Lokomobilen fyres opp av Erik Foss.

Radio

Det er den første fulltransistorerte bærbare – kombinerte radioplatespilleren med LB (langbølge), MB (mellombølge), KB (kortbølge) og den populære FB (fiskeribølgen) på den tiden. Apparatet drives av 5 stk. batteri D/LR20. Nypris kr. 590.- + Avgift kr. 40.-.

Klæbu historielag fikk dette apparatet i gave etter brødrene Fosseide i Klæbu.

Dette er en Radionette Combi Star Modell II produsert 1959-1962.

SVAR på konkurransen:

1. Rassveita
2. Torbergstjønna
3. Håggåbekken
4. Blæstertjønna
5. Kulpan Nidelva
6. Tangvollsjøen
7. Damtjønna, Stabbmarka
8. Donnøyelva (Brungmarkveien skimtes i nedre venstre hjørne)

Medlemsturen til Tingvoll

Tekst og foto Alf Steinar Tømmervold

Endelig skulle vi få til en medlemstur igjen etter 2 års pandemipause. Kanskje derfor var interessen ekstra stor denne gangen, og vi måtte leie største buss for å få med de 55 påmeldte. Denne gangen var målet å besøke «gammelpresten» Toril Stendahl på Tingvoll etter stående invitasjon under friluftsgudstjenesten på Teigen i vår.

Turen gikk via Orkanger, Surnadalen, ferga Kvanne – Rykkjem før vi ankom Tingvoll. Like utenfor steinkirka på Tingvoll møtte vi Toril. Etter 17 år som sokneprest i Trøndelag, flyttet hun hjem denne sommeren til sitt barndomshjem på Bergem og tok over et middels stort gårdsbruk etter sin far. Innsettelse av Toril som sokneprest for Tingvoll og Straumsnes, foregikk i august.

Vi fikk interessant informasjon om den ærverdige Tingvoll kirke fra 1180. Tor Strand, «gammelorganisten», gav oss en historisk gjennomgang inne i kirka. Spesielt for denne bygningen, som er fredet, er et omfattende gangsystem i de tjukke veggene.

Orgelmusikk med Tor og nydelig sang av Toril hørte også med.

Vi hadde planlagt å besøke gårdsmuseet på Bergem. Auden Bergheim, Torils far, har i en årrekke

samlet en hel rekke ulike gjenstander. «Hestevandringen» er tydeligvis Audens stolthet. Han fortalte at han hadde fått tak i den gjennom «Det fikser P1».

Mange gjenstander, som sagt, systematisert i et oversiktlig hus. Imponerende!

Etter middag ved Tingvoll fjordhotell gikk turen videre mot Halså og ferga Kanestrøm – Halså. Målet i Halså var Otnes brygge som eies av Halså historielag. Otnes brygge er et gammelt handelssted med butikk og brygge. Der møtte vi Kåre Hendset og Bjørn Fjærli fra historielaget, og de ga oss en interessant orientering om lagets aktiviteter, bl.a. historien om brygga, geitbåtmuseet og fosskonserten. Etter kaffe og vafler returnerte vi over Hemnekjølen til Klæbu. Da hadde vi vært på farten i 14 timer og hadde med oss mange opplevelser i bagasjen. Alle var vi enige om en trivelig og sosial tur som først og fremst kom i stand takket være turkomiteen og vår faste sjåfør over mange tiår; Torbjørn Lium.

Aktuelle bilder fra turen: (flere bilder finner du på vår hjemmeside og vår facebookside)

Hestevandringen i museet i bakgrunnen

Auden i samtale med Eldbjørg Vik.

Tingvoll kirke fra 1180.

En interessert og lydhør forsamling.

Tor og Toril i kirka.

Otnes brygge.

Imponerende interiør i kirka.

Her er banken din. Ser du noen du kjenner?

Nidaros Sparebank er nå en del av LOKALBANK og en ny bankallianse. Solide og langsiktige lokalbanker har vært viktig for verdiskapingen og lokalsamfunnene i flere hundre år. Det skal vi fortsette med.

Hva betyr dette for kundene våre?

Banken er den samme. Du kan fortsatt ha samlet alt hos oss og beholde din faste rådgiver.

Les mer på bankens hjemmeside: nidaros-sparebank.no/nyheter/2021/october/endelig

Blikkenslagermester BRÆKSTAD AS

Vi er en mesterbedrift med 13 ansatte og har et nytt topp moderne verksted i Klæbu. Vi er en total-entreprenør på rehabilitering av alle typer tak. Vi utfører alt av tradisjonelt godt gammeldags blikkenslagerarbeid, større fasadeoppdrag og store og små serviceoppdrag.

Blikkenslagermester Brækstad AS
Langelandvegen 6, 7540 Klæbu
Mobil: 932 21 432
Mail: kristian@blikkenslagermestern.no

Din stasjon

YX Klæbu
Din stasjon!

BonusKort - 1 krone per liter!
YX BonusKort får du gratis på stasjonen.
Tilbudet gjelder på YX Klæbu i perioden 3.-4. desember 2015.

Halv pris på bilvask!
Tilbudet gjelder på YX Klæbu i perioden 3.-4. desember 2015.

Halv pris på alle pølser!
Tilbudet gjelder på YX Klæbu i perioden 3.-4. desember 2015.

Gratis sjekk av batteri-lading og frostveske!
Tilbudet gjelder på YX Klæbu i perioden 3.-4. desember 2015.

YX Klæbu, Rydlandveien 2, 7540 Klæbu. Tlf: 72 83 15 60

**Reparasjon av maskiner
og redskap, salg av varer
og tjenester**

BTE
LANDBRUKSSERVICE

Brettemsvegen 1068, 7540 Klæbu
Tlf: 957 86 407 / 995 76 077
Epost: post@bteandbruksservice.no
www.bteandbruksservice.no

FØRSET

Fra grus og fjell til betong og vei

EXTRA

3% kjøpeutbytte
for medlemmer i Coop Midt-Norge

KLÆBU
FRIVILLIG
SENTRAL

VELKOMMEN TIL OSS!

- Har du lyst til å bli kjent med nye mennesker?
- Ønsker du å lære noe nytt?
- Har du en idé?
- DU bestemmer tiden du vil bruke!

Frivilligsentralen - et nav i nærmiljøet
vi skaper fellesskap på tvers

ENGASJERT • NÆRT • TRYGT

post@klabu.frivilligsentral.no
tlf.: 990 06 598

Selli Rehabiliteringssenter

Vi driver rehabilitering innen spesialisthelsetjenesten etter avtale med Helse Midt-Norge RHF. Avtalen omfatter hjerte- og lungesyke, kreftsykdom og ortopedi samt pasienter som har gjennomgått gastrokirurgiske inngrep. Vi har både døgn- og dagopphold, og kan også gi tilbud til selvbetalende pasienter.

Selli
Rehabiliteringssenter

Tlf: 72 83 43 00

post@seli.no

www.selli.no

Julegavetips

Ann-Mari & Oskar
Skog Olsen

Dørskilt

nåva

en butikk for alle

Blekk-kontor-Gaver-Leker-Klær-Skilt-Trykking

Vikingvegen 7A, 7540 KLÆBU

Tlf. 918 81 500 www.facebook.com/naava.no

Kopper & drikkeflasker
m / navnegraveing

NRF

KLÆBU REVMATIKERFORENING

Sammen for
et friskere liv

Muskel- og skjelletplager? Vi er her for deg!

Besøk oss på facebook: [klaburevmatikerforening/](https://www.facebook.com/klaburevmatikerforening/)

epost: klabu.st@revmatiker.org

www.revmatiker.no

Enraderen til Karl Villmo

Karl Villmo (1893–1977) hadde fått tak i enraderen allerede som ung. Sporene og slitasjen omkring knappene, vitner om flittig bruk. Belgen er så slitt, at selv en restaurering av enraderen ville ha blitt komplisert. Siste gang enraderen var i bruk, var da Hanna (f. Villmo) og Leif Larsen giftet seg oktober 1954.

Enraderen er av merket M. Höhner, og produsert i Tyskland. Bedriften produserer fortsatt trekkspill i 2022. Akkurat typen enrader som er avbildet her, mottok en gullmedalje i St. Louis i 1904. Ringve museum har enrader som er lik denne, og i billedtekst skriver museet at denne ble produsert i perioden 1870–1930 (objektnr. RMT 95/10).

Foto: Astrid Grendstad

Frivillighetens år

Klæbu historielag årsmøte 2023:
Torsdag 16. mars kl 19.00.
Sted: kunngjøres senere

